

GREV. VE TOPLU SÖZLEŞME

YÖN

HAFTALIK GAZETE.

55'ler

Sürgündeki 55 ağanın dönmesi bir müddet uzayacak. Bir ara İmar ve İskân Bakanlığında bir fondan bazı muhtaç ağalara yardım bile yapan Hükümet, 55 lere karşı olan tutumunu değiştirmiş bulunuyor: Önce toprak reformu yapılacak, sonra ağalar memleketine dönecekler.

Çok iyi, çok güzel ama, Kadiri ağaları ne olacak ?

Dış yardım

Eski devirde olduğu gibi, gazetelerde bir yardım haberi, sanki yeni yardımlar bahis konusu imiş gibi defalarca çıkıyor.

Thorhill Kristens

Bu durum halk efkârında sanki her dakika yardım alıyoruz intibasını yaratıyor. Avrupa Para Sandığından alınan son 45 milyon dolarlık kredi bunun yeni bir örneği. Haber yılıbaşındanberi on defadan fazla gazetelerde çıktı. Aslında bu kredinin (Para Fonunun sağladığı 25 milyon civarındaki kredi ile birlikte) övünülecek hiçbir tarafı yok. Bir cins başarısızlık bile sayılır.

Hikâyenin aslı şu: Hükümet iş başına gelir gelmez, dış ödeme acığını kapatmak için Sam Amecan 100 milyon dolar civarında munzam hibe yardımı istedi. Mutad hibe yardımını 90 milyon dolardan 58 milyona indiren Amerika, bu politikasını değiştirmeye, bütün zorlamalara rağmen, yanaşmadı. Türkiye, Para Fonunun ve Avrupa İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtının kapısını çalmayı tavsiye etti. Tavsiye hiç de cazip değildi. Zira bu teşekküller yüzde 3.75 gibi oldukça yüksek bir faizle, ancak üç yıl vâdelli kredi veriyorlardı. Halbuki çok ağır dış borge yükü altında bulunduğumuz için Hükümet, kısa vâdelli borçlardan kaçınmak kararındaydı. Sonra bu teşekküller, kredi açtıkları memleketlerin iktisadi politikasının yürütülmesine, yerli yersiz karışıyorlar, onları bir çok halde kalkınmayı baltalayan deflasyonist politikalar yürütmeye zorluyorlardı.

Kısaca bu iki milletlerarası teşekküllerden sağlanan kredinin astarı yüzünden pahalıdır: Bir defa kredi, çok kısa vâdelli ve yüksek faizlidir. Sonra, kredi iktisadi politikamızın yürütül-

mesinde, teşekküllerin gerisinde saklanan zengin dostların müdahalesine yol açıyor. Bu sebeple kredilerin alınmasının yanlış olduğunu iferi süren iktisatçılar bile mevcut. Bu iktisatçılar, «döviz mevcurlarımız 130 milyon doları aştı. Kısa vâdeli yeni borçlanmalara gitmek yerine, döviz ihtiyaçlarımızı kullansak çok daha iyi olur. Hiç değilse ağır faiz yüzünden kurtuluruz ve elimiz kolumuz serbest kalır» diyorlar.

Bu iktisatçıları tamamiyle haksız bulmaya imkân yok.

Çelikbaş'ın zaferi

Genel Müdür harcama merakına kapılan Çelikbaş, Sümerbank Genel Müdürü Selâhattin Akyol konusunda, mağlûbiyet sayılsak bir galibiyet elde etti. Bakanlar Kurulu, Akyol'un vazifesinden uzaklaştırılması kararını aldı. Akyol da aynı anda istifasını vermiş bulunuyordu.

Bakanlar Kurulunun kararı, meselenin esasıyla ilgili değil. Kararın gerekçesi «Bir Bakan ile Genel Müdür arasında açık bir anlaşmazlık patlak verirse, elbette Bakan değil, Genel Müdür feda edilir»den ibaret. Fakat, Çelikbaş'ın bu konuyla ilgili olarak gazetelerde çıkan sözleri, hiç de onun lehine olmadı. Bakanın, imzasız ihbar mektuplarına dayanan, henüz tablik ve tetkik edilmemiş iddiaları ciddi ciddi sıralamaması aksi tesir yarattı. Sussa herhalde daha fazla kazanacaktır. Genel Müdürün vazifesinden alınması-

Fethi Çelikbaş

ni «çok acele bir karar ve tedbir sayan» Bakanlık teftiş heyeti Başkanı Naci Gürol'un da vazifesinden uzaklaştırılması tereddütleri büsbütün arttı.

Hele Bakan Çelikbaş'ın bir ocak kongresi hatibi edasıyla beyanlarda bulunması, soğuk bir dış tesiri yaptı. Çelikbaş şöyle diyor: «Teftiş heyeti reis müfettişler üzerinde sulta kurmuş, dosyalar kaybedilmiş. Başbakan'ın Akyol hakkındaki tahkikatın ne olduğuna dair yazıları cevapsız bırakılmış, gangsterce bir tutum... Bütün bu olayları havsalam almadık. Utanmamız adına döverdük. Rapor almalarla iş

yürümez. Akyol'un vazifesinden atılması lazımdır. Bunu Paşa da kabul etti. Hakkında tahkikat açılmış bir adamı makamında tutamam.»

Bakan Çelikbaş hakkında da Meclis tahkikatı talepleri mevcut...

Özel teşebbüs sevdası

Özel teşebbüsü teşvik gerekçesiyle Tarım Bakanlığının, Ziraat Donatım Kurumunun tek elden gübre ithal etmesi teklifini kabul etmediğini yazmıştı. Bakanlık, bu konuyla ilgili bir

Cavit Oral

tavzih yazısı gönderdi. Yazıda «Devlet monopolünün yaratıl - maması ve serbest rekabet esasları dahilinde özel teşebbüs faaliyetlerinin teşvikinin ön plânda düşünülmesi» teyid olunuyor, fakat Donatım Kurumunun «tonda 1,5 dolar ucuz ithalât yapacağı varit değildir» deniyor.

YÖN iddiasının doğruluğunda ısrar ediyor: Azot fabrikaları A. Ş. Bakanlıktan, gübre ithalâtının Ziraat Donatım tarafından yapılmasını, büyük mübayaanın ucuz olacağı gerekçesiyle talep etti. Azot Fabrikaları A. Ş. böylece, gübre fiyatlarının ucuzlatılabileceğini iferi sürdü. Bakanlık, özel teşebbüsü koruma gerekçesiyle, bu teklife itibar etmedi. Devlet kesesinden özel teşebbüse kâr sağlamayı daha uygun buldu.

Bakanlık, ithalâtın Ziraat Donatım dışında, 51 özel firma ve 5 kooperatif tarafından yapılmasının gübre ihtiyacının zamanında karşılanmasını güçleştirip güçleştirmeyeceği meselesi üzerinde bile durmadı. Halbuki, gübre ihtiyacının zamanında karşılanmaması ihtimali var. Halbuki, Hazirana kadar 100 bin ton civarında gübre ithal edilmesi lazım. Bakanlık raporu, ilkbahar gübre ihtiyacının 130 bin ton olduğunu belirtiyor. Stoklar 30-55 bin tondan ibaret. Azot fabrikasının ihtisali ise 35 bin ton civarında kalacak. Gerisini acele ithal etmek lazım. İthalâtın çok sayıda firmaya yaptırılması işleri geciktirebilir.

Haziranda tekrar konuşmak üzere bu bahsi şimdilik kapıyoruz.

Kabinedeki ahenksizlik

Kabinenin öve öve bitirilemeyen ahenkli çalışması, tatlı tatlı sohbet etmekten öteye gitmiyor. Sıra önemli meselelere gelince, ahenksizlik derhal başlıyor: Makam arabaları, ahenksizliğin en göze çarpan örneği idi: Ope'li Başbakan, Bakanların lüks arabalarını bir türlü önleye - memiştir. Kırmızı plâkalı arabaların şahsi gezilerde kullanılması geleneğini kıramamıştır. Bu ahenksizliğin son bir örneği Bakan ödenekleri konusunda ortaya çıktı: Kabinenin ilk günlerinde, kemer sıkma politikasının icabı olarak, memur zammının geciktirilmesi kararının alındığı sırada, Bakan ödeneklerinin alınmayacağı tansaneli şekilde ilân edilmişti. Şimdi Bakanların çoğu sessiz sedasız bu ödenekleri almaya başladılar!

«Men ne çuyem..»

Geçen hafta Bakanlar Kurulu, da cereyan eden bir olay, düzenli ve plânlı kalkınma politikasından bahsetmekle böyle bir politikayı fiilen yürütmek arasında ne derece büyük farkların bulunduğunu açığa ortaya koydu. Kabine, bir kaç gün önce, bütün devlet teşkilâtına çekidüzen verecek ve bazı kanunların kuruluş kanunlarını yeni esaslara bağlayacak bir reorganizasyon komitesi kurmağa karar vermişti. Hatta, bu komitenin çalışmaları sonuçlanmaya kadar yeni teşkilât kanunlarının Meclise sevkedilmemesi üzerinde söz birliği edilmişti. Ama Basın-Yayın ve Turizm Bakanını memnun etmek için «Turizm ve Tanıtma Bakanlığı» teşkilât kanununun Meclisten geçirilmesi gerekiyordu. Bakanın teminatı verildi. Nihayet, Başbakan İnönü'nün hastalanıp evinden çıkmadığı bir gün, A.P.'li Başbakan Yardımcısı Akif İydoğan, görev başkanlık ettiği bir kabine toplantısında bu iş de halledildi ve Bakanın çok geniş yetkiler veren tasarı Bakanlar Kurulunda benimsenip Meclise yollandı.

Akif İydoğan

Turgut Budak

Mutavassıllar hücumunda

Başbaşı Turgut Budak'ın Hal Müdürlüğünden ayrılmasıyla beraber, evvelce Halden çıkarılan kabumollar derhal harekete geçtiler ve bir de bildiri yayınladılar. Hem müstahsil, hem müstehlikli sönümlen bu mutavassıllar. Başbaşı Budak'ın gururlu müdahalesiyle elden kaçtıkları «frsa» yakalamaya peşinde - ler. Önümüzdeki günlerde İstanbul meyva ve sebze piyasası müstahsilinden ucuza alıp halka pahalı satan bu zümrenin eline geçebilir.

YÖN, gelecek sayılarında bu istismarın iyürlünü açıklayan yazılar yayınlıyacaktır.

Özel teşebbüste

Özel teşebbüsçüler serbest rekabetin eninde sonunda herşeyi halledeceği söylerler. Ama, rekabet kendi işlerine gelmiyorsa, zaman da tekelcilğe dönerler. Ticaret ve Sanayi Odalarının son bir kararı bu tutumun açık bir örneğini verdi.

İpektaş, bir özel teşebbüs müessesesi olarak, memûllerini kendi mağazalarında satmak istemekte - dir. Fakat bu öbür tüccarların işine gelmemiştir. Kurmuş satışı kendilerinde kalmalı ve onlar istedikleri fiyatı koyabilmelidiler. İmalât müesseselerinin satış mağazası açmalarını önleyecek tedbirlerin alınması için hemen harekete geçilmelidir. Aşağıda met - nin verdiğimiz kararın alınmasında Odalar İdare Heyeti başkanı Bülent Yazıcı bulunmamıştır. Bildiği gibi, Bülent Yazıcı, aynı zamanda, İpektaşın sahibi durumunda bulunan İy Bankasının da Genel Müdürüdür.

KARAR:

Bazı sanayi müesseselerinin ve bilhassa İpektaş'ın satış müessesesi, si aşmak suretiyle faaliyetleri mü - küll duruma düşürdüklerinden dolayı, hibe bu keyfiyete mâni olunması hususunda Nuri Ciritöğüt tarafın - dan yapılan teklifin gereği düşü - nülmiş, İpektaş'ın muruf faaliyetleri dolayısıyla Sayın Nuri Ciritöğüt' - nun İş Bankası ile bir görüşme yapmasını karar verilmiştir.

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu

(BASIN AHLAK YASASINA UYMAIYI TAHHÜT ETMİŞTİR)

İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

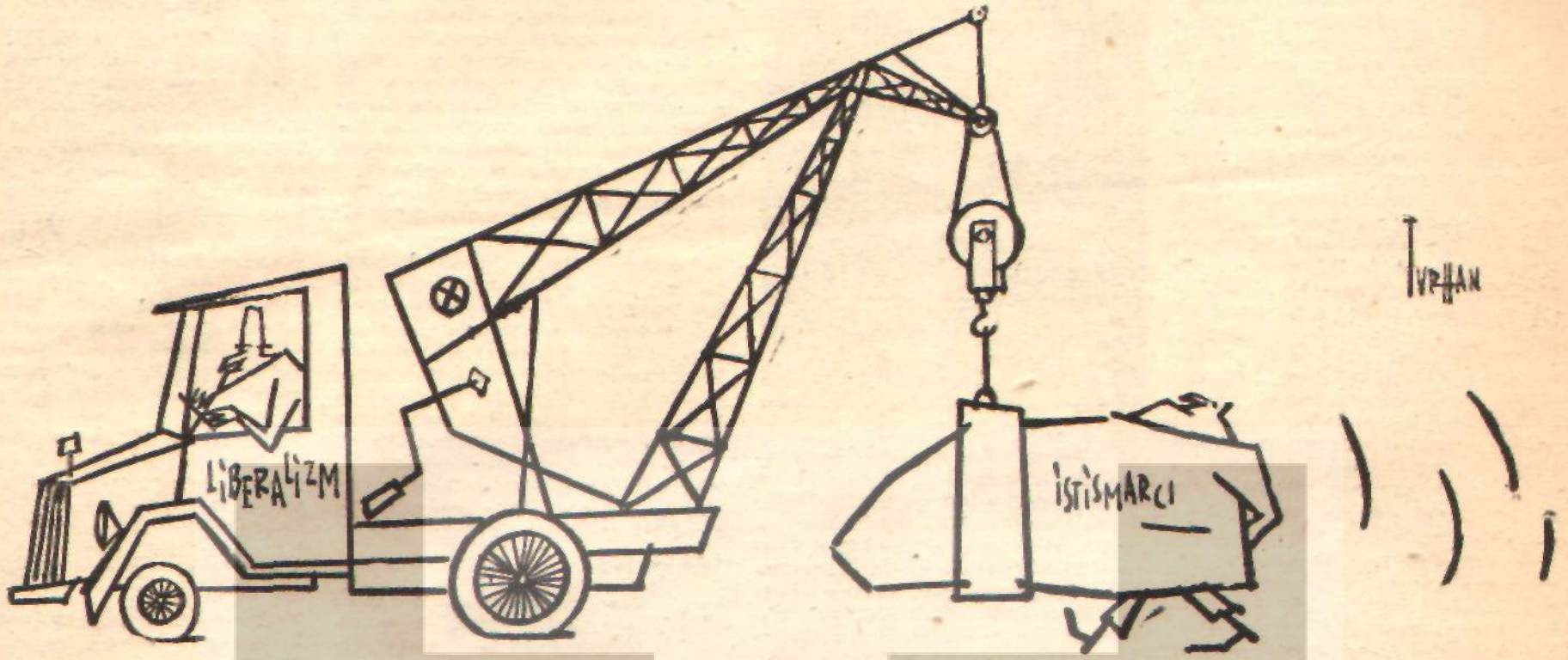

IDAREHANE: BAKANLIKLAR — ANKARA. ATATÜRK BULVARI 137/8
Telefon: 12 72 00 ★ İstanbul Bürosu: Mollafeneri sokağı 32 Cagalolu. Posta kutusu: 512 — İstanbul, Telefon 229315 ★ Dizilip basıldığı yer: VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. — İSTANBUL.

Yıllığı (52 sayı) 50 T.L., altı aylığı ABONE: (26 sayı) 25 T.L., üç aylık (13 sayı) 12:50 T.L.'dir. Öğretmen ve öğrencilere indirimli abone tãrifesi: Yıllık 40 T.L., altı aylık 20 T.L., üç aylık 10 T.L.'dir. Yurt dışı abonelerinde posta ücreti tutarında ilâve yapılır.

İLÂN: Beher sütunda santimetresi 25 T.L. dir. 1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul edilmez. Renkli ilânlar özel tãrifeye ve pazarlıkta tâbidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaşmalar yapılır. İlânlardan dolayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

BAKIS

Sosyalist Cezayir!

Yarınki sosyal savaş

Sekiz yıllık kanlı bir mücadelede sonra, bir çok alanda ve yarı sömürge gibi, Cezayir de bağımsızlık kavuşmuş durumdadır. Adına Güllü Ordu denilen faşist teğmenlik faaliyetleri, büyük sermaye emrindeki bir milliyetçiliğin, son çarpışmalarıdır. Cezayirin bağımsızlığı, önüne gelecek bir kuvvet artak kalmamıştır.

Bağımsızlık, az gelişmiş memleketlere bütün umutlarını getirmişti. Bağımsızlık sarhoşluğu geçtikten sonra, bu memleketlerin çoğunda hayal kırıklığı başladı. Buna sebep, milli kurtuluş hareketlerinin, belli bir yöne ve kadroya sahip olmamaları, liderlerin bağımsızlık kazanıldıktan sonra ne yapacaklarını düşünmemeleridir. Bu yüzden bağımsızlık savaşını kolayca kazanan milletler, bütün iyi niyetlerine rağmen iktisadi bağımsızlık savaşını kaybetmişler. Yapılması zaruri reformların önünde gerilemişlerdir.

Cezayir için durum farklıdır: Sekiz yıldır dünyanın en vahşi sömürge harbinin yapan Milli Kurtuluş Cephesinin kahraman savaşçıları, kan deryası içinde, bağımsızlık kazanıldıktan sonra ne yapacaklarını düşünmüşler ve planlamışlardır. Meselâ, toprak ve köylü meselelerinde gündüye kadar yeryüzünde yapılan bütün işleri tenkitçi bir göze incelemişler, özellikle işlenen hatalar üzerinde durmuşlar ve bu konudaki görüşlerini önceden tesbit etmişlerdir. Savaşçılar, yarın işbaşına gelecek bu sâyede bocalamayacaklar, yönüzsüz kalmayacaklardır. Kurtuluş Cephesi, kan deryası içinde, yarınki mutlu Cezayire gütören yolları araştırırken, demokrasi mücadelesiyle geçtiği söylenen son 17 yıllık devrede Türkiyenin çift meclisli ve nisbi temsilli Anayasa dışında ne yapacağını zerre düşünmemesi hazindir. Bakanlarımızın en istidatlıları, karşı karşıya bulduğumuz çetin meselelerin mevcudiyetini dahi bakan olduktan sonra öğrenmişlerdir. Bakanlarımızın çoğu meselelerinden habersizdir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında, fikri bakımdan uzun bir devreyi boş geçiren milletlerin sayısını her halde fazla olmasa gerektir. Yarınki iktisadi ve sosyal savaş bugünden plânlanan Milli Kurtuluş Hareketine ve liderlerine sırf bu sebeple hayran kalmamak beklenmez.

Halk çocukları

Cezayirde ne istediğini bilen azimli bir kadro vardır. Harbin gerektirdiği organizasyon, disiplin ve fedakârlık ruhunu benimsemiş bulunan bu kadronun ikinci özelliği, tam mânasıyla halktan çıkmış olmasıdır. Liderler, savaşın yetiştirdiği ve ön plâna çıkardığı halk çocuklarıdır.

Başta Başbakan, liderlerin çoğu sosyalist eğilimlidir. Yarınki Cezayirin inşasında önemli bir rol oynayacak olan ordu, tam bir halk kuvvetidir. Zengin Cezayiriler, çıkarlarını düşünerek Fransızlarla işbirliği yaparken, Cezayir Kurtuluş Hareketi, halka dayanarak, dünyanın en modern silâhlarıyla mücehhez bir orduya kuvvetini kabul ettirmiştir. Cezayir bugün Afrikanın en şurlu ve muhtemelen en kuvvetli ordusuna sahiptir.

Yarınki Cezayiri böyle bir kadro kuracaktır. Bu kadro, cesur reformlara girişmek azimindedir. Şartlar da yarın iş başına gelecek olan Kurtuluş Cephesini cesur hamlelere zorlamaktadır.

Cezayiriler, Proleter bir millettir. Memleketin iktisadi, sosyal ve idari hayatına Cezayire yerleşen bir milyon Avrupalı hâkim olmuş, 8 milyon Cezayirli, ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmüştür. Arazinin büyük bir kısmı, senayi ve ticari Avrupalı kapitalistlerin elindedir. Ufak çaptaki yerli burjuvazi, düşman safinda yer aldığı için bütün itibarını kaybetmiştir.

Milli Kurtuluş Cephesi, memleketin toprağına, ticaretine ve sanayine el koyan bu varlıklı yabancı sınıfı, sosyal bir kuvvet olarak tasfiye etmedikçe, Cezayir halkı hiç bir zaman Cezayirin sahibi hâline gelemeyecektir. Ayrıca kurak topraklı Cezayirin nüfusu hızla artmaktadır. Halkın hayat seviyesi düşüktür. Bir halk hareketi şeklinde ortaya çıkan Milli Kurtuluş Cephesi halkın hayat seviyesini çabucak yükseltmek için, köklü iktisadi ve sosyal reformları gerçekleştirmek, hızlı ve plânlı bir kalkınma hamlesine girişmek zorundadır.

Böyle bir halk hareketi normal olarak sosyalizme yönelecektir. Bütün şartlar Cezayiri sosyalizme itmektir. Cezayiriler, sosyalist prensiplerin ışığı altında, memleketin gelişme seviyesini ve şartlarını gözönünde tutan bir yol bulacaklardır.

Her halükârda Cezayirin, şeriatçılık, ırkçılık, mutasassip milliyetçilik ve şekilcilik gibi kısır çekişmelerin içine düşmeyeceği, şimdiden hazırlanan reform projelerinin uygulanmasının bu tarz boş çekişmelere vakit bırakmayacağı söylenebilir. Gerçi Fransız Hükümeti, Cezayir geçici Hükümeti ile yapılan anlaşmada mevcut iktisadi ve sosyal düzeni muhafaza amacıyla reformları güçleştirici hükümler koymuştur. Fakat asıl savaşın iktisadi ve sosyal alanda kazanılacağını şimdiden bilen liderlerin elinde, Cezayir, bu güçlükleri yenmesini her halde bilecektir.

Dış politikada ise, Nato üyesi Fransayı öfkelenmek korkusuyla 8 yıllık savaş boyunca, ona yardım elini uzatmaktan dikkatle kaçınan Batı memleketlerinin bu tutumu, Cezayiri tarafsızlığa doğru itecektir.

Örnek memleket

Bağımsızlık mücadelesini, yeryüzünde eşine az rastlanan bir azimle, müthiş bir fedakârlık ruhuyla dolu olarak, sabırlı ve plânlı şekilde, soğukkanlılıkla yürüten ve başarıya ulaştıran Cezayir halkı bütün dünyanın sempatisini kazanmıştır. Şimdi aynı insanların, aynı ruhla iktisadi ve sosyal dâvalarını çözmeye koyulduğunu düşününüz. Bu ikinci savaş, dâvalarını çözememenin verdiği ruh ezikliği içinde bulunan Asya ve Afrika halklarının gözlerini Cezayire çevirecektir. Cezayirli sosyalist liderlerin girişecekleri reform hareketleri, özellikle Orta Doğu ve Afrika memleketlerinde geniş yankı bulacaktır.

Tıpkı Atatürk Türkiyesi gibi, Kurtuluş Savaşından itibaren, sömürge olmanın ıstırabını çeken bütün az gelişmiş memleketlerin gözleri Türkiyeye çevirmişti. Türkiye, ezilen dünyanın umidi haline gelmişti. Türkiyenin emperyalizme karşı kazandığı zafer, bütün az gelişmiş dünyanın zaferiydi. Birbirini takip eden Atatürk devrimleri, bu memleketlerde heyecanla ve hayranlıkla izleniyordu. Türkiye sömürülen memleketlerin lideri mevkiindeydi.

Memleketimiz, bugün eski mevkini

kaybetmiştir. Reform hamleleri durmuştur. İdarecilerimiz cesur hamlelerden ürkmektedir. Yeni fikirler, idarecilere başdönmesi vermektedir. Kuvayı Milliye ruhu çoktan tükenmiş, devrimcilik ölmüştür. Köy Enstitülerinden sonra, yeni bağımsızlığa kavuşan memleketlerin, Türkiyeden alacakları örnek kalmamıştır.

İdareciler, dış yardımları azaltır endişisiyle, Cezayir Kurtuluş Hareketini destekler görünmekten bile dikkatle kaçınmış, dünya milletlerinin kurtuluş savaşına seyiire kalmış ve sömürgecilerin safinda yer almaktan rahatsızlık duymamıştır.

Türk politika hayatına zinde bir kuvvet olarak giren Milli Birlik Komitesi Üyelerinin Kurtuluş Savaşı yapan milletlere karşı duydukları içten sevginin dış politikamıza tesir etmesini önlemek için, diplomatlarımız gerçekten başarılı diplomasi örnekleri vermişlerdir.

Bu kimseler, kendi muhafazakar açılarında haksız da değillerdir. Zira bugün, ancak gittikçe artan miktarda dış yardımlar sayesinde güçlükle ayakta duran bir Türkiye var. Sam Amea yüzbinlerce ton buğdayı akıtmasa, insanlar açlıktan birbirini yiyecek. Dolar vermese, benzin-sizlikten, fabrikalar ham maddesizlikten duracak.

Büyük dış yardımlara rağmen meseleler gündün güne vehamet kazanıyor. Gecekondular çoğalıyor, mesken sıkıntısı artıyor. Şehirlerin su ihtiyacı karşılanamıyor. İşsizlik genişliyor. Okullar, artan çocukları alamıyor.

Bütün bu meseleleri çözmek için yıllardır hiç bir ciddi gayret gösterilmemiştir. Hatta meselelerin farkına bile varılmamıştır. Kurtuluş dönüğü gibi, bugün de dış yardımlarda ve ciddi iktisatçıların endişesiyle baktıkları Müsterek Pazar üyeliğinde aranmaktadır.

Bu ümit kuran manzara, halkta ruh ezikliği ve öfke yaratmaktadır. Fakat yıllardır çeşitli hayallerle oyalanan toplumun zinde kuvvetleri, bir çıkmaz içinde bulunduğumuzu artık anlamışlardır. Memleketimiz bir uyanış devresine girmiştir. Bu uyanış, Türkiyeyi kurtaracaktır.

Doğan Avcıoğlu

İDARE

Kabinedeki ağa

Haber, Kadırlı'de 15 gün önce duyuldu. İçişleri Bakanı Ahmet Topaloğlu'nun ağa kardeşi Mehmet Topaloğlu ve akrabası Kadırlı A.P. Başkanı Tevfik Coşkun, Mehmet Can'ın tayılu kararının çıkmasından 15 gün önce, arkasını hükümete dayayan ağaların azametiyle «Kaymakam geliyor» dediler.

Haber, kasabada, füzütlü, heyecan ve öfke yarattı. 27 Mayıs İnkılabının sindirdiği adamların ise cür'eti arth. Topaloğlu'nun doğduğu Sıtır köyde, bu allenin adamları, aralarında kan davası bulunan Remzi Çubukçu'nun tapulu tarlalarındaki fidanları söktüler. Suçlarını saklamak hücumunu bile duymadılar. Topaloğlu ailesinin adamlarından biri, muhlara, «fidanları, ben söktüm, Arkamda Ahmet Topaloğlu oldukça kimseden korkmam» diyordu.

Topaloğlu grubunun cür'eti, seçimlerden sonra, büsbütün artmaya başlamıştı. Öyle ya ailenin reisi İçişleri Bakanı olmuş, Kadırlı ağalarına en nüfuzluları senatör veya milletvekili olmuştu. Kadırlı İktisatçıları Müdürlüğü Mahmut Bozdoğan, bu durumu şöyle anlatıyor: «İktidarın sivil idaraya devrini müteakip, ağa çocukları meziyetlerinin değil de, baskı ve paralarının merifetiyle birer birer mebus seçilmiş ve memurlar üzerinde eski oyunlarını oynamaya başlamışlardır. Dün Allahın lütfü ile Yassıadadan Kurtuluş Dahiliye Vekili olan Ahmet Topaloğlu, bütün Kadırlı halkına Kaymakam Mehmet Canı takdir ve tebrik ettirilen ilan ederken, bugün herbirisi birer mütegalibe olan akrabalarının şiddetli tazyiklerine mukavemet edememiş, herbiri Hazine arazileriyle milyonlar Kadırlı mebusların arzularına uyarak, bir vilâyetin A.P. mebus adayları olan bir müfettişi, neticeye bağlanmış olan eski şikâyetleri tahkike göndermiştir.

Böylece efkârı umumiyede: (Acaba, M.B.K. üyeleri, suçlu bir kaymakamı niye himaye etmişlerdir?) şeklinde bir şüphe uyandırmaya çalışmışlardır.»

Sırtını İçişleri Bakanına dayayan Topaloğlu ailesinin cür'etlerini nerelere kadar götürebildiklerini aşağıdaki örnek göstermektedir: Topaloğlu İçişleri Bakanı olur olmaz, katli suçundan mahkûm olan ve 3 yıl amme hizmetinden mahrum edilmiş bulunan veâni Mustafa Topaloğlu, Konuya vedek subay öğretmen olarak gönderilmiştir! Ancak Kadırlı öğretmenlerinin şikâyeti üzerine, Mustafa Topaloğlu'nun amme hizmeti görmekten mahrum edildiği anlaşılmış ve nefes olarak muamelesi yapılmıştır.

Halkın protestosu

Cür'etini gittikçe arttıran Topaloğlu grubu, nihayet halkın sevgili KAYMAKAMI Kadırlı'den uzaklaştırmaya muvaffak oldu. Mehmet Can, Doğu hizmetini yapmak üzere, Karşın Tuzluca kazasına nakledildi. Tâyin için, şekil bakımından bir şey söylemek mümkün değildir. Mehmet Can'ın da, bütün kaymakamlar gibi Doğu hizmetini yapması lâzımdır. Tâyin, Yaşar Kemal'in Cumhuriyet'teki yazılarından hemen sonra Resmî Gazeteye yapılmıştır. Yaşar Kemal yazılarında, Mehmet Canın halkı mutavassıt ağaların elinden kurtardığı, halkın desteğiyle Kadırlı'yı bir yıl içinde mâmureye çevirdiği, okulsuz köy bırakmadığı, beton yollar yaptırdığı, çeltikçileri, dize getirdiği ağaların kaymakamı attırmak için her çareye başvurdukları, kaymakamın mütlaka yerinde kalması gerektiği yazılıydı. Böylece Kadırlı'nın sevgili Mehmet Can, Türk halk efkârının sevgili hâline geldi. Bu sebeple, acık rehimin İçişleri Bakanı Topaloğlu'nun, halk efkârını aydınlatmaya lüzum görmeden, kaymakamın yerini değiştirmesi, basında tepki yarattı. Kaymakamın, adaların oyununa kurban gittiği kanaati kökleşti. Gazetelerde seri yazılar çıktı. Demokratik rejimin İçişleri Bakanı ise, büyük bir futursuzlukla susmayı tercih etti. Ancak gazetecilerin ısrarlı soruları karşısında, «Kaymakamı» mağdur olmaması için Doğuya tayin ettim. Değilse hizmetini yapmazsa Vali olması geçkiri» dedi. Mehmet Can ise, Vali olmayı umursamıyor. Kadırlı'de kalmak istiyor. Fakat İç-

Ahmet Topaloğlu

İşleri Bakanı, Mehmet Canı, Mehmen Candan fazla düşünüyor.

Bu izah, hiç kimseyi tatmin etmediği için, Mehmet Canı bir an önce Vali yapmak isteyen İçişleri Bakanı sözlerini tamamlamak hücumunu duydu ve Kaymakamın «Hukuki mesne'di olmayan icraata giriştiğini» söyledi. İddialara göre, Mehmet Can ihtilâli metodlar kullanmaktaydı! Bu yüzden hakkında tahkikat açılmıştı.

Kaymakamın ihtilâli metodları, şehrin imarı için zenginlerden para toplamak, köylülerin gönüllü çalışmasını sağlamak, okul çocuklarını ağaç dikme işlerinde kullanmak ağaların işgalinde bulunan Hazine arazisinin bir kısmını göçmenlere dağıtmak ağaların elinden savrun suyunun yarısını almak, ağa tavassutunu reddetmek gibi, bizim demokrasinin reddettiği usullerdir.

Bu yüzden, kaymakam bir çok defa Hükümete, ağalar tarafından şikâyet edilmiştir. Ağalar, Mehmet Can'ın «Şahıs arazilerinden istinâk yapılmadan yol geçirmek, ev yıkmak, tazyikle para toplamak, tapulu mülke fidan dikmek» gibi iddialarla suçlandırmıştır. Fakat Millî Birlik İdaresi bu iddiaları vârit görmemiş, aksine kaymakama takdirname göndermiştir.

Bunda, Kadırlı'de gidip durumu bizzat gören M.B.K. üyeleri Sami Küçük ve Suphi Gürsoytrak'ın payı büyüktür. Zira ağalar, Millî Birlik İdaresini bile, bir ara yanıltmışlar, 14.1.1961 günü Mehmet Can'ın Van'ın Muradiye kazasına nakli bir telle Vilâyete bildirmişlerdir. Bu tâyinde, değirmencilik ve su ticareti yapan ve o tarihlerde Kurucu Meclis üyesi bulunan bugünkü CHP. Adana milletvekili Ahmet Karamüftüoğlu'nun payı büyüktür.

Tâyin haberi, Kadırlı'de bomba tesiri yapmıştır. Bir Kadırlı aydın, tâyini yarattığı infialı şöyle anlatıyor: «Adana ve civar vilâyetler içinde inkılâptan sonra işbaşında bırakılan yegâne sivil kaymakam, 4-5 ay içinde bu kadar iş yapmış da sonra menfaati zedelenen 2-3 ağanın tesiriyle harcansın? Ve bu olay inkılâptan sonra mümkün olabilsin! Nâzil olur da Devlet ve Hükümet Başkanı: «Çalışınız, çalışınız, çok çalışınız» diye seslensin, radyolar «ağalık yoktur, baskı kalmamıştır» diye tekrarlasın ve bu tempoyla çalışın ve başarı sağlıyanlar gene eski sistem uyarınca tepeden inme sıvılsın!»

Bu ruh hâleti içinde Kadırlı halkı ilk defa olarak grup grup toplanmış ve nakli yaptırılan ağalara karşı haklarını savunmaya karar vermiştir. 15 gün içinde kazada su durum meydana gelmiştir:

1. Öğretmenler toplanarak, öğretmen davası ve öğretmenler camiası için kayını teklifi edilmez saydıkları kaymakamın naklini protesto için, 38 öğretmen istifa etmiş, bir sessiz yürüyüş yapılmasına ve Ankara'ya bir heyet gönderilmesine karar vermiştir.

2. Soförler derneklerinde toplanarak, kasaba içinde motorlu vasıtalar yürütüşü yapmaya nakli sağlayan ağaların evlerini önünde klâksonlu protesto gösterisine girişmeye, 3 gün çalışmama ve Ankara'ya Heyet göndermeye karar vermiştir.

3. Kadırlı'nın çeşitli dernek ve klüp üyeleri lokallerinde toplanarak Ankara'ya

çekilecek teller ve gidecek heyetler hakkında hazırlık yapmışlardır.

4. Şimdiye kadar böyle işlere karışmayan kadınlar, mahallelerde toplanarak semt semt Ankara'ya teller çekmeye hazırlanmışlardır.

5. Kadırlı Ziraat Bankasına gidecek heyetler ve çeşitli masraflar için yarım günde 5 bin lira yatırılmıştır.

6. Kasaba yol inşaatında fahri olarak çalışan kamyon ve motorcular her şeyi yüzüstü bırakıp, çekilip gitmiştir. Bunun üzerine tayin durdurulmuştur.

Kaymakamın son işini de, Kadırlı halkının aynı şekilde protestolarına yol açacağı benzetmektedir. Kadırlı'de «Bir ağa bir yanda, 85 bin halk bir yanda», Topaloğlu istifa etsin, Çalışmak suç mudur», «Kaymakam İnkılâbın hediyesidir» yazılı pankartlar dolmaktadır. 8 kişilik bir heyet, Ankara'ya gelmiştir. Heyette bütün partilerin temsilcileri, öğretmenler, Kulunma Derneği Başkanı ve Millî Mücahitler Derneği Başkanı vardır. Heyet ilk olarak Kemal Satır ile, sonra CHP. Genel Sekreteri Aksal ile görüşmüştür. Aksal, Heyeti İnönü'ye götürmeye vaad etmiştir. Kadırlı Heyeti Başbakan İnönü'den başka, Cumhurbaşkanı Gürsel ile diğer parti başkanlarına durumu anlatacak, kaymakamın tâyini'nin geri alınmasını isteyecektir.

Kadırlı'de, kaymakamı-kolay kolay bırakmak niyetinde değildir. Heyet üyeleri esonuna kadar mücadele edecekler. Bu memleketli ağalar idare edemez» diyor.

İşin iç yüzü

Kaymakamın suçları ağaların siyasi ve iktisadi nüfuzunu kırmaktır. Ağaların kudretinin büyük bir kısmı, hükümete yakın olanlarından ileri gelir. Halk ancak ağalar vasıtasıyla hükümetle temas eder. Halk iktisadi durumunun dışında, bu yüzden de ağalara tâbidir. Kendisi de Osmaniyeli bir köylü çocuğu olan kaymakam Mehmet Can, ağa tavassutunu reddederek ve halkın doğrudan doğruya hükümet kapısına giderek bu geleneği yıkmaya, siyasi nüfuzu kırılan ağaları avaklandırmıştır.

2. Kaymakam, ağaların istedikleri gibi kullandığı Hazineye ait arazinin bir kısmını göçmenlere vermiştir. Çeltik Ziraatçı yapılan Kadırlı'de arazi çok kıymetlidir. Bir dönüm arazinin yıllık icarı 100 liradır. Bir dönüm çeltik 600 lira net kâr sağlar. Mesela AP. milletvekili Ahmet Savrun, 800 dönüm hazine arazisini AP. senatörü Galip Afsar (eski Adana Belediye Başkanı) 450 dönüm Hazine arazisini kendi mallarınımsı gibi kullanmaktadır. Böylece Ahmet Savrun volda 540 bin, senatör Galip Afsar 270 bin lira net kazanç sağlamaktadır. Kaymakam Mehmet Can, Ahmet Savrun'un kullandığı Hazine arazisinden 125, Galip Afsar'ın arazisinden 250 dönüm göçmenlere dağıtmıştır. Çıkarları zedelenen ağalar, bunu affetmemektedir.

3. Mehmet Can ağaların istedikleri gibi kullandıkları Savrun suyunun yarısını Belediyeye mahkemeye Savrun suyu Belediyeye yılda 300 bin lira civarında gelir sağlıyacaktı! şimdiye kadar Savrun suyunun tamamını ağalar kullanırlardı. Ağaların bu yüzden uğradıkları kayıp önemlidir.

Kaymakamın Tuzluca'ya naklinde, bu sefer baş rolü oynayan Ahmet Topaloğlu'nun akrabası Kadırlı A.P. Başkanı Tevfik Coşkun olmuştur. Son seçimlerde Tevfik Coşkun, Ahmet Topaloğlu lehine milletvekilliğinden feragat etmiştir.

Bir senatöre gönderilen ve 38 muhtar ile 25 aydın Kadırlı'nın ve dernek başkanlarının imzasını taşıyan yazıda durum şöyle anlatılmaktadır: «Milletin terakki etmemesini ve hizmetin amme namına değil de, şahsî menfaatleri nâmına yapılmasını hedef tutan zihniyet Kadırlı'de tekrar horlatılmaya çalışılmaktadır. Bu harekete, aşiret ağası ruhlu sâbık devrim ağa mebusu Tevfik Coşkun bayraktarlık etmektedir.

Bir yıldanberi zoraki susan bu zat şimdi yakın akrabası bulunan Ahmet Topaloğlu'nun Dahiliye Vekâletine gelmesini fırsat ve ganîmet bilerek, İnkılâp hükümetinin muhterem bir hâsrası ve eseri olan Kadırlı'deki icrasını durdurmaya yeltenmektedir. Bu zat, Millî Birlik İdaresince karara bağlanmış ve suç unsuru görülmemiş mevzuları tekrar şikâyet konusu ederek Ankara'ya kadar gitmiş ve müfettiş getirmeye muvaffak olmuştur. Calli bir dikkat olan hususu şudur ki, daha müfettişler gelmeden 15 gün önce, müfettiş-

lerin geleceği Kadırlı efkârına ilân edilerek, her dalrenin bir sır olarak saklanması gereken hususlar önceden ifşa edilmiştir. Tevfik Coşkun'un fevran ve husumetini celbeden taraflardan birisi, adı geçen şahsın ortak bulunduğu, Kabayar suyunun köy sandığına, Ahmet Topaloğlu'nu harekete geçiren sebep de ortak buldukları Sıtır köyü suyunun köy sandığına nakledilmesidir.»

Sami Küçük ne diyor?

Kadırlı'de gidip ve kaymakamı çalışmaları yakından izleyen senatör Sami Küçük ise durumu şöyle anlatıyor: «Bizim zamânımızda da kaymakamın nakli işi «çikti» işleri Bakanı Nâzir Zeytinioğlu ile konuşup öneledik. O zaman bu işi Karamüftüoğlu baltahyor dediler. Kaymakam hakkında çeşitli şikâyetler vardı. Fakat Kadırlı'de bir tek şikâyetçi ile karşılaştık. Bir adam yol geçmesi sebebiyle, evine yıkılmasından şikâyet ediyordu. Kadırlı'nın 80 yaşındaki müftüsü ise «Tarihi önünden câmi de gece yıkılır» diyordu.

Zeytinioğluna yapılan şikâyetler, kaymakamın (ihtilâli metodlar), kullanma şeklindekiydi. Kaymakamın, oyun saatlerinde okul çocuklarını çalıştırıp park vassırlması, bu ihtilâli metodlardan biriydi.

Kaymakam çok sevilirdi. Orta ve aşağı kademedeki halk, öğretmenler ve memurlar kaymakamı çok sevirdi. Onun için şürler bile yazılmış. İşte Eski Osmanlı mebuslarından edebiyat ve felsefe profesörü Ali İsmi Bilgili'nin yazdığı şiirinin beyit:

Bir kazanın böyle ihyası mukadderse edeb kaymakamı muhterem, kıymetli Mehmet Can olur.

Yaşar Kemal'in bütün yazdıkları deliru. Ateş gibi kaymakam. Belediye gelirlerini 100 bin liradan 700 bine çıkarmış. Su, yol, okul işini baltetmiş. Okulsuz köy kalmamış.

Eskiden su ağaların elindeymiş. Ağalar istediklerine su verir, istemediklerine su vermez. Bu yüzden istihsal de azabırında tabii. Şimdi herkes sudan faydalanıyor.

Kaymakam, kasabada camur bırakmamış, eskiden Adana'da camurlu insan yerine (Kadırlı'den nâ geldin) derlermiş. Şimdi Kadırlı halkı eteğimize su dökmekten istediklerimiz vere gidiyoruz» diyor.

İşte böyle bir adam, acık rejim ve demokrasi iddialarına rağmen, Kadırlı'den uzaklaştırılmıştır!

Sevinilecek taraf

Anayasalar ve idareciiler değişse de ağalar saltanatının sürüp gitmesi üzüldüğüdür. Fakat mesele aslında, sevinç ve ümit vericidir. Mehmet Can olayı, bazı aydın çevrelerden gelen halkın cabil ve geri olduğu iddialarını yalanladığı için son derece önemlidir. Halk onu seven onu savunan ve onun için çalışan idarelerin elinde en heri hataları yapmaya, parasız çalışmaya ve mezeciler yaratmaya hazırdır. Gerici olan ağalar ve mutavassıt zümredir. Bu ağalar, bütün partilerin kademelerini ele geçirmişlerdir. Milletvekili listelerinde ortadır. Bakanlık kapılarını onlar zorla kaymakamları, valileri onlar değiştirir. Demokrasi bu yüzden iyi işlemiyor ve gerici bir hüviyet kazanıyor.

Demokrasinin iyi işlemesinin şartı, halk ile hükümet arasındaki mutavassıtların kaldırılması, siyasi partilerin ağaların elinden kurtarılmasıdır.

İnönü halka dayanarak bunu yapabilir, demokrasi ve Türkiye'yi kurtarabilir. Fakat bunun için halka inanmak, halka güvenmek ve halkı savunmak şart.

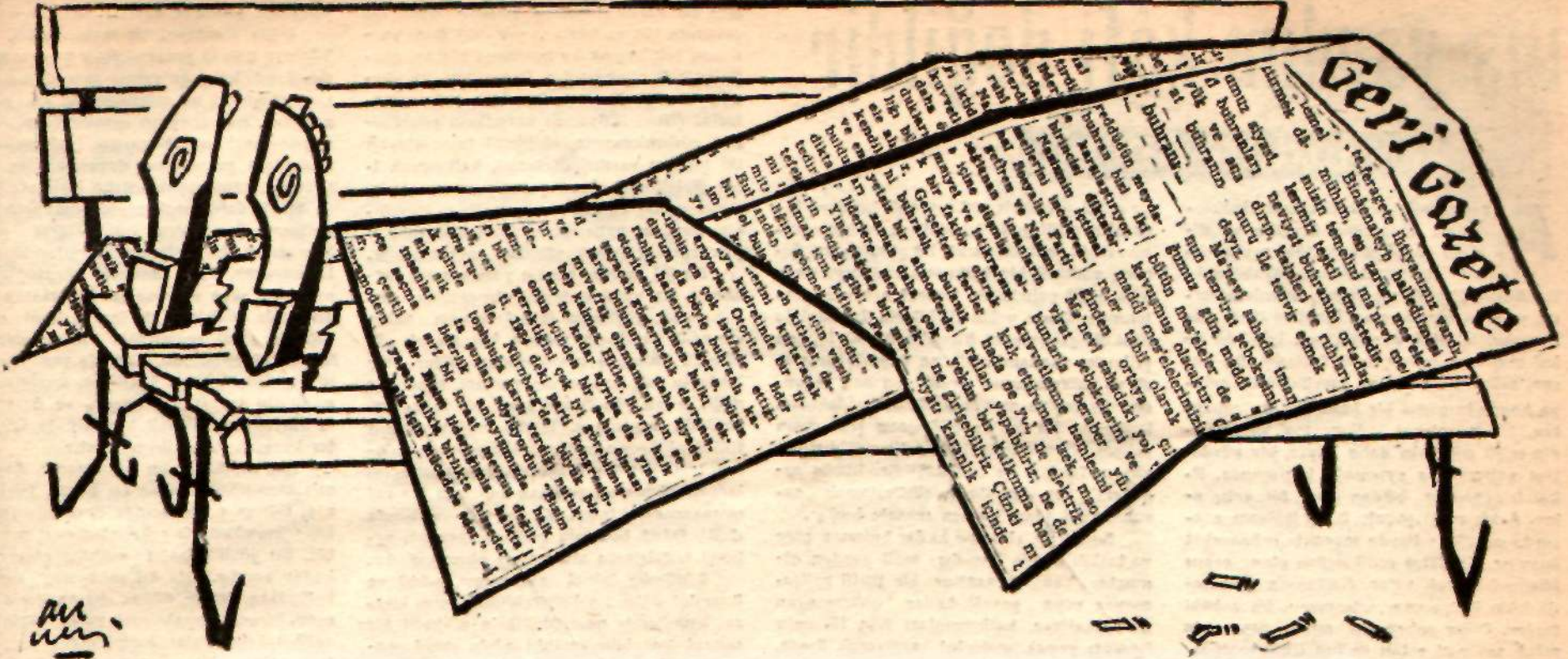
PARTİLER

C.H.P. nin hizmetkârları!

Teşkilâtın kurulacağı söylenen mahfazakâr partiye kayma ihtimali, seçim bölgelerinden dönen milletvekilli ve senatörler ile teşkilâtın infialı, A.P. idarelerini, siyasi akrobasiye yapmaya zorluyor.

Liderler, 44 il başkanını yatıştırarak için, dramatik 22 Şubat hikâyeleri anlatıyor, ifşaatla bulundular ve ihraç kararlarının yeniden gözden geçirilebileceğini söy-

MADDİYAT VE MANEVİYAT

lediler. Hatta A.P. Genel Sekreteri Şinasi Osmo, Partinin koalisyonun bir kanadı olduğunu bile unutarak, teşkilatın C.H.P. düşmanlığından faydalanmaya kalkıştı. Osmaya göre: «Gerek yazıları, gerek sözleri ve tutumları ile AP yi ve dolayısıyla bizi köstebilmek suretiyle teşkilatı şaşırta, bölmeye çalışan ve hatta yeni partiler kurmak isteyenler CHP. nin hizmetkârlarıdır!»

Bu sözler koalisyonun bir kanadının zihniyetini açıkça ortaya koymaktadır. İhrac edilen kardeşine karşı merkezî koku olarak kullanılan Basın Yayın ve Turizm Bakanı ise, bu zihniyeti, «ayın gafı» haline gelen şu sözleriyle açığa vurdu: «Biz aptal değiliz. Zemin ve zamana göre iş yaparız.»

Evet, şimdi zemin ve zaman değişmiş, 22 Şubat korkusu geçmiştir. 22 Şubat Öncü İhracılar Meclisi'nin bir grubu, Koalisyonun A.P. kanadını tek eşi düşmanlık göstermeye başlamıştır.

Y.T.P. de ise konular paylaşılacak. YÖN hükümeti girerken, Y.T.P. grubu toplanmış bulunmakta. Alican, partiden geniş ölçüde ayrılmaları göze alamamakla beraber, fazla ısrar vermek niyetinde değil. Gerçek bir lider olmak istiyor.

C.H.P. Meclisi

CHP Meclisî ise kızgın adamların iç boşaltma toplantısı olmaya namzet. Herkes, herşeyden şikâyetçi. A.P. liderin adamlarını bertaraf etmeye çalışıyor, koalisyonda C.H.P. nin ezildiği örnekleriyle anlatılacak.

Prof. Baltanın ise «Tedbirler Kanunu» şiddetle tenkid etmesi bekleniyor.

Kızgın adamların iç dökme toplantısından çıkarılmaması önlemek için 22 Şubat olayları, dış yardım imkânlarını ve hükümet çabalarını anlatarak, konuşmaları başka meclislere sürüklemeye ve ortabığı yatıştırma çabası olacak. Fakat bir çok ileri geri şikâyet rağmen hiç bir sonuca varılmayacaktır. Hiç bir meselemin vuzuha ermiyeceği kayıtlarla söylenebilir. Zira C.H.P. de sıradan hayatın süklet merkezli. Parti meclisinden Hükümete ve İnönü'nün iç kabinesine geçmiştir.

Gökük ve Gölenin partiden ihracı ise herhalde düşünülmektedir. Şimdi asıl meseleyi 22 Şubat korkusundan yavaş yavaş ayrılmaya başlayan AP. ile birarada yaparız...

ŞİRKETÇİLİK

Petrolcülere ikram

Petrol Ofis'in ofislikten çıkarılarak bir anonim şirket haline getirilmesi için hazırlanan kanun Meclis'e sunulmak üzeredir. İleri sürülen gerekçe. Petrol Ofis'in Millî Korunma Kanununa göre kurulmuş geçici bir kuruluş olduğu ve bunun döner sermayesini çoğaltmak ve hareket serbestisini arttırmak için yeni bir anonim ortaklık meydana getirilmesi düşünülmüş bulunduğu şeklindedir.

Petrol Ofis, zaten bir anonim ortaklık şeklinde idare edilen Türkiye Petrolleri ile birleştirilmekte ve böylece Türkiye'de tamamıyla bir devlet işletmeciliği olarak başlayan petroküllüğü, istihsal safhasından sonra, dağıtım safhası da özel teşebbüs şekline bürünmektedir. İlk bakışta, Türkiye Petrolleri gibi, yeni kurulacak anonim ortaklığın da, sermayesinin çoğunluğu bakımından devlet elinde bulunacağı, dolayısıyla durumunda pek fazla bir değişiklik görülmeyeceği düşünülebilir.

Ama, mesele bu kadar basit değildir ve Petrol Ofis hikâyesinin gerisinde bir takım özel menfaatlerin dönmesinden şüphe etmek için yeter sebep mevcuttur. Türkiye'de, iktisadî ve ticarî mahiyette faaliyette bulunacak devlet müesseseleri için düşünül-

len normal kuruluş şekli, «İktisadî Devlet Teşekkülü» şeklindedir. Petrol Ofis için şimdi aynı yola gidilmemesinde bazı sebepler olsa gerek. Bu sebeplerin başında. Petrol Ofisi, bir Millî Korunma müessesesi olarak elde ettiği özel durumlardan mahrum etmek ve öbür petrol şirketleriyle aynı duruma sokup kârını kapışmak gelmektedir. Petrol Ofis, şimdiki durumuyla Millî Savunmanın ve NATO tesislerinin akaryakıt ikmâl organıdır. Anonim Ortaklık haline gelince, bu durumu muhafaza etmesi (bir şirkete imtiyaz tanımak düşünülemeyeceğine göre) imkânsızlaşacaktır. Mobil, Shell, British Petroleum gibi öbür şirketler de bu alanlara girip şimdiki durumda devlet kasasına akan gelirleri kendilerine çevireceklerdir. Petrol Ofis'in anonim ortaklık haline gelmesi, ser-

mayesine yabancı şirketlerin de katılmasını sağlayacak, böylece şimdiye kadar Türkiye'de petrol pazarlarını tutamamış ve Petrol Ofisle geçmişteki işbirliği durumlarından pek tatminkâr çıkmamış olan başka şirketler de kâr kapışmağa koşacaklardır. Oysa, bir İktisadî Devlet Teşekkülü şekline gidilseydi, her yıl sağlanan muntazam kârların hissedarlara dağıtılması yerine, doğrudan doğruya ve tamamıyla devlete geçmesi mümkün olacaktı.

YÖN, gelecek sayısında bu konuyu daha yakından inceleyip meseleyi bütün noktalarıyla aydınlatmak niyetindedir. Kurma şirket ve anonim ortaklık yolu, Türkiye'de yavaş yavaş, Devleti özel menfaatlara âlet etmenin en kestirme usulü haline gelmektedir.

Bir tokadın tahlili

Adam bilmem nerenden milletvekili... Bir resmi daireye girip telefon etmek arzusu ihzar buyurur. İlgili memur gayet terbiyeli;

— Efendim kısım şefinden müsaade alınız. Ben yetkili değilim... der.

Kısım şefini çağırırlar. İzin derhal verilir. Ama Bay milletvekili bu durumu hazmedemez bir türlü... Memurun üstüne hücum edip olanca kuvvetiyle yapıtırır tokadı.

Bu bir adı zabta yak'asa... Bir terbiye dışı ve dengersiz davranış...

Ve bu gibi olayları terazinin kefelelerinde tartarken incecik bir çok psikolojik sebeplerden mazaretler yaratılabilir.

Bir yan bakış... Bir dilsiz tahrir... Bir küstahça tavır... Bütün bunlar asabi insanları unutulmadık karşılıklı davranışlara sürükleyebilir. Bu asabi insanlar milletvekili de olabilirler, memur da olabilirler.

Çeplerinde milletvekili hüviyetini taşıyanların toplum münasebetlerinde çok daha dikkatli davranmaları gerekir şüphesiz... Ama diyelim ki, bir sınırlı milletvekili herhangi bir sebeple çirkin bir kavganın faili olmuş.

Bizim üstünde durmak istediğimiz asıl nokta bu değildir. Bu tokatçı milletvekili hâdiseden bir kaç gün sonra başına bir açıklama yapıyor. Kötü ve yer yer yanlışlarla dolu bir Türkçenin bozuk manzurasını gözler önüne seren bir açıklama. İşte bu demecinde, Bay milletvekili, kelimeleri ağzında dolastıra dolastıra bir ekşimis iddiâ atıyor ortaya... Çarşak ifadesiyle okuyucuyu yormak hakkını kendinde göremediğimizden sözlerini olduğu gibi aktaramıyacağız sütunlarınıza... Kısaca bay milletvekili demek ister ki:

— Türkiye'de Beşinci Kol, parlamento aleyhinde çalışmaktadır. Bu benim başıma gelen olayı da Beşinci Kol terfi etmiştir. Basındaki Beşinci Kol, me-

murun tarafını tutmuştur. Bakalım bu memlekette kaç teşekkül beni savunmak için harekete geçecektir?

Bu adam milletvekili, bu adam bir resmi daireye girer, devlet memurlarına çıkışır, çıkışmakla da kalmaz...

Kolunu kaldırır, havada bir yarım daire çizer ve bütün gücüyle memurun suratına yapıtırır:

— Şırak!

Sonra da çıkar beyanat verir ve der ki:

— Bu olayı ve sonuçlarını hazırlayan, parlamento aleyhinde çalışan Beşinci Koldur.

Bu adam bizzat kendi beyanının hücreleriyle karar vermiştir. Bu karar kendi adaleterinin en incecik kaslarına ve en incecik sınırlarına kadar bizzat kendi iradesiyle yapılmıştır. Bu adam kolunu kaldırmış, elini açmış, hasmının yüzünü nişanlamış, bütün kuvvetini ve enerjisini toplamış ve tokadı yapıtırmış.

Sonra da bütün bunlara sebep olan Beşinci Kol öyle mi?

Hayır. Beşinci Kol değil, bizzat milletvekilinin kendi kolu. Bu kolun nuzur rasının kaç olduğunu henüz bilmiyoruz ama, işte parlamentonun itibarını sarıyan o meçhul numarayı taşıyan bu koldur.

Bu kol Türk parlamentosunun itibarını düşüren kollardan en önde gelenidir.

İşte bu kolun ucuunda ve devlet memurunun yüzünde çaktıyan avucun icindedir talihsiz Türk demokrasisinin karakter ve kader çizgileri...

Bu gazetenin sayfaları bir milletvekili'nin dengersizliğine bir yazı ayıracak kadar cömert değildir. Eğer bu milletvekili bir demec verip memlekette içinde bulunduğu fikir psikozunu tahkir etmeğe çalışmasa, attığı tokadın

hikâyesi YÖN'ün sayfalarına değil, polis defterinin zabıtlarına yakışır. Ama bu tokat olayı bir tipik hâdis oluyor sınırlı milletvekilinin acayip demeciyle... Bu demec parlamento kadar uzanan ve sınırlarda bir miktar yer tutan bir zihniyetin zabıt varakasıdır.

Bu talihsiz milletlin talihsiz fiyeleri yıllardan beri yedikleri her tokadın ardından bir evhamın umacısı ile korkutulmuştur. Bu memleketin kaderine hâkim olanlar, yaptıkları her münasebetsizliğin önüne bir korku ve tedhiş edebiyatının savunma duvarını çekmeğe çalışıyorlar. Halbuki bu memlekette parlamento bir tek şekilde kendisini koruyabilir: Memleketin yüzyıllık, bin yıllık dertlerine ciddi surette eğilerek, bütün vatani kavriyan bir çalışma seferberliğinde bütün vatandaşların saygısını kazanarak.

Dairelerde memur tokatlıyarak, Meclis koridorlarında dedikodu ve hizipleme edebiyatını sürdürerek, bir incir çekirdeği doldurmuş gibi çalışarak, yeryüzünde hiçbir milletvekilliği topluluğu kendisini koruyamamıştır.

Yasaklar, tedbirler, kanunlar, umacılar, Beşinci Kol korkutmaları bunlar artık umumîtefkarın gayri ciddi saydığı davranışlar hâlinindedir. Milletvekilleri milletlin gözlerinin dikkatle üzerlerinde olduğunu, şu sınırlardaki davranışlarının Türk demokrasisinin geleceğinde ne önemli etkileri olduğunu bilmelidirler. Halk parlamentosuna inanır. Yeter ki parlamento'nun üyeleri bu inancı sarsacak davranışlarda bulunmasınlar ve sürdürmesinler...

Beşinci Kol bu memlekette nedir, neyi ifade eder, nasıl bir teşkilattır, var mıdır, yok mudur, bilmiyoruz ama, diyelim ki, var olsun. İşte bu Beşinci Kolun Türkiye'deki bütün mensuplarını bulup, toplayıp, sokak fenerlerine assak ne değışir?

Umumîtefkar milletvekillerinin çalışmalarını gazetelerden okuyor, Beşinci Kolun raporlarından değil...

İlhan Selçuk

Dış yardım kâfi değildir

Sadun Aren

Az gelişmiş memleketlerin kalkınmaları esasında karşılıklı olarak en büyük güçlük, artan ithal ihtiyacını karşılayabilmektir. Bilindiği gibi, az gelişmiş memleketlerde, yatırım harcamaları içindeki ithal mali oranı, istihlak harcamaları içindeki ithal mali oranından daha fazladır. Bu husus, müşahadelerin ve tecrübelerin ortaya koyduğu genel bir kaidedir. Bu sebepten, bir memleket kalkınmaya karar verip milli gelirinin daha büyük bir yüzdesini yatırımlara ayırmağa başlayınca, ithal ihtiyacında birden bire bir artış olur. Artık milli gelirle ithal ihtiyacı arasında evvelki yıllarda mevcut münasebet bozulur, ithalâtın milli gelire olan oranı bünyevî olarak artar. Kalkınma esnasında ithal ihtiyacının artmasının bir sebebi budur. Diğer sebep, kalkınma esnasında refah seviyesi artan halkın ithal malı istihlak maddelerine de rağbetini arttırmasıdır. Böylece, kalkınma esnasında, ithal ihtiyacı iki yönden gelen tazyikle artmaktadır.

Bir memleket ithal ihtiyacını, normal olarak, ihracatı ve turizm gibi sair döviz kazandırıcı faaliyetleriyle karşılar. Memleketimiz için, turizm, nakliyat, sigorta gibi görünmeyen kalemler denilen faaliyetlerden elde edilen döviz kazancı ihmal edilecek kadar önemsizdir. Bu sebepten, memleketimizin temel döviz kaynağı ihracattır.

Bir halde, kalkınmamızın tediye bilançosu bakımından bir engelle karşılaşması yani kalkınmamızı sürüncümede bira kaçak ithal sıkıntılarına uğramamamız için ihracatımızın da, ithal ihtiyacına paralel olarak artması lâzımdır. Halbuki son 10 yılda, ihracatımızda hemen hemen hiç gelişme olmamış, 300-320 milyon dolar civarında donup kalmıştır. Aynı süre için-

de milli gelirimiz artmış olduğundan, ihracatın milli gelir içindeki oranı düşmüştür. İlişik tabloda etrafı ile görülen bu durum, sıhhatli bir kalkınma sağlayabilmek için, milli gelirle dış ticaret arasında bulunması lâzım gelen ilişkilerin tamamıyla aksi bir gelişmedir. Bu sebeptendir ki, son yıllarda, ekonomimizin en önemli meselesi, ve kalkınmamızı firenleyen baş ca unsur dış tediye meselesi olmuştur. İktisadi kalkınma ile tediye bilançosu (ihracatın gelişmesi) arasındaki bu gelişmeli durum, yalnız Türkiye'ye has değildir. Bütün az gelişmiş memleketlerin çözümlenmek zorunda oldukları başlıca mesele budur.

Bu derde, şimdiye kadar bulunan çare ve tatbik edilen iç dış mali yardım olmuştur. Yani, ihracatları bir türlü gelişmeyen veya gereği kadar gelişmeyen memleketlere, kalkınmaları için lüzumlu ithalâtı yapabilmelerini sağlamak üzere, ileri memleketler hibe ve kredi çekilerinin yardımıyla bulunmuş ve bulunmaktadırlar. Nitekim, ilişik tabloda görülen dış ticaret açığımız, başlıca A.B. Devletlerinden olmak üzere, çeşitli kaynaklardan temin edilen yardımlarla finanse edilmiştir. Ancak, 1948 den beri verilmekte olan yardımlara ve bu sayede temin edilen gelişmeye rağmen, tablodan da anlaşılacağı üzere, memleketimizin dış yardıma olan ihtiyacı azalmamış, bilakis artmıştır. Halbuki, hiç şüphesiz ki, bir memleketin devamlı olarak dış yardıma muhtaç olması ne sayan arzu ve halta ne de mümkündür. Zaten dış yardımın gayesi de, hem alan hem veren bakımından, yardım gören memleketin, bir müddet sonra, buna muhtaç olmayacak bir duruma yükseltilmesidir.

Acaba bu netice niçin elde edilememiş ve bunca yıllık yardımdan sonra, dış tediye meselesi hâlâ ekonomimizin müz-

min bir derdi olmaktan çıkamamıştır? Bu sorunun tek ve basit cevabı, dış mali yardımın tek başına bu meseleyi çözümlenmeye yeterli olmayışındır. Gerçekten, az gelişmiş memleketlerin tediye bilançosu meselesini (ithal ihtiyacını karşılama güçlüğü) çözümlenmenin, birbirini tamamlayan iki safhası vardır. Birincisi, kalkınmak için girişilmesi lâzım gelen munzam yatırımların dış finansmanını sağlamak, ikincisi bu yeni yatırımları döviz kazandırıcı (ihracatı arttırıcı) yönere sevk etmektir.

Bu iki safhali çözüm yolunun ilk safhasını dış yardım teşkil etmektedir. Ancak bunu, çözümlenmiş ikinci safhası takip etmediği takdirde, mesele küll olarak çözümlenmiş kalmaya mahkumdur. Diğer bir ifadeyle, tek başına dış yardım, hastalığa değil araza yönetilmiş kısır bir tedavi usulüdür. Gerçekten, bugün dış yardımın fiili fonksiyonu tediye bilançosu açıklarını kapatmaktan ibarettir. Yoksa bu açıkları nihai olarak ortadan kaldırıcı bir rol oynayamamaktadır. Kusur dış yardımda değil, fakat bununla birlikte ihracatı arttırıcı tedbirlerin alınmamasındadır.

Çözümün ikinci safhasının mânâ ve önemini daha iyi belirtebilmek için, kısaca, az gelişmiş memleketlerin sıhhatli bir sanayi kurabilmelerinin niçin sinai mamuller ihracat etmeleri ile mümkün olabileceğini görelim:

İktisadi kalkınma ancak sanayileşmeyle mümkündür. Bu söz ne kadar tekrar edilse yeridir. Çünkü pekçok kimseler, kalkınmanın zirai gelişme ile de mümkün olacağını öne sürmekte, ve iddiada kısmi bir hakikat bulunduğu için, kafaların kafaların karışmasına sebep olmaktadır. Sanayileşmek, ziraatin gelişmesinin aleyhinde olmak, ya da bu sektörün ihmal edilmesini istemek demek değildir. Ziraatımız, mümkün olan en yüksek seviyesine elbette ki çıkarılmalıdır. Ancak bu, memleketin kalkınması için kâfi değildir. Ziraat ne kadar geliştirilirse geliştirilsin, memleket kalkındıkça, bu sektörün milli gelir içindeki hissesi azalacaktır. Nitekim Hollanda ve Danimarka gibi ziraatçı çok ileri memleketlerde bile, bu sektörün milli gelir içindeki hissesi % 10 ve % 10 den ibarettir. Bu itibarla, gelişmemizin sana-

yleşmek şeklinde olması zaruridir.

Diğer taraftan, bir memleketin, hem Türkiye gibi iç pazarı küçük bir memleketin, kendi kendine yetme prensibine göre sanayileşmesi ne mümkün ne de sayan arzudur. Bu sebepten memleketimizin sanayileşmesi milletlerarası işbölümü ve mubadele prensibine dayanacaktır. Bu prensip, sanayileşmemizde ihracatı başca bir hedef olarak almak demektir. Yani kuracağımız yeni fabrikalarla yalnız iç pazarın ihtiyaçlarını karşılamakla yetinmeyecek, aynı zamanda ihracatı yapmayı da gaye edineceğiz. İhracattan elde ettiğimiz dövizlerle de içerde imâl ettiğimiz sinai mamulleri ithal edeceğiz. Açık ki, ancak bu takdirde yani ihracata da yönelmiş durumda, modern teknolojinin icaplarına uygun, ve dolayısıyla verimli olabilecek büyüklükte işletmeler kurmak mümkün olacaktır.

İşte müşkülât bu noktadadır. Az gelişmiş memleketlerin ve bu arada Türkiye'nin, Dünya pazarlarında ileri sanayi sahip memleketlerle rekabet etmesi çok güçtür. Bu güçlük izaha muhtaç olmayacak kadar açıktır. İşte bu sebepten, memleketimizde, temin edilen dış yardıma rağmen, ihracat yapabilecek verimlilikte kuvvetli sinai tesisler kurulması ve böylece sağlam bir sanayileşme yolu tufufamamıştır. Nitekim kurabilmiş olduğumuz fabrikaların, değil dünya pazarlarında, hatta memleket içinde bile, gümrük duvarlarımızı aşarak gelen mallarla rekabet edebilmeleri bile çok şüphelidir.

Bugün mensucat sanayimizde bir kapasite fazlası olduğunu söylemek, bu çıkarımın durumun telkin etmiş olduğu zihni ihtiyacı çok açık bir tezahürüdür. Çünkü, milletlerarası işbölümüne dayanan bir sanayinin iç piyasa ihtiyaçlarının üstünde bir kapasiteye sahip olması yalnız tabii değil zaruridir de. Batının bütün endüstrilemiş memleketlerinde durum böyledir. Şüphesiz ki kusur böyle düşünmelerde değil, böyle düşünmeyi zaruri kılan şartlardadır.

İşte çözümlenmesi lâzım gelen mesele budur. Batının ileri memleketleri, az gelişmiş memleketlere, bir taraftan mali yardımlarda bulunurlarken, diğer taraftan, bu yardımları sanayileşmeleri için kullanmalarına imkân vermeyecek bir ticaret politikası takip etmemeli, yani dünya pazarlarında bu memleketlerin sinai mamulleri karşısına rakip olarak çıkmamalıdır. Çünkü böyle yaptıkları takdirde, ne kadar çok ve cömertçe mali yardım yapılsa da, bu memleketlerin sıhhatli bir sanayi kurmaları, yani kalkınmaları ve böylece dış yardım ihtiyaçlarının da azalması mümkün olmayacaktır.

Sanayileri ileri memleketlerin bu hususta az gelişmiş memleketlere yapabilecekleri yardım, bazı sanayi dallarını tedarik ve planı olarak bu memleketlere terk etmeleridir. Böylece, dünya pazarlarında ileri gitmiş ve az gelişmiş memleketlerin birbirleriyle rekabet etmeleri bahis konusu olmayacaktır. Mensucat, basit makine ve aletler, mutbak levazımı ve benzeri maddeleri az gelişmiş memleketlere terk edilecek sanayilere misal olarak sayabiliriz. Milletlerarasında böyle yeni bir işbölümünün, yalnız az gelişmiş memleketlere değil ileri memleketlere de büyük faydaları sağlayacağı aşikârdır. Çünkü bu sayede, ileri memleketler de, nisbeten daha avantajlı oldukları daha ince sanayi dallarında bütün güçlerini toplamak imkânını bulacaklardır.

Özetleyecek olursak diyebiliriz ki, az gelişmiş memleketlerin ve bu arada Türkiye'nin emin ve sıhhatli bir sanayi politikası takip edebilmesi ve böylece dış yardıma muhtaç olmayacak bir gelişme yoluna girebilmesi için, bugünkü milletlerarası işbölümü tekrar gözden geçirilmelidir. Bu gözden geçirilme sonunda, bazı sanayi dalları az gelişmiş memleketlere bırakılmalıdır. Bunu temin için ileri memleketler aralarında anlaşmalı ve herbiri kendi memleketlerinde gerekli blüne değişikliğini sağlayacak tedbirleri almıştır. Bu elbetteki kolay bir iş değildir. Nitekim Batının başlıca sanayiel memleketlerini kapsayan Müsterek Pazar hareketi, tamamiyle aksi istikamette bir gelişimdir. Bu tekkülün, hiç de ille kısa vadede, az gelişmiş memleketlerin durumlarını daha da zorlaştıracak muhakkaktır. Ancak, az gelişmiş memleketlere yapılan mali yardımın beklenen neticeyi vermesi ve bu memleketlerin kalkınmalarını sağlama için tek çıkış yolu, dünya ticaretinin işbölümünün yeniden ayarlanmasıdır. Bu da hiçbir zaman unutulmamalıdır.

ÇALIŞANLAR

Burhanettin Uluç

Cumhuriyet Senatosu Üyesi

Demokratik düzenimizin vazgeçilmez unsuru, birden çok siyasal partidir. Çok parti olacaktır ki, Batılı anlamda demokrasiden söz açılabilir. Gene demokratik düzen içinde klasik hak ve hürriyetlerimizle çağdaş ve sosyal-ekonomik hak ve hürriyetlerimizin savunucuları durumunda olan siyasal partiler nöbetleşerek iktidar-muhalefet dengesi sağlayacaktır ki, özlediğimiz hukukla bağlı devletin sağlam ve olumlu temelleri atılmış olsun.

Nedir bu siyasal partiler? Vatandaşın dirliliğini, düzenliğini, esenliğini, güvenliğini, bugününü, yarınını düşünerek toplum içindeki yerini, önemini, yarınını görerek bekleyen sorunlarını gözlemek, incelemek, başarı ile sonuçlandırılmasının yolunu, yönünü, yöntemini sağlamak, uygulanma ve gerçekleştirme olanaklarını belli etmek amacıyla taşıyan tüzel kişiliklerdir.

Böyle olunca toplum içinde bir vatandaş yararını hangi siyasal partide görürse o parti içinde yer alacak, ya da partiyi destekleyecektir.

Şimdi var olan siyasal partilerimizin tüzüklerine, programlarına, seçim bildirimlerine, uygulama alanındaki çalışmalarına, önderlerine, ileri gelen yöneticilerine, ilişkilerine bakınca insan, kesin çizgilerle, belirli köşelerle birbirine benzemeyen kuruluşlarla karşı karşıya bulunmadığı kanısına varır. Bütün partilerimiz yuvarlak söder, çemberli laflarıyla herkesi sevindirmek, herkese uygun nazır serbeti vermek durumundadırlar. Bireysel yararlar ile toplumsal yararlar arasında denge ve uyum sağlayarak reformcu ıcrata girişmek, bu yüzden, siyasal partilerimizin cesaret edemedikleri davranışlardır. Oysa İkinci Cumhuriyetimizin SOSYAL DEVLET'İ Atatürkçülüğün HALKÇI-DEVİRCİ-DEVLETÇİ özelliklerinin dinamizmine bürünmek zorluğunu duymak ve uygulamak gereğine sirt çeviremeyecektir. Çünkü Anayasamız, ÇALIŞANLAR'ın insanca yaşaması (Madde 42), ÇALIŞANLAR'ın adaletli bir ücret elde etmeleri (Madde 45), ÇALIŞANLAR'ın sendika kurmaları (Madde 46) gibi sosyal ve iktisadi hakları garanti ve ilân etmiştir. Ayrıca anayasamız, ÇALIŞANLAR ile İŞÇİ ayırımı da yapmış olmakla (Madde 46/11, Madde 47) dar ve geniş anlamlarıyla kafa ve kol gücünün bütün ilişkilerini —aydınları, bilim adamlarını, gazetecileri, çeşitli meslekten olanları, işçilerin tarımında, sanayide, denizde çalışanlarını, memurunu, subayını, esnafını— aynı menfaat ve hak teşkilâtı içinde birleşmeğe götürmektedir. Bundan daha doğal bir siyasal gelişim olamaz. Bu gelişimin getireceği bütün reformlara engel olmak ise, rahatı kaçacakların gücü dışında kalacaktır.

Çalışanlar önce kendilerini tanıyacaklardır. Sonra bütün

yurt gerçeklerini sosyolojik bir yöntemle ortaya dökceklerdir. Ardahan'dan Edirne'ye, Anamur'dan Sinop'a dek Türkiye dörtgeninin sosyal morfolojisini ve fizyolojisini belli edeceklerdir. Ondan sonra, olumlu yöntemlerin çağdaş YÖN'üne sabırlı ve kararlı adımlarla ilerleyeceklerdir.

Bunun için çalışanların «oy bağımsızlıklarını» gerçekleştirmek gerekcek, iktisadi baskı ve egemenliklerin iç-bahane olarak seçmen davranışının üstünden kalkacaktır. Tapu kayıtlarındaki belirsiz sınırlar ile arazi tasarruflarının feodal zilyetlikleri korkusuz reformlarla düzeltilecek, demokrasimizin sosyal zemini yaratılacaktır. Anayasamızın 61 inci maddesinde yer alan vergi ödevi, herkesin geliri ölçüsünde kamu giderlerine katılmasını sağlayacak, ama asla vergi kaçakçılığını terviç etmeyecektir. Çalışanların «var abalya» çeşidinden gelirlerinin «kaynakta tevkiç-leri ile vergi borçlarını yerine getirmeleri, ama öte yandan kazananlarını, kapitkaçı servet arayanların, sömürücü araçların «aslan payı-gelirlerini kendilerine ayırıp kamu giderlerine «devede kulak» oranında katılmaları önleneyecektir. Devlet halkın gereği gibi beslenmesini sağlayacaktır. Devlet tarımın üretimin toplumun yararına uygun olarak artırılmasını benimseyecektir. Devlet toprağın kaybolmasını önleyecektir. Devlet tarım üreticilerini ve tarımla uğraşanların emeğini değerlendirecektir. Bunlar için de devlet üretim ve tüketim kooperatifleri yolunu benimseyecektir. Böylece Anayasamızın 51 ve 52 nci maddeleri uygulanmış olacaktır.

Yalnız bir nokta unutulmuyacaktır: Sosyal ve iktisadi reformlar gerçekleştirildi, Çalışanların hukukları sağlandı. Onda BİTİ mi? Hayır! Dünya dönüyor. Dünya kabağuna sızıyor. Dünya gelişiyor, değişiyor, ilerliyor. Bu evrimleri, devrimleri yakından izlemek, çağdaşlıkta gereken yenilikleri her dem göz önünde tutarak toplumumuzu insanlık ailesinin uygarlık düzeyinde gerilettikten korumak ve kurtarmak ilerici ve uyanık aydınlarımızın, bilimcilerimizin sürekli dikkatlerini gerektirecektir. Çalışanlar ile aydınların, toplumumuzla insanlığın arası açılmayacaktır.

Gene bir nokta unutulmuyacaktır: Türkiye, Türk toplumu başta başına bir gevecek, hem de pek az bilinen bir gerektir. Ama bu gerçeğin bütünlüğü içinde bilinen kaba ve çirkin gerçekler vardır ki, (bir kazanan ile çalışan arasındaki gelir uçurumunun bile 22 bin oranında olması, toprağın ve sermayenin tekeleli bir azınlık elinde feodal yapı tasması, vergi adalatsızlığı...) ıslah edilmesi için hemen hareketi ve ıcratı gerektirir.

Bununla birlikte ÇALIŞANLAR'ın siyasal haklarını kullanarak parti kurma haklarını (Anayasa: Madde 50.57) olumlu bir biçimde kendilerinin, toplumun yararına gerçekleştireceklerine, toplumsal yöntem ile yurt esenliğini, dirliliğini, düzenliğini sağlayacaklarına yürekle inanıyoruz, saygılarını destekliyoruz, zaferlerini kutluyoruz. Bu sözle de heyecanlarını benimsiyor, ülkülerine katılıyor, başarıklarını inanıyoruz: «Zafer, zafer benimdir; muvaffakiyet, muvaffak olacağım güvenlerindir...»

Çıplaklar, Ağalar ve Kadirli Kaymakamı üstüne

Bir mektup

Yasar Kemal

Bu dünya böyle kaldıkça hiç kimse rahat etmeyecek. Yirminci yüzyıla halk uyandı uyanacak. Bütün rahatsızlıklar buradadır doğuyor. Gözünü açmakta olan, uyanmakta olan, yüz bin yıldan beri uyuyan devin uyanması... Uyanmasının verdiği ürktü... Acaba ne olacak? Dev geriniyor. Kendi işini kendisi görmek için kolları, bacakları, kafasıyla gerinmekte.

Gün ısıdı ısıyacak. Hazır ol vaktine Nemece kırılı, yer götürmez asker ile geliyor. (Karacaoğlan).

Bizim rahatsızlığımız, dünyanın rahatsızlığı bu. Dev uyanıyor, kendi işine başladığı gün her şey bitecek, yeni, mutlu, daha yapıcı, daha güzel bir dünya başlayacak. Şimdiye dek bütün oyunlar bu uyanmakta olan dev üstüne oynandı. Artık bütün oyunlara paydos. Dev, artık oyunlara izin vermeyecek bir duruma geldi. Geliyor desek, daha iyi etmiş oluruz.

Şu aydın dedikleri, üstün tabaka dedikleri devin üstünde oynanan oyuna çözü zaman ister istemez katıldı. Ben eskiden, yüz yıl önce, oyuna katılanları hoş görmüyordum da, işte, diyorum. Ama bugün... Uyanan dev herkesi bağışlasa da, üstünde oyun oynayan bütün yaratıkları bağışlasa da aydınları, sanatçıları bağışlamayacak.

Son zamanlarda bizim aramızda bir tartışma var... Kimi diyor ki halk iyi... Hem de çok iyi... Umud eden halktır, insandır. Mağaradan buraya kadar gelmiş insanlar kötü olur mu? Kimi de diyor ki, kötüdür, kalleştir, Allahın belası bir yaratıktır. Bunca cehalet, yoksulluk içindeki insanlar, buna dayanabilir mi? Bir de diyorlar ki, insanlar koşulların içindedir. Onun emriindedir. Koşullar iyiyse iyi olurlar, kötüysen kötü olurlar.

Ben iyi mi, kötü mü, koşullar mı burada tartışacak değilim. Buna için burada hangi yönü tuttuğumu da söyleyemem. Halk iyi mi, kötü mü? Sömürülen halk haklı, sömürülenler haksız. Kötü diye sömürülmesine göz yumamazız. İyidir diye sömürülmesine göz yumamayız. Hepimizin, tek mil dünyanın rahatsızlığı sömürülenin buna karşı koymağa başlamasından geliyor. Sömürülen devin öldüremedikten sonra da uyanmasının önüne geçemezsin... Dev de öldürüleceğine göre...

Bu giriş yapmadan da bu mektubu yayımlayabilirdim. Bana gelen mektupları yayımlamayı hiç sevmem.

Mektupta adı geçen «Çıplaklar» köyünü ben de biliyorum. Mektubu bana yazan belki bilmiyor. Ben, «Çıplaklar» köyünün arzuhalini yapmış adamım. Mektubu okurken gözlerim yaşardı.

Bunlar topraksız, topraklarından atılmış köylülerdi. Akçasız ortasına geçip orasını yıllar yılı, sıtma pahasına, çocuklarının ölümü, inanılmaz bir yoksulluk ve çalıma pahasına kuruttular. Akçasız kuruyunca oraya köylülerini kurdular. Çırtıçıplak, aç bülâç kimseler olduk. Larından köylülerin adına «Çıplaklar» dediler. Sazlığın kurutulacağını anlayan ağalar bir şirket kurup, köylülerin, çoğuna kuruttuğu, sazlığı kurutmaya başladılar. Sonra da biz kuruttuk diye, «Çıplaklar»ın tarlalarına sahip çıktılar. Sonra ben de mektupları öğreniyorum.

Çok mu yüreği yufka oldum ne, bu mektubu okuyunca bana bir dokundu ki... Mektubu olduğu gibi, hiç bir yanlışını düzeltmeden yayımlıyorum:

«Kadirli kazamızın ibret verici halinden bahsettiğiniz yazınızı okurken kâta gösterim yaşamakla beraber daha bana benzer nice olaylar hemen sinema seneli gibi gözlerimin önünden geçmeğe başladı»

«Kadirli'nin Öksüzü köyüne bağlı Çıplaklar çiftliği adıyla 15-20 hanelik bir mahalle vardır. Fakat bunlar hakika-

ten yersiz topraksız çıplaktır; 15-20 hanelik bu vatandaşların buldukları araziye ebediyen saban girmemiş bir bataklıkta ibaret bir yerdin benim küçükliğimden bu yana, çıplak vatandaşlar bu bataklıkta kurutup tarla yapmağa çalışmakta oldukları gibi maddi ve manevi bütün varlıklarını bu 700 dönümlük bataklık araziye bağlamışlardır.

«İlkbahar aylarında Savrun çayı suyunun çoğaldığı zaman bunların evlerinin içerisinde bir metre su olur tahta ranza üzerine çıkıp kendilerini kurtarırlardı. Bununla da kalmayıp bu amanız sele nice insan, hayvan kurban vermişlerdir. Nihayet bu şekilde bataklık kurutulmaya çalışırken ve 10-15 yıl mücadeleden sonra tabiatın yardımı ve özünü ettiğiniz kıymetli Kaymakamın çektiği kanalı sayesinde bu bataklık kurutuldu tarla haline geldi. Bizim çıplaklar burasını imar edip iki yıl ekip biçmeye başladıklarını gören Kadirli'nin meşhur Ağaları bu araziye göz dikip her birisi bir parmak atmak suretiyle ve sahte tapu yerleştirmeğe kalkışıp iş büyüyerek mahkemeye aksetmiştiler. Ve bir taraftan da araziye Maliye Dai-

Fakir köy, düşünen köylü

resî tarafından el konup bizim zavallı çıplaklara hükümet tarafından ucuz bir fiyatla ve her yıl açık ihaleyle icara bağlanmış. Buna da eh ne yapalım Hükümet elbette bize bu tarlayı verecektir, diyerek boynu eğip dururken bileği pek güçlü Ağalar bununla da kalmayıp zavallı fakir tarlasız insanların elinden almak için tekrar karıştırıp açık ihalede bunların ellerinden alınarak yine bu bataklıkta yakın bir yerde bulunan.....Kadirli dililiye sahte tapu yerleştirmek suretiyle tapusunu almış ve tarlanın bulunduğu develli kara cadırlı koyun sürülü ve çiftçilikle hiç bir alakası ve anlayışları bulunmayan yöreklere bu 700 dönümlük, zavallı insanların ne emekler sarfettikleri arazi, dönümü 60 küsur İhradan verilmiş halen bunların elindedir.

«Çıplaklar denilen mahalle bu arazi için nerelere mirasat etmemiş, ne işler yapmamıştır. Beyhude, çünkü arazi kurudu. (Artık yemek pıslı yenme zamanı). İşin ucunda Ağa var. Zavallı çıplaklar daha neleyecekler almıyazısı bu.

«Ben çıplaklar çiftliğindenim. Burasını pekâlâ bilirim. Bataklıkken bu arazide yabani hayvanlardan korkarak çok ördek avladım. Baham buraya yerleşmiştir. Çıplakların çoğu bu arazi yüzünden çok hastalık kazanmıştır. Hatta baham, burada, yılın birinde Savrun çayının taşması ve evin seller körüsünde kaldığı bir sırada coluk çocuğunu ve hayvanlarını göğüs boyu sudan kurutacakmış derken zakkıreve yakalsın nihayet tüberküloza çevirmiş. beş seneden beri çekmektedir. Evet Çıplaklar... Baham halen yarımda bulunmaktadır. Bütçeme göre tedavisine bakmaktayım. Gel de

benden sor... Bu kazancımla bahamı tedavi ettirebilir miyim? Bu durumda ancak kendimi geçindirebiliriz siz düşünün. İğne, ilaç parası bulamıyorum. Zaruret içerisindeyim. Fakat bunun sebebi gene bizim çıplaklardan gelmektedir. Çünkü baham bu hastalığı arazi yüzünden Çıplaklarda kazanmıştır. Evet, çıplaklarda... Acaba bunların çilesi ne zaman dolacak, bu tarlaya ne zaman sahip olup da çıplaklıktan kurtulup gıyinecekler, belli değildir.

«Şimdi evlerinin yanına kadar ellerinden alınan arazileri sürülmüş kendileri avcı tarafından çepecevre çevrilmiş korkudan pusmuş bir av gibi oturmakta. Zavallı insanlar gene ağaların kapısında ekmeği aramakta. Bunların gayeleri zaten ağaların kapısından kurtulmaktır. Fakat Felek Mustafaya yar olmamıştır.

«Kıymetli yazar, her vatandaşın hakkını araması her halde serbesttir. Sokak kardeşim, bir annem halen Çıplakların çilesini çekiyorlar. Daha da çekeceklerdir. Bütün varlıklarını sarfettikleri, uğruna can verdikleri bu tarlanın bunlara verilmesi ve topraklandırılmaları acaba

(Fotoğraf: Fikret Otyam)

zor mu? Niçin verilmiyor? Bu çıplak vatandaşlar birazcık olsun güllüp kendilerine gelseler ne olur?

«Sayın yazar, hakları kertme edilmiş bu vatandaşların bu durumlarını yazıp umumî efkâra duyurmanı ve gerekenlere de duyurmanı kardeşçe istirham ediyorum.»

İşe bakın ki, ben bu mektubu yazmış, tam bitirmişken bir haber geldi. Kadirli Kaymakamını Karsın Tuzluca ilçesine atmışlar. Mektubu yazmamı adını yazacağım ama, bu haberi alınca caydım. Neme gerek. Ağalar fikarçığın başına bir hal getirirler. Sayın okurlarım, siz bilmezsiniz, bunlar Kadirli Ağalarıdır. Bunlar, dağlara yüzlerce eskiya çıkartıp, köylüleri bir avuç toprak için tehdit ettiklerinden dolayı 1933 yılında Diyarbakır sürgün edilmiş Ağalardır. Ben, bunlardan korkarım. Ödüm patlar. Can dedim. İlin tatlı bir şeydir. Bunların eli kolu uzun. Bunların bir eli Hükümetin içinde, bir eli Torostadır. Şimdi ellerini bir iki yıldır, her ne sebeptense, Torostan çektiler. Gerekirse gene Torosun eskivayla doldururlar. Ağalarla oynamaya gelmez. Bok vultuz zider insan.

Gördük ki, Ağaların gücünün üstüne güc yoktur. Bunu Türkiye'de bilmeyen yok. Bir iki avlan ha Sösb, de Sösb.

Su iyi niyetli Kadirli Kaymakamının, göttüm de, vaptiği güzel işleri bir bir anlatırım. İkim sevincten tasarak, askla gevkle su Kaymakamın yaptığı işleri anlattım. Ne vardı anlatacak? Ne bildim böyle olacağını. Ben o vazıları vazzımadım. Kaymakamın atfına işi bu kadar çabuk olmazdı. Belki bir zaman daha yerinde kalsın. Ağalar bu vazıları önünce meydan okudular. Altı size... Bu kadar

ayyuka çıkmış bir Kaymakamı ne pahasına olursa olsun yerinde bırakamazlardı. Ağalar, otoritelerinin sarsılmasına hiç mi hiç dayanamazlar. Kaymakamın Kadirli'de kalması onların otoritelerine bir seddi. Önce Kaymakamı kuruyordu otoritelerini... Sonra ne diyecekti halk, Ağalarda gayri iş kalmadı. Bir Kaymakamı bile attıramayan Ağaya ben ağa mı, derim. Ağa, yarım devlet olduğunu her gün, her dakika halka bildirmek zorundadır.

Kaymakamla birlikte başka Kaymakamların da yerleri değişmiş. Bana böyle geliyor ki, Ştekiler de Memet Canın nârina yandılar. Adana Vallisi de, o çalışkan, o kültürlü adam da onun nârina yandı. Memet Canı tutuyordu. İyi biliyorum ki, şu Ağalar bir pire için bir yorganı değil, bir evi yakarlar. Kendi yorganlarını değil tabii... Başkalarının yorganlarını.

Yukarıdaki mektupları da, bana gelen başka mektuplardan da anlaşıyor ki, Ağa meselesi Türkiye için büyük bir kaygıdır. Yirminci yüzyıl, Ağaları götürüyor. Götürüyor ama, Ağa da sürüp gidiyor. Onunla birlikte de yoksulluğumuz, açlığımız, geriliğimiz, sömürülmemiz sürüp gidiyor. Ve de sürüp gideceği benziyor bu gidişe bakarsan.

Ben korktum. Bir daha hiç bir Kaymakamla röportaj yapmak istemiyorum. Yazık değil mi güzelim insanlara. Benim yüzümden, Ağalar meydan okuyacak diye, niçin rahatsızları kaçsın. İşlerinden olsunlar... İşleri yarım kalsın.

Ben, bundan sonra karar verdim, ilk fasatta, izin verirse eğer, sayın İndülye röportaj yapacağım. Onun yaptığı güzel işler üstüne... Örneğin Garp Cephesinin muzaffer kumandanı üstüne...

Enstitülerini açtıran Cumhuriyetçi'nin üstüne... Klâsikleri tercüme etmiş üstüne... Yok yok, vazgeçtim... Neme gerek, Ağaların bir meydan okumasına daha sebep olurum da...

Türk milletinin karşısında sesimim çıktığına söylüyorum. Ben, gazeteci olarak ödevimi yaptım. Kaymakama yaptıkları onların bilecekleri işti. Ama bir insan olarak, bir yazar, bir gazeteci olarak konumu savunuyorum. Sonuna kadar da savunacağım.

Bu millet güc gösterisine çıkmış çok yığıt gördüm. Ben, Ağaların büyük güçlerini inkâr etmedim ki... Onların güçleri üstüne konuştum hep. Bunda alınacak ne vardı.

Kadirli hemşerimiz Ahmet Topaloğlu'na da rica ettim ki, şu Kaymakam işlerini bitirsin. O zaman isterseniz değil Tuzlucaya, nereye isterseniz gönderin Kaymakamı... Oralari yurt parçaları değil mi?

Aklım almıyor, almıyor, almayacak da hiç bir zaman, yirminci yüzyılda bir or taçag kabadaylığı söker mi? Bu Ağaların hiç mi akları yok? Böyle koca bir millet çoğunluğuna meydan okunur mu? Varsın okusunlar. Benim elimden yazıp çizmekten başka hiç bir iş gelmez. Gidip de teker teker, Ağaları tutup, arka kadağlar etmeyin eylemeyin, yazık oluyor diyemem ki...

Kadirli Ağalarına selâm ederim, saygılarımı sunarım, istedikleri kadar meydan okusunlar, isterlerse Kaymakamı sınırdışı ettirsinler, Kaymakam onları yendi.

Kadirli'nin beton caddeleri durdukça, Kadirli'nin suyu aktıkça, Kadirli'nin okulları okuyan çocuklarla dolu taşıkça, Kadirli'nin o güzelim parkının ağaçları büyüdükçe, Kadirli'de iyilik sever bu halk buldukça her zaman Kaymakam onları yenmiş sayılacaktır. Kaymakamın güzel eserleri...

Kalkınma programı

IV - İŞ - ORDULARI

İşgücü İsrarı

İleri Batı memleketlerinde en kıt kaynak işgücü. Bu memleketler sermaye yerine, işgücü tasarrufuna çalışıyorlar. Bizde ise sermaye kıt, işgücü bol. Özellikle ziraatte, bir gizli işsiz ordusunun yatığı bilinir. Ziraat alanına kooperatifçilik yerleşip, rasyonel işletme gelişince, bugün göze gözükmüyen işsiz ordusu açığa çıkacaktır.

Bu durum, bazı iktisatçıların teorik alanda çok cazip teoriler ortaya atmasına yol açmıştır. Bu iktisatçılar, şöyle düşünüyor: Ziraatte istihlal artışına faydası dokunmayan bir işgücü fazlası mevcut. Fazla işgücü, istihlal yapılmadığı halde, istihlal ediyor. Halbuki bu işgücü ziraatten sanayiye nakledilirse, sanayide istihlal artışı sağlayacak. Onların ayrılmamasıyla ziraat istihlal de düşmeyeceğinden, evvelce hiç bir işe yaramıyan insanlar, müstahsil hale gelecek.

Fikir caziptir. XVIII. Yüzyılda İngilterenin kalkınmasının az çok bu modele uyduğu söylenir. Büyük arazi sahipleri, topraklarını kendileri işletmeye başlayınca, açığa çıkan işgücünün ziraat istihlal düşmeden, sanayide kullanıldığı belirtilir.

Bu fikrin uygulanabilmesi için, gizli işsizlerin pek az bir yatırımla ve düşük ücretlerle sanayide kullanılabilmesi ve ziraatın, bu insanları besleyecek tarzda vergilendirilebilmesi lâzımdır. Halbuki sanayileşme, normal olarak fazla sermaye kullanan istihlal tekniklerine başvurulmasına ihtiyaç gösterecektir. Bunun gerektirdiği tasarrufla ve ihlalatı sağlamak çok güçtür. Sonra ziraatın, yeni sanayi işçilerini beslemesini gerçekleştirmek, tatbikatta çetin bir meslektir. Bu sebeple, gizli işsizliği seferber ederek kalkınma metodu, bütün cazibesine rağmen, mutlak bir şekilde uygulanamaz. Bununla beraber, geniş bir nüfus fazlasına sahip bulunan memleketimizin, gizli işsizliği seferber etmek suretiyle, istihlal arttırabileceği ve kalkınmayı hızlandırabileceği unutulmamalıdır. Hatta, gizli işsizlerin şu veya bu şekilde kullanılmasının, kalkınmanın temel şartlarından biri olduğu söylenebilir.

Köy Çapında Çalışma

Köylerin kalkındırılması için, bütçe imkânlarımızın çok üstünde yatırımlara ihtiyaç olduğu malumdur. Halen 16 bine yakın köy okulsuzdur ve yolsuzdur. Bunların devlet eliyle gerçekleştirilmesi, milyarlarca lira yatırıma ihtiyaç göstermektedir. Başka bir deyişle, meselenin köy çapında çözülmesi gerçekleştirilemediği takdirde, köylerimizin çehresini yakın bir gelecekte değiştirebilmek mümkün değildir. Köyün kalkınması, devletten çok, köylünün gayretleriyle gerçekleştirilecektir.

Gizli işsizlik bahis konusu edilmese bile, ziraat faaliyetinin yılın çok az bir kısmını aldığı, geri kalan yüzlerce gününün israf edildiği, herkesin bildiği bir gerçektir. Boş yere harcanan bu iş gücü, köy kalkınmasını gerçekleştirmek için pekâlâ kullanılabilir.

Bu çok basit bir organizasyon ve propaganda işidir. Bir çok az gelişmiş memleket, köy kalkınmasını bu yoldan başarıyla yürütmektedir. Memleketimizde de bazı idareciler, köyün yol, su, okul ihtiyaçlarının karşılanmasına, köylülerin katkılarını kolayca sağlayabilmektedir. İyi anlatılabilirliği takdirde halka çok şeyler yaptırmanın mümkün olduğunu, sabık Kadiri Kaymakamı Mehmet Can'ın başarısı, açıkça göstermektedir. Halk psikolojisinden anlıyan becerikli idareciler mevcut olduğu ve köy kalkınması az sermaye, bol işgücü kullanılacak şekilde planlandığı takdirde, köylerde, kısa zamanda çok şeyler yapılabilir. Köylülerin kendi menfaatlerine olan bu çalışmalara, gönüllü olarak katılacaklarını sanıyoruz. Gerçi tek parti devrinde, bürokratik bir zihniyetle yürütülen köy okulları yapma seferberliğinin ve yol mükellefiyetinin kötü hatıraları unutulmamıştır. Mesele hâlâ istismar konusudur. Bayındırlık Bakanı Emin Paksüt'ün, köy yolları yaptırma, gerekli işleri sağlıyacak köylere öncelik tanıyacağını söylemesi, bir kısım basında çangarya usulü ihya diyor» feryatlarının yükselmesine yol açmıştır. Fakat bütün bunların önemli olduğuna inanmıyoruz. Afrikanın genç devleti Gine bile, köylülerin eliyle köy kalkınmasının gerçekleştirilmesi konusunda önemli başarılar sağlamıştır. Gineye nazaran çok ileri bir gelişme seviyesinde bulunan memleketimiz için meselenin çözülmesi kolaydır. Zira okul, yol, içme suyu v.s. talebi köylerden gelmektedir. Köyler, isteklerinin karşılanması için gerekli gayretle elbette esirgemeyeceklerdir. Yeter ki ortada akıllı ve ne istediğini bilen bir idare olsun.

Ortak çalışma, değil bir tek köy, bir kaç köy çerçevesinde de, ortak menfaatler için kolayca gerçekleştirilebilir.

Doğan Avcıoğlu

Memleket Çapında Çalışma

Köy çapında mevsimlik işsizliğin seferber edilmesi güç bir iş değildir. Güç olan gizli işsizliğin, büyük enfastrüktür yatırımlarının gerçekleştirilmesi için, devamlı şekilde kullanılmalıdır.

Memleketimizin, özellikle ziraat alanında geniş yatırımlara ihtiyacı vardır: Milyonlarca hektar arazinin sulanması, sulama kanallarının yapılması ve barajların inşası, erozyonla mücadele edilmesi, ormanların korunması ve genişletilmesi, yapımı gibi ihtiyaçlar, bugün baş vurulan metodlarla çok uzun bir devrede dahi karşılanamaz. Fakir bütçenin milyonlarca lirayı bulan bu yatırımların finansmanını sağlaması imkânsızdır. Halbuki ziraat istihlal artışına faydası dokunmayan fazla nüfus, istihlal seviyesini çok arttırmak şartıyla, az sermaye ve bol işgücü kullanarak yürütülebilmesi mümkün olan bu faaliyetlere yönlendirilebilir, iktisadi kalkınma yolunda önemli

Yol inşaatında çalışan işçiler

bir adım atılmış olur. Sanayi alanındaki faaliyetlerin büyük sermayeye ihtiyaç göstermesi bol iş gücü kullanan tekniklerin bu alanda önemli istihlal artışları sağlayamaması, hatta kalkınmayı güçleştirmesi dolayısıyla, gizli işsizliğin en elverişli şekilde kullanılacağı saba, yukarıda sayılan enfastrüktür faaliyetleridir. Ancak, ziraat alandaki enfastrüktür yatırımları sayesinde ziraat istihlalinde ve döviz kazancında önemli bir artış sağlandıktan sonra, gizli işsizliğin geniş ölçüde sanayide yönlendirilmesi mümkün olabilir.

Baade'nin Görüşü

Ziraatımızın bugünkü meseleleri hakkında ilgi çekici bir rapor hazırlayan Prof. Baade, meseleyi şu şekilde ortaya koymaktadır: «Türk köyleri, 2 milyon erkek iş senesini bulan ve az istifade edilen erkek insan gücüne sahiptir. Buna, her yıl, nüfusun artması ile, insan gücünde vukubulan yükselişte eklenmelidir. Köylerdeki bu iş gücü, yılda 200 bin erkek işçi olarak tahmin edilebilir. Köylerde bu iş gücü için az çok faydalı bir iş yeri hemen hemen mevcut değildir. Aksine, köylerde kalan bu erkek işçiler, bir çok halde ekonomik bünyenin tahribine sebep olmaktadır. Bu yüzden esasen çok küçük olan veya aşırı bölünmüş bulunan ziraat işletmeler daha da parçalanmış bulunmaktadır. Bunlar, yamaçlardaki araziyi sürmüşler ve bunun kaçınılmaz sonucu erozyon olmuştur. Çoğalan hayvan sürüleri, özellikle koyun ve keçiler, stepin aşırı otlatılmasını şiddetlendirmiş ve ilâve arazi kazanma gayretleri kâsi orman yangınlarına yol açmıştır. Türk köylerindeki fazla erkek nüfus, şimdiki kadar bir çok hallerde, Türk ekonomisine gerçekten zararlı olmuştur. Türkiye'de, bünyevî değişikliği finanse etmek için en mühim kaynak, aslında bu fazla iş gücü servetidir»

Bu servet nasıl kullanılacak?

Onbinlerce insan, eskisinden pek fazla istihlal etmeden, köylerinden yüzlerce kilometre ötede, çaplak tepeleri ağaçlandıracak, orman yolları yapacak sulama kanalları açacak, teraslandırma faaliyetlerine girişecek. Bu, nasıl olacak? Organizasyon güçlükleri yenilse bile, köylerinden uzunca bir zaman için ayrılan insanların, çok daha fazla çalıştığı halde, köydekinden pek yüksek olmayan bir yaşama seviyesine rıza göstermesi nasıl sağlanacak? Anjarya psikolojisi nasıl ölenecek? Ziraat kesim lehine girilen faaliyetin, ziraat tarafından finansmanı nasıl yapılabilecek? Mesele, gerçekten çetindir. Fakat güçlükler, hızla bir iktisadi kalkınmaya götüren bu metoddan vazgeçilmesini haklı gösterecek yeterlikte değildir. Gizli işsizlerin, enfastrüktür yatırımlarında kullanılmasını sağlayacak bir yol bulmak zorundayız.

Kalkınma Hizmetinde Ordu

Prof. Baade, esas itibariyle anjarya psikolojisini önlemek için, gerekli iş seferberliğinin, bir askerlik hizmeti haline getirilmesi fikrini ortaya atıyor. Ona göre, 2 yıllık askerlik hizmeti 3 yıla çıkarılır ve bu zamanın yarısı askerî eğitime ve yarısı da memleketin hayırına olan sivil hizmetlere ayrılırsa, «ekonominin bünyevî iltihabının finansmanında önemli bir iştirak sağlanabilir. Böylece ordu, memleketin savunması kadar, kalkınmasında da önemli bir rol oynamaya çağırılacaktır. Yedek subay öğretmen fikri, bu yolda atılmış ilk önemli adımdır.

Ordunun memleket kalkınmasında rol oynaması fikri yeni değildir. Atatürk, 1924 yılında çıkan bir kanunla ordunun ziraat eğitim merkezi haline getirilmesini istemiştir. Bugün de ordu, okuma - yazma öğretmek, temel bilgi ve teknik eğitim vermek suretiyle memleket kalkınmasını kolaylaştırmaktadır. Bununla beraber, gizli işsizliğin askerlik hizmeti yoluyla seferber edilmesi, ordunun, kalkınmada, işin genişliği ve mahiyeti itibariyle çok farklı bir rol oynamasını gerektirmektedir.

Fikir yenidir ve irkilticidir. Fikre alışılması, herhalde çok zaman alacaktır. Bununla beraber, iktisadi açıdan üretken olmayan savunma masraflarımızın bütçenin yüzde birini yuttuğu ve yatırım imkânlarımızı daralttığı hatırlanmalıdır. Askerî dış yardımlar, bakım ve personel masraflarını arttırarak, iktisaden verimli yatırımlara yönlendirecek fonları azaltmaktadır. Bu durumda, hızla kalkınmak zorunda bulunan fakir Türkiye'nin ya savunma masraflarını kısmasına, ya da yurt savunması görevinin yanı sıra, ordunun iktisadi kalkınmada önemli bir rol oynamasına rıza göstermek lâzımdır.

Devlete Düşen İş

Gizli işsizliğin seferber edilmesi, bu tarz çalışmanın yaratacağı güçlükler önlenilirse, kuvvetli bir organizasyona ihtiyaç göstermektedir. Yapılacak işlerin iyi planlanması, gerekli kalifiye personelin ve basit aletlerin sağlanması, işçilerin ayrılmasıyla ziraatte vukubulacak adam başına gelir artışının, bu işçilerin istihlalini sağlayacak şekilde vergilendirilmesi gibi önemli meseleler çözülmeli, gizli işsizliğin başarıyla kullanılmasını mümkün olmuştur. Mesele, bütün az gelişmiş memleketler gibi, Türkiye için de yenidir. Bu sebeple, gizli işsizliğin süratle ve geniş ölçüde seferber edilmesi, dâvaya zarar verebilecek, akla hayale gelmedik hâtatların işlenmesine yol açabilir. Dâva, yavaş bir tempoyla, işlenen hâtalardan ders alarak ve geniş bir propaganda ile desteklenerek yürütülmelidir.

Mesele, ordu kanalıyla çözülecekse, — ki bu daha pratik bir görüştür — işe, örnek ağaçlandırma alayları, inşaat bölükleri, erozyonla mücadele taburları v.s. teşkil ederek başlanabilir. Çeşitli işleri aynı zamanda yapan ufak örnek birlikler kurulabilir. Bu birliklerin teknisyen ihtiyacı, sivil faaliyetleri aksatmamak şartıyla, gerekli uzmanların askere alınmasıyla sağlanabilir. Başlangıçta, iyi seçilmiş bölgelerde, kolayca gerçekleştirilecek işlere el atılabilir. Ancak bu staj devresinden sonra, hizmet süresi uzatılarak bütün askerlerin iktisadi kalkınmada kullanılması ve ihtiyaçlarını askere alınması düşünülebilir. Sivil bir çözüm yolu da, büyük hâtalara önlemek için yavaş bir ilerlemeyi gerektirecektir. Fakat her hâlî kârda, ufak ölçekli kalkınma programları çevresinde veya köy planında âdil işgücünün seferber edilmesine, derhal ve en geniş ölçüde başlanmalı, köylü yaşadığı köyün menfaati için çalışmaya başlatılmalıdır. Bizden çok geri memleketlerin kolayca başardıkları bu işi, yersiz ve haksız politik düşüncelerle, daha fazla geciktirmek, çok pahalıya mal olan bir israftır. Hızla kalkınmak isteyen fakir Türkiye'nin bu israfı tahammülü yoktur.

«Devlet gökyüzünde beslenen ve yeryüzünde sağlanan bir inektir» anlayışı, artık son bulmalıdır.

Bülent Ecevit

Türk - İş — Ecevit Çekişmesi

Çalışma Bakanlığının hazırladığı son grev kanunu tasarısı, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunun sert tepkisiyle karşılandı. Türk-İş, yeni tasarı için, Cahit Talas'ın Çalışma Bakanlığı sırasında hazırlanan tasarıdan farklı değil, diyor. Bakan ise aksi kanaatte. YÖN, Çalışma Bakanı Bülent Ecevit ve Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç ile konuşarak iki tarafın iddialarını tesbit etti

Halil Tunç

SORU — Yeni tasarının eskisinden farkı yok deniyor?

BAKAN — Türk-İş'in tepkisi beni çok üzdü. Bu, inandığım bir tasarı. Batı memleketlerinde mevcut, en ileri şekli ile grev hakkını getiriyor. Eski tasarıdan da çok farklı. Bir defa grevin sahası çok genişletiliyor. Kömür madenlerinde, ekme imal eden işyerlerinde, her türlü askeri iş yerlerinde, örfi idare ve olağanüstü hal durumlarında grev yasası kaldırılıyor. Görülüyor ki, grevin alanını genişletmekte Çalışma Meclisinden de öteye gittik. Türk-İş'in bizzat hazırladığı tasarıdan da ilerdedir. Türk-İş tasarısı, örfi idare sırasında grev yasası tahdidini koyduğu halde biz bunu kabullüydük. İlaç fabrikalarında grevi tanıdık.

Batı memleketlerinde çok daha geniş tahditler var.

TÜRK - İŞ — Grev yapması yasak edilen işkolları konusunda fazla bir itirazımız yok. İstisnaları dar tutması bakımından tasarı iyidir. Ancak mesele, biraz sonra göreceğimiz gibi, grevin sahasını geniş tutmakla bitmiyor. Grev hakkı, getirilen başka hükümlerle aşırı ölçüde sınırlandırılmış.

SORU — Grevin, memleketin güvenliğini ve sağlığını korumak gerekmesi ile, Bakanlar Kurulu tarafından 3 ay geri bırakılması hükmü tenkid ediliyor?

BAKAN — Bakanlığın eski tasarısında hükümet, Devlet memurlarından kurulu bir heyete danışarak, grevi geciktirebiliyordu. Yeni tasarı, danışmayı işçilerin de 2 temsilci ile katıldığı Yüksek Hakem Kuruluna bırakıyor. Sonra eski tasarıda «memleketin iktisadi ve sosyal düzenini koruma» gerekmesi ile grevin geri bırakılması mümkündür. Bu kaldırılmış ve geciktirme süresi 3 ay ile sınırlanmıştır. Bunu Türk-İş tasarısı da kabul ediyor. Fakat geciktirme müddetinin 1 ay olmasını istiyor.

Amerika Taft-Harley kanunu, 3 aylık tehir yetkisini daha geniş ölçüde tanıyor. İngilterede ise, olağanüstü yetkiler kanununa dayanılarak grevlerin çoğunu durdurmak mümkün.

TÜRK-İŞ — Danışmak başka, karar vermek başka. Biz grevi tehir yetkisinin, Hükümetin elinden alınmasına ve Hükümet temsilcilerine yer vermiyen, taraflardan kurulu bir Yüksek Hakem Kuruluna bırakılmasına taraftarız. Sonra 3 ay müddet çok uzun. Grev bir bakımdan heycan işidir. Başarıya ulaşmak üzere olan bir grevin durdurulması işçilerde ümitsizlik uyandırabilir. Grev, tesirini kaybedebilir. Ayrıca «memleketin güvenliği ve sağlığı» gibi sebepler çok umumî. Bunun ölçüsü ne? Hükümetler bunu suistimal etmez mi? Hükümet bu konuda söz sahibi olamaz. Karar yetkisi, Türk-İş tasarısında olduğu gibi bağımsız bir organa bırakılmalıdır.

SORU — İşçiye mevcut iş şartları dışında yeni bir iş şartının ihdası için grev yapma imkânı verilmemektedir, deniyor?

BAKAN — İş şartlarını değiştirme ve yeni iş şartları ihdas etme aynı anlamdadır.

TÜRK-İŞ — Telâkki meselesi. Hakem Kurulu kararlarında «iş yerinde mer'ul olan iş şartları» anlaşılmalıdır. Tatbikat bu yoldadır. Tahkim müessesesinde bunu gördük. Mesele bir iş yerinde çocuk zammı veriliyor, öbüründe verilmiyor. Çocuk zammı vermeyen iş yerinde, bu yüzden ihtilâf çıkartılınca, yeni iş şartı ihdas gerekmesi ile talepler reddediliyor. Eğer iş şartlarını değiştirme, sayın Ecevit'in dediği gibi geniş anlamda anlaşılıyorsa, niye bir kelime ilâvesinden kaçınıldı? Bunu bildirmişlik de, «Yeni şartlar» ibaresini, tasarıya pekâlâ koyabilirler.

SORU — Tasarıda, aylık ve ücreti kanunla tesbit edilenler hakkında bu kanun uygulanmaz denilerek, işçinin büyük bir kısmının grev yapma hakkının kaldırıldığı ileri sürülüyor?

BAKAN — Ücretleri ve aylıkları kanunla tesbit edilenlerin, sözleşmeleri yoktur. Ücret pazarlığı yapmaları hukuken mümkün değildir. Anayasamıza aykırıdır. Gerekli ise, barem ka-

nunları değiştirilebilir. Fakat grev kanunu bakımından birşey yapılamaz.

TÜRK-İŞ — D.D.Y. nda işçilerin yarısına yakınının ücreti kanunla tesbit edilmiştir. Milli Savunmada da durum farklı değil. Yarın grevi önlemek için bütün Devlet işçilerinin ücretlerinin kanunla tesbit edilemeyeceği ne malûm? Çalışan insanları kapsayan bir grev hakkı verilecekse, memur maaş ve barem kanunları mutlaka buna göre taddil edilmelidir.

SORU — Bakanlık tasarısı, dayanışma grevini tanı mıyor?

BAKAN — Dayanışma grevi, tasarıdaki grev tarifine ve toplu sözleşme içinde grev yapılamayacağı hükmüne aykırıdır.

TÜRK-İŞ — Dayanışma grevi şarttır. Toplu sözleşme müddetince ilgili iş yerlerinde grev yapılamaz. Ücret artışı sözleşmede öngörülmemişse istenmez. Fakat dayanışma grevi akit mevzuu değildir. Bunun sözleşme ve iş yeri ile ilgisi yoktur. Dayanışma grevi, toplu sözleşmeyi bozamaz.

SORU — İşyerinin güvenliği, makine ve tesisat gereçlerinin, imalatın, ham maddelerin bozulmamasını sağlamak maksadı ile

yeter sayıda işçinin greve katılmaması hükmünün, grev hakkının kullanılmasını önleyeceği ileri sürülüyor.

BAKAN — Bu zaruri bir hüküm. İşyerlerinin grev bitince, çalışacak durumda olmamasından herhalde işçiler de zarar görür. İşçi arkadaşlar, endişe etmesinler, bu hükmün suistimalini önleyecek çeşitli tedbirler ve kontroller düşünülmüştür.

TÜRK-İŞ — İşyerlerinin şartları değişik. Kanun hiçbir zaman, bakım ve koruma işine şu kadar adam ayırılır diyemez. Bunu işveren bizzat tesbit edecek. Bu da çeşitli suistimallere yol açacak. Birçok işyeri bu yoldan gizli istihlal ve satış yapabilir. Grev tesirsiz kalır. Bakanlığın kontrol imkânları buna kâfi gelmez. Bakanlık şimdi bile, mura-kabe konusunda yetersiz bulunmaktadır.

Bu hüküm, yüzde yüz suistimal edilecek olan bu hüküm, mutlaka kaldırılmalıdır.

Samimiyetinden ve iyi niyetinden asla şüphe etmediğimiz sayın Ecevit'in bu noksanları da tamamlayarak, gerçekten demokratik bir grev kanununun Meclisten çıkaracağına inanıyoruz.

İşçilerin savaşı

John Thalmayer, Uluslararası Tarım İşçileri, Yapı ve Ağaç İşçileri ve Yiyecek, İçki ve Benzeri İşçiler Federasyonları Türkiye mümessilidir. Amerikalı Sendikacı, bu konuşmada Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu işçi meseleleri hakkındaki görüşünü açıklıyor.

— Türkiye hakkındaki ilk itibalarınız nelerdir?

— Türkiye'de halen tam mânâsıyla teşkilatlanmış sendikalar yok. Toplu pazarlık ve grev hakkı tanınmış değil. Batıda bunlar en tabii haklar sayılıyor. Bu haklar, en geniş şekilde tanınmazsa, demokrasiden ve hürriyetten konuşulamaz.

Buradaki çalışmaların sırasında işçi hareketlerinin gelişmesine ufak bir yardımın dokunursa, çok sevineceğim. Yalnız, tesadüfen tanıştığım bazı Türk aydınlarından şikâyetçiyim. Bütün Türk aydınlarının aynı şekilde düşündüğünü sanmıyorum. Fakat Amerikalı bir dostumun evinde karşılaştığım aydınlar beni çok şaşırttı: «Halk eğitimi» meselesi konuşuluyordu. Aydınların biri «Efendim, işçiler okumamalı, işçiler okursa komünist olurlar. En iyisi onları okutmamak» dedi. Sanki iki ayrı dünyadan adamdık.

Başka bir aydın. «Grevler olursa ne yapacağız? Ücretler yükselecek. Beş yıllık plân yok olacak. İktisaden ayakta duramayacağız». Adam, oiddi ciddi üzülüyordu. Fakat endişelerini anıyamadım. Bence büyük işçi kütelerine, ser-

best tanımayan ve onların refahını ön plânda tutmayan bir plân boş kağıttan ibarettir. İki para etmez.

Türkiye'deki bütün sosyal değişikliklerde, işçi temsil edilmelidir. Şu veya bu tarafın değil, bağımsız işçi kütelerinin sesi her yerde duyulmalıdır.

Sendikalar, yalnız ücretlerle değil, eğitim, mesken, sağlık, vergi v.s. gibi politikaları ile ilgilenmeli, bu meselelerde seslerini işittirmelidir.

— Teşkilatsız Tarım İşçileri için neler yapılabilir?

— Elçilerin ve toprak ağalarının durumunu biliyorsunuz.

— Tarım İşçileri de, ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmemektedir. Endüstri işçileri gibi tarım işçilerine de grev ve toplu sözleşme hakkı verilmelidir. Ziraatın meseleleri, başta sosyalist bir hükümet de olsa kolay değil. Fakat bütün haklar onlara da tanınmalıdır. Onlara, insan olarak hakları olduğu öğretilmelidir.

Türk — İş, Yapı — İş gibi teşekküllerin mahalli teşkilatları, tarım işçileri ile işbirliği yapmalıdır. Bu dayanışma mevcut değilse sür'atle geliştirilmelidir. Türk

tarım işçileri yalnız olmadıklarını öğrenmelidir.

— Çeşitli çevrelerde grev korkusu var, Grev dalgasının gelmesinden endişe ediliyor.

— Bu hak verilir verilmez, dalgahalinde grevler olacağını sanmıyorum. Grev en son çare olarak düşünülmelidir. Sendika liderleri ileri görüşlü ve grevi anlamış kimseler. Bu tehlikeli silâhla, her vakit oynayacaklarına ihtimal vermiyorum.

Grev, hür insanların kendilerine eşit muamele yapılmadığını gördükçe, çalışma hayatlarını bırakarak, başvurdukları bir protestodur.

İşçi liderleri, meselelerini işverenlerle masaya oturup, eşit insanlar olarak konuşmalıdır. Konuşmalar bir sonuca ulaşmadığı takdirde, grev düşünülmelidir.

Grev sebebi, haklı olmalıdır. Halk efkârının sempatisini kazanmak, grevlerin başarısının temel şartıdır. Bu yolda her türlü gayret gösterilmelidir.

— Grev hakkının tahdidî konusunda neler düşünüyorsunuz?

— Grev, her özgür işçinin kutul hakkıdır. Yeryüzündeki bütün aklı başında hükümler karar vermiştir ki, bunun bir kısıtı

olamaz.

İşveren, işçiyi atabiliyor. Fabrikasını kapatabiliyor, parasını çekebiliyor. Bunun karşılı, işçiye niye tanınmasın, niye tahdit yoluna gidilsin? İş yerlerinde, işçinin de, işveren kadar yatırımı var. Emegi, teri var. Emek, herhalde paradan önemli. Patron, yatırım yaptım, hakkım var diyor. Asıl işçinin hakkı var.

— İşçilerin kâra iştiraki konusunda fikriniz nedir?

— Bu fikre karşıyım. Bu bir göz boyamadır. İşçilerin zararlıdır. Böylece, işçileri, makine, ham madde gibi işletmenin parçası haline getirmek istiyorlar. İşçi, işletmenin müteferrik cüz'ü oluyor. Patron, adamı da sermaye haline getiriyor. İşçiye 2 hisse vermisin ne çıkar, binlerce hisse patrona kaldıktan sonra?

— Kalkınma plânının hazırlanmasına işçiler katılmıyor, ne dersiniz?

— Sendikaların fikri alınmadan plân nasıl yapılır, anlamıyorum. Sendikaların desteği olmayan bir plân nasıl yürür, göremiyorum.

YÖN

Çalışanların Gazetesidir

***

Abone olunuz

YÖN

açık oturum

İŞÇİLER konuşuyor

Çalışma Bakanlığınca hazırlanan «Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu» tasarının esasları açıklandı. Türkiye'nin ileri gelen sendikacılarından bazıları YÖN'de bir araya gelerek, bu esasları ve genel olarak işçi sendikalarını ilgilendiren konulardan bazılarını tartıştılar. YÖN'deki «Açık Oturum» a Askerî İşyerleri İşçileri Federasyonu Genel Sekreteri, Kurucu Meclis üyesi **KEMAL AKYÜZ**, Türkiye Otel, Lokanta ve Eğlence Yerleri İşçileri Sendikalarının (TOLEYİS) Federasyon Başkanı **ISMAIL ARAS**, Türkiye Tekstil, Örne ve Giyim İşçileri Federasyonu Başkanı **CELÂL BEYAZ** ve Askerî İş yerleri İşçileri Federasyonu Başkanı **ETHEM EZGÜ** katıldılar. Ayrıca, Uluslararası Tarım İşçileri, Yapı ve Ağaç İşçileri ve Yiyecek, İçki ve Benzeri Madde İşçileri Türkiye Temsilcisi, Amerikan Döşeme İşçileri Sendikası'ndan **JOHN THALMAYER** ile Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu Eğitim ve Araştırma Müdürü **SİNA PAMUKÇU** da Açık Oturumda hazır bulundular. Sendikacıların tartışmalarını, YÖN yazarlarından Siyasal Bilgiler Fakültesi Profesörü **SADUN AREN**'in ve **MÜMTAZ SOSYAL**'ın sorularıyla birlikte okuyucularımıza sunuyoruz:

Tasarının Hikâyesi

SOYSAL — Çalışma Bakanlığınca Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu tasarısı üzerinde yapılan hazırlıklar sona erdi. Tasarı, birkaç gün içinde, görüşleri alınmak üzere ilgili bakanlıklara, fakültelelere, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonuna ve Odalar Birliğine gönderilecek. Şimdilik, elimizde, bu Tasarının esaslarını belirten ve yine Bakanlığınca hazırlanan resmî bir bülten var. İsterseniz, tartışmaların başlangıç noktası olarak bunu esas alabiliriz.

AKYÜZ — Bana kalırsa, Tasarının bu safhaya nasıl geldiğini kısaca belirtmekte fayda var. Bu bakımdan eski Çalışma Bakanı Cahit Talas zamanında hazırlanan Beyaz Kitapta hayli bilgi bulmak mümkün. Önce, Çalışma Bakanlığının ilk hazırladığı Tasarı verilmiş. Ondan sonra, Anayasamızın 47. maddesi, yani toplu sözleşme ve grev hakkı dolayısıyla Kurucu Meclis'te cereyan eden tartışmalar belirtiliyor. Bakanlığın tasarısına karşı basının tepkilerini de bu Beyaz Kitapta bulabilirsiniz. Nihayet, **TÜRKİŞ**'in, yani Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunun, bütün işçilerin görüşlerine tercüman olarak hazırladığı bir karşı-tasarı var. Buna Odalar Birliği'nin, yani işverenlerin hazırladığı tasarı ile Bakanlığın son olarak şekil verdiği tasarı da eklenmiş.

SOYSAL — Tasarı, bir bütün halinde, son toplanan Çalışma Meclisi önüne getirildi mi?

AKYÜZ — Hayır. Orada, sadece, Tasarıyla ilgili iki konu görüşüldü: birincisi, grev yapılamıyacak olan iş alanlarının tesbitiydi; ikincisi de grev kararının kim tarafından alınacağı meselesiydi.

ARAS — Hükümet, Tasarıyı tüm olarak Çalışma Meclisi önüne getirmeyiş sebebini bize şöyle izah ediyordu: «tüm olarak getirirsek, bazı maddeler üzerinde sizlerle işverenler arasında anlaşmazlık çıkabilir; ondan sonra bu maddeleri Meclisten geçirmek zorlaşır». Sadece bazı konuların Çalışma Meclisi önüne getiriliş tamamiyle bizim lehimize olan bir durummuş gibi gös-

terildi. Oysa, Tasarının tüm olarak gelmeyiş, bazı bakımlardan, işverenlerin de işine yaramıştır. Meselâ, şimdiki Tasarıda bir hüküm var: «Bakanlar Kurulu, başlamış veya beklenen bir grevi yahut lokavtı memleketin güvenliğini, sağlığını, iktisadî ve sosyal düzenini bozacak nitelikte görürse, Yüksek Hakem Kurulu'nun da görüşünü almak şartıyla, üç ay geçmemek üzere geri bırakabilecektir». Tasarı bütün olarak Çalışma Meclisine gelseydi, biz elbette bu üç ay hükümüne itiraz edecektik.

Kayıtlamalar

AREN — Hükümde, «iktisadî ve sosyal düzeni bozacak nitelikte» sözü geçiyor. Grev, bir bakıma, iktisadî ve sosyal düzende, işçilerin aleyhine olan noktaları düzeltmek amacıyla yapılmaktadır. Zaten Anayasamızın 47. maddesi de, «işçiler, işverenlerle olan münasebetlerinde, iktisadî ve sosyal durum-

larını korumak veya düzeltmek amacıyla toplu sözleşme ve grev haklarına sahiptirler» diyor. Grevin amacı bu olduğuna göre, hükümlü fazla kayıtlı bulmuyor musunuz?

ARAS — Tabii. Zaten, aslına bakarsanız, bu Tasarının önümüzdeki aylarda Meclisten geçebilmesi pek mümkün değil. Böyle esaslar hazırlayıp mütakka toplamak için etrafa dağıtmakla, olsa olsa bir vakit kazanma taktiği güdülmüş olabilir. Bence, toplu sözleşme ve grev hakkını elde edebilmemiz gelecek sonbahara kalmıştır.

SOYSAL — Biraz da elimizdeki esaslara dönerek, onları yakından inceleyelim. Acaba bunlar arasında işçi lehine getirilmiş yeni hükümler yok mu?

AKYÜZ — Çalışma Meclisinde, grev kararı verilebilmesi için, sendikaya mensup işçilerin oylarına başvurulması esas kabul edilmişti. Tasarıda, bunun, sendika yönetim kurullarına bırakılmış olması bizim lehimize. Elimizdeki bültenle göre, «grev, toplu sözleşmeye taraf olan sendika karar verebilecektir. Ancak, bu sendika, grev kararı alınacağı sırada, işçilerin çoğunluğunu temsil etmiyorsa, gizli oyla çoğunluğun muvafakatini almak suretiyle greve karar verebilir».

SOYSAL — Tasarıya göre, «genel veya kısmi seferberlikte; Millî Savunma Bakanlığının yönetim veya denetlemesi altında bulunan işyerlerinden piyasada benzeri işlerin yapılmadığı işyerlerinde; hastahane, klinik, sanatoryum, dispensar, eczane (ilâç yapan işyerleri hariç) gibi sağlık ile ilgili işlerde; can ve mal kurtarma işlerinde; su, elektrik, havagazı istihsal ve dağıtma işlerinde ve toplu sözleşme süresi içinde grev veya lokavt yapılamıyacaktır». Bu istisnalar üzerinde bir itirazınız var mı?

BEYAZ — En başta, meselâ, kısmi seferberlik sırasında grev yapılamaması şeklindeki hükümü lüzumsuz buluyorum. Genel seferberlikte grev hakkını tahdit etmek düğünülebilir ama, millet hayatının bir bütün olarak tehlikeye girmediği kısmi seferberlik hallerinde ne lüzum var böyle bir tahdide?

ARAS — Önce, ne istiyoruz, onu açıkça ortaya koyalım. Amacımız, emeğin istismar edildiği yerde emek sahibini korumak. Nerde istismar varsa, orada emek sahibini korumak için grev de olacaktır. Temel kural bu. Tabii, millet hayatını tehlikeye atan, vatan bütünlüğünü tehdit eden durumlarda grevden kaçınmak hepimizin ödevi. Tıpkı bunun gibi, «can ve mal kurtarma işlerinde» diye bir istisna hükümü koymağa lüzum yoktu hiç. Bir yanda yangın varken, insanlar ölüirken, grev kimin aklından geçer? Ama, bunların dışında, askerî imalat yapan fabrikalarda da olsa, istismar yollarını kapamak için grev mutlaka ihtiyaç vardır.

SOYSAL — «Grevin istisnaları arttıkça, işçileri istismar edebilme imkânı da artar,» demek istiyorsunuz, değil mi?

BEYAZ — Tabii. Grev yoksa, toplu sözleşme yapmak, daha doğrusu toplu sözleşmeyi işçileri ezmiyecek şekilde yapmak imkânı ortadan kalkacak, ücretler hep düşük seviyede kalacaktır.

Aylıklılar

ARAS — Tasarıda dikkati çeken bir başka nokta da, aylık veya ücretleri kanunla tesbit edilenlerin grev hakkından faydalan-

mayacakları hakkındaki hüküm. Bu da işçi kütlesinin aleyhinde işleyecek bir istisna olabilir. Yaptıkları iş, mahiyeti bakımından, işçilik olduğu halde, kanunla tesbit edilmiş bir aylık alanlar hiç de az değildir. Meselâ belediyelerde aylıklı çok işçi var.

AKYÜZ — Şimdiki sisteme göre, maaş alanlar değil de meselâ aylık ücret alan kimseler sendikalara girebilmektedirler. Savunma işçileri arasında böylesi çok. Yeni kanun bu gibilerin toplu sözleşme ve grev haklarından faydalanmalarına engel olacaktır.

ARAS — Ücret sistemi ne olursa olsun, bir adam işçiyse, fikrini veya emeğini geçimi için satıyorsa, grev hakkından da mutlaka faydalanmalıdır.

SOYSAL — Acaba sizce bu hükümün ilerde daha geniş bir şekilde uygulanarak kötüye kullanılması ihtimali var mı? Meselâ özel sanayinin belli kesimlerinde ücretleri kanunla tesbit etmek, ondan sonra da «bu ücretler kanunla tesbit edildi; işveren özel teşebbüs sahibi de olsa ona karşı grev ilan edemezsiniz» denilmesi mümkün mü?

AKYÜZ — Mümkün tabii. Kurucu Mecliste, «politik meselelerin» grev konusu yapılmaması için, «kanunla tesbit edilen esaslara karşı» grev ilan edilmesini istemeyenler oldu. Şimdi de, Mecliste halledilmesi gereken şeylerin, Meclis dışında, grev yoluyla gözülmesini önlemek için böyle bir hükümün getirildiğinden bahsedilecektir. Bu, aslında, grev hakkını kaçamaklı yollardan tahdit etmekten başka bir şey değil. Kanunla tesbit edilen ücretlerin aslında bir genel politika meselesi olduğunu söyleyip grevi önleyecekler. Oysa, yalnız iş ve hizmet aktiflerinin hükümlerini değil, Anayasadaki sosyal ve iktisadî hakları gereği gibi koruyabilmek için de şart.

ARAS — Şu noktayı da unutmamak gerek: Türkiye'de ücret rejimi düzenleyen lüzumundan fazla kanun var. Ücretler, işçilerin mücadeleleriyle düzenlenecek yerde, Meclislerde karara bağlanmış. İşte ben bu bakımdan da grev hakkının mümkün olduğu kadar geniş bir kitleye tanınmasını istiyorum. Ücretin tesbitini kanunların karmaşık hükümlerinden kurtarıp basit bir mücadelenin sonucuna bağlamak daha doğru. Nihayet, burada, belli bir ücret karşılığında belli bir işi yapma yapmamak bahis konusudur. Böylece, ücret mekanizması kırıtsiyecilikten kurtulmuş olacaktır.

PAMUKÇU — Bence grevin istisnalarını tesbit ederken, elimizdeki Tasarıdan değil, doğrudan doğruya Anayasadan hareket edip kimlerin grev yapamayacaklarını araştırmamız, ondan sonra bir karşılaştırmaya girmemiz daha doğru olacak.

ARAS — Anayasaya bakarsanız, toplu sözleşme grev konularında tanınmış olan haklar oldukça geniş. Ama, aynı zamanda bunların sınırlarından da bahsediliyor. Bütün mesele hükümetlerin tutumuna kalmış.

PAMUKÇU — Sizce, bu hazırlanan Tasarı Anayasaya aykırı mı?

ARAS — Bence, aykırı tabii.

AREN — Biraz önceki istisna konusuna tekrar dönelim. Acaba iktisadî Devlet Teşekküllerinde kanunla tesbit edilen ücretli kadrolara işçileri tayin etmek mümkün mü?

mesela Nazilli'deki nihayet 2.000 üyesi var. Onlar greve karar verseler, tek başlarına ne kadar dayanabilirler?

AREN — Federasyon bunlara yardımcı bulunmasına bir engel var mı?

BEYAZ — Mevzuat bu bakımdan engeller ve güçlüklerle dolu. Bütün dünyadaki sendikalar da bunu bildikleri için birleşme yoluna gitmişler. Millîterarası Tekstil İşçileri Federasyonu da millî sendika fikrine taraftar.

ARAS — Sendikalar arasındaki yardımlaşmayı, tek bir millî teşkilata gitmeden de

yapmak mümkün. Mesela Amerika Birleşik Devletlerindeki A.F.L. (Amerikan İşçileri Federasyonu) il C.I.O. (Sanayi Teşkilatları Kongresi)'ni alın. Bu iki teşkilat, 1955 yılında birleşinceye kadar da, birbirlerine yardım etmek imkânını buluyorlardı. Bir zamanlar, hele 1930 ile 1946 arasında, C.I.O. teşkilatına solcu unsurlar hâkim olduğu halde, bunlar grev yaptığı zaman, öbür teşkilat, A.F.L. kendi imkânlarını ve kaynaklarını grevçilerin emrine vermekte tereddüt etmezdi. Orada yapılan şey Türkiye'de niye başılamasın? Nazilli'deki işçiler grev ilan ettiği zaman, ben, kömür işçisi de olsam, TOLEYİS üyesi de olsam, onlara yardım edebilirdim.

Dağınıklığın sonuçları

THALMAYER — Bana kalırsa, öbür memleketleri örnek alıp çabucak bunlardan şu veya bu tez lehine sonuç çıkarmak doğru değil. Her memleket sendikacılığının kendin özgü meseleleri, zayıf tarafları var. Hele Almanyayı örnek olarak almak hiç doğru olmaz; Alman sendikacılığının hikâyesi çok karışık. Oradaki katolik sendikalar, Hristiyan Demokrat sendikalar ve memur sendikaları hep değişik meselelerden doğmuş. Ama, genel olarak söylemek gerekirse, Avrupa sendikacılığının merkezîyetçiliği doğru gittiği muhakkak.

AREN — Genel olarak Avrupa'da toplu sözleşme hangi yollardan yapılıyor? Mahalli

li sendikalar tarafından mı, yoksa merkezden mi?

THALMAYER — Merkezden. Hele İskandinavya memleketlerinde bu merkezîyetçilik daha da ileri gitmiş. Grev için sadece «millî sendika»nın da kararı kâfi gelmiyor; bir de merkezî konfederasyonun izni almak lâzım. Böyle bir merkezîyetçiliğin, aslında sendikacılığın son derece geliştirmiş bir memlekette uygulandığı da gözden uzak tutulmamalı. İsveçte çalışanların yüzde 96'sı sendikalı. Ordudaki subayların bile sendikası var. Uluslararası meslek federasyonları ve uluslararası teşkilatlar da merkezîliği teşvik ediyorlar. «Türkiye gibi sendikacılığı pek az gelişmiş bir memlekette 400 küsur sendika var,» dediğimiz zaman kimse bize inanmıyor; güllüp geçiyor. Sendika sayısını azaltıp kuvvetli «millî sendikalar» kurmakta mutlaka fayda var.

AREN — Öyle anlaşılıyor ki, merkezî ve genî imkânlarla kavuşmak bakımından her iki görüşün de amaçları aynı. Yalnız, grev kararının alınmasında, karar seviyesini tayin bakımından bir ayrılık var.

THALMAYER — Merkezî bir teşkilat kurulmazsa türlü güçlüklerle karşılaşmak mümkün. Diyelim ki, aynı iş kolunda ayrı ayrı otuz sendika mevcut. Bütün bunlar adına yapılacak bir toplu sözleşmeyi yirmi sendika kabul edip onu reddetse, işveren, «yirmi sendikayla uzlaştım; otuz sendika müzakerelik ediyor; ben bu şartlara nasıl uyarm?» diyebilecektir. Müzakerelik eden on sendikaların bütün kütleyi zaraftı durumunda bırakması muhtemeldir. Otuz at da hep aynı yönde koşsun ki araba yol alabilsin. Yoksa, bir kısmı bir tarafa, bir kısmı da öbür tarafa koşarsa hiçbir sonuç alınmaz.

ARAS — İş mukavelelerinde esas olan ölçü olarak alınan «yerin ve günün» şartlarıdır. Erzurum'daki işçi ile Adana'daki işçiyi aynı mukavele şartlarına ve ücret seviyesine tâbi tutmak doğru olmaz diye düşünüyorum ben.

SOYSAL — Toplu sözleşmenin merkezden yapılması, bu sözleşmeye mahallî şartları gözönünde tutacak hükümlerin konmasına engel mi?

ARAS — Değil ama, sistematik tehlikesi daima var. Merkezden yapılacak olan pazarlıkta mahallî işçi menfaatlerinin başka şeylere feda edilmesini kim önleyecek? Mahallî sendikaların bulunması, bu gibi sistematiklerin panzehiridir.

THALMAYER — Mahallî şartların rolünü pek fazla büyültmeyelim. Mesela tekstil işçisini alın. Gördüğü iş aşağı yukarı her yerde aynı. Bu işçinin, nerede çalışırsa çalışsın, aynı esaslara dayanarak bir temel ücret hakkı yok mu? Bu meseleyle biz de Amerikada sık sık karşılaşırız. Şimdiye kadar aşağı yukarı 50 kadar toplu sözleşmede bulundu; hep aynı mesele karşımıza çıktı. İşverenler, «önce başka yerlerdeki ücretleri yükseltin, ondan sonra bizden daha fazla ücret istemeğe gelin» diyorlar.

BEYAZ — Gerçekten, şimdiye kadar, Amerikada bile, aynı ücret esaslarının her yerde bîden uygulanması yüzünden bazı bölgelerdeki işçinin hakkı çok yenmiş. Güneyde ücretler o derece düşük ki, kuzeydeki sanayicilerin büyük bir kısmı güneyde yeni fabrikalar açarak bu düşük ücretlerden faydalanmak yoluna gidiyorlar.

PAMUKÇU — Toplu sözleşmeleri merkezden yapmak imkânı niye bulunmamasın?

ARAS — Ben Ankara'dan Türkiye'deki bütün lokanta işçilerine nasıl söz geçirebilirim? Hepsi, mahallî şartlarına göre, başka başka şeyler isteyeceklerdir. Erzurumlu soğuktan bahsederek girecek ve yakacak ihtiyacının fazlalığını ileri sürecek, daha yüksek ücret isteyeceklerdir.

EZGÜ — Mahallî şartlara göre, ayrı ayrı ücret tesbit etmek her zaman mümkün. Yeter ki, önce, her yerde uygulanacak temel bir asgari ücret tesbit edilsin. Toplu sözleşme bunun üzerine kurulabilir.

Ben de merkezî teşkilata ve millî sendika sistemine gitmekte büyük fayda görüyorum. Bugün, koskoca Askerî İşçileri İşçileri Federasyonunun kasasına ayda ancak üç bin lira giriyor. Bununla ne yapılabilir? Oysa, gerektiğinde bir üniversite profesörüne bile yeterli kadar para verip kendi işçilerinin meselelerini çözebilmek için onun çalışmasında faydalanılabilmeyelim.

SOYSAL — Birleşme hareketine girişilince, mahallî teşkilatların haklarını da teminat altına alacak usuller bulunamaz mı? Merkezleşme muhakkak mahallî teşkilatların zararına mıdır?

BEYAZ — Biz bu işi pekâlâ başardık. Birleşme yoluna gittiğimiz halde, mahallî teşkilatlar bundan şikâyetçi olmak şöyle dursun, seve seve işbirliği gösterdiler.

Istanbul Gazeteciler Sendikası Başkanı ve Milliyet Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Hasan Yılmaer, belli başlı Batı memleketlerinde «Toplu sözleşme» konusunu inceledi ve bu incelemelerin ışığı altında aşağıdaki yazıyı hazırladı:

Çalışan ve çalıştıran münasebetlerinin en ileri noktası:

Toplu Sözleşme

Hasan Yılmaer

Çalışan ve çalıştıranların münasebetleri hemen hemen insanlık tarihi kadar eskidir. Kuvveti, parayı veya imkânı ele geçirenler daima başkalarını çalıştırıp onların emeği ile yaşamayı düşünmüşlerdir.

Dar bir ekonomi çerçevesinin içinde başlayan çalışan ve çalıştıran münasebetleri sanayileşme ile süratle gelişmiş ve çalışanlar kendi haklarını korumak için birleşmeye sendikalaşmaya doğru gitmişlerdir.

Emeğin varlığını göstermesi çalıştıranların bunlar üzerindeki baskılarını arttırmalarına sebep olmuştur. İmkânlarından ve rahatından kaybetme endişesi işverenleri harekete geçirmiş ve ellerinde tuttukları devlet kuvvetlerinin o yardımıyla bu gibi teşebbüsleri bozmaya çalışmışlardır.

Ancak toplumun daimi galebesiyle neticelenen tarihi akış içerisindeki mücadeleden çalışanlar zaman zaman haklar kopararak çıkmışlardır.

Bu mücadelenin sonucu olarak sosyal hareketlerin en büyük parolası doğmuş «Elde edilen hak geri verilmez» prensibi yerleşmiştir.

En geri toplumdaki en ileri topluma kadar çalışan ve çalıştıran zümrenin münasebetlerinin düzenlenmesi zarureti anlaşılmıştır. Bugün iki kuvvet arasındaki münasebetlerin en ileri noktasını teşkil eden toplu sözleşmeye varılmıştır.

Toplu sözleşmeyi, çalışan kimsenin iktisaden kuvvetli olan işveren karşısında korunması ve haklarını namına elde edilmesi olarak tarif edebiliriz.

İşçiyi de işveren karşısında tek durumdan kurtarıp kuvvetli bulunmasını temin eden toplu sözleşme, işçinin tek başına işverenden isteyeceği hususları onun namına talep etmesini sağlar.

Sosyal bakımdan geri memleketlerde iş konusunda en büyük garantiyi teşkil eden iş kanunları toplu sözleşmenin başarı ile yürütüldüğü ileri memleketlerde sadece sınırlayıcı mahiyette kalırlar.

Kanunların kapsamını aldıkları meselelerin en hurda teferrüatına kadar inemeyecekleri tabiidir.

Ayrıca iş mevzuatının parlâmentolardaki müzakerelerinin hiç bir zaman safim bir sonucu veremeyecekleri da göz önünde tutulmalıdır. Zira parlâmentolar sosyal meseleleri müzakere ederlerken zaman zaman sermayenin, zaman zaman da emeğin tesiri altında kaldıkları görülmüştür. Buna en canlı misal olarak Vivana Belediyesi'nin fakir talebeye süt verilmesi yolundaki kararının sosyalistçe bir hareket olarak vasıflandırılması suretiyle manî olunması gösterilebilir.

Ayrıca herbânel bir iş koluna dair çıkarılacak özel bir kanun diğer iş kollarında kıskançlık yaratabileceği gibi

Hasan Yılmaer

İşçileri o iş kolunda düşman dahi edebilir.

Bunun dışında bir iş kanununun ne kadar ince düşünülürse düşünülün bir iş koluna ait bütün meseleleri kapsamına almasını imkânsız olduğu açık bir hakikattir.

Buna mukabil Toplu Sözleşmeler, tarafların meseleleri çok iyi bilmesi ve yalnız kendi iş kollarına ait bir meseleyi ele almaları bakımından verimlidir.

Batı memleketlerinde yıllardır uygulanan toplu sözleşmenin Anayasamız gereğince yakın bir gelecekte Türkiye'de de tatbiki gerekmektedir.

Batıda tatbikatından bu yana geçen seneler, bütün aksaklıkları meydana çıkarmış ve zamanla bunlar halledilmiştir.

Bir toplu sözleşmenin aktedilmesi için çalışanların teşkilatlanmış olmaları şarttır. Bir başka deyimle ancak sendikalaşmış işçiler toplu sözleşme yapabilir. Zira iş veren daima ezileceği tek işçiyi menfaatlerinden vazgeçerek hak verme yoluna gitmez. Bu açık hakikatın yanında iyi bir sözleşmenin yapılabilmesi için taraflardan birini teşkil eden sendikamızın teşkilatlanması ve kuvvetli bir teşekkül olması ve işçinin ilimadını kazanmış yöneticilere sahip olmaları da şarttır.

İyi bir toplu sözleşme yapan ve haklarını koparan teşekküllerin yöneticilerinin bazıları işçiler oldukları da görülmektedir. Bir başka deyimle toplu sözleşme aktececek işçi teşekkülünün masa başına oturacak olan yöneticilerinden üç kişisinâ bağımız, yani hiç bir işverene bağlı olmayan şahıslar olmaları gerekmektedir. Batı'daki tatbikatta toplu sözleşme aktececek yönetici kadrosunun üç kişî olmasının en iyi tertip olduğunu ortaya koymuştur.

Toplu sözleşme akteden sendikalar, senelerdir, çalışan kimselerin sendikalı olmaları şartını koymaya çalışmışlardır. Ancak bu çok güç ilerlemektedir. Zira hemen hemen her memlekette bu hususa mani hükümler vardır. Bizde Anayasa teminatı altında olan şahsın çalışma hücrüvati gibi.

Amerikada Closed Shop anlaşmasına bîvle bir hüküm konmuşsa da hükümetin teklifiyle Federal mahkeme bu hücrüvati Teft. Hukuk kanununa dayanarak bozmuştur. Buna mukabil İngilizce'de bu konuda hüküm hükümler bozduktur.

Buna en iyi örnek olarak İngilizce'de teşkilat ile işverenler arasında varılmış olan toplu sözleşme gösterilebilir.

Şimdiye kadar yapılmış olan toplu sözleşmeler süzgeçten geçirildiği zaman

bir toplu sözleşmenin şu hususları ihtiva ettiği görülür:

- 1 — Toplu sözleşmenin kimleri kapsadığı
- 2 — İş ve işçi ile ilgili konular.
- 3 — Çalışma saatleri
- 4 — Ücret nispetleri
- 5 — Tatiller
- 6 — İhbar müddetleri
- 7 — İhtilâfları hal için başvurulacak usuller ve merciler
- 8 — Mukavelelerin müddeti.

Her hangi bir konuda toplu sözleşme yapabilmek için şu üç unsurun göz önünde tutulması lâzımdır:

1 — İKNA :

Bu husus daha ziyade toplu sözleşme için girecek işçilerin toplu sözleşme için hazırlanması ve onların toplu sözleşme ile kazanacakları imkânları anlamalarıdır. Burada o iş koluna mensup kimselerin namlarına toplu sözleşme yapacak yöneticilere birer muvafakatname vermeleri gösterilebilir.

2 — HAZIRLIK :

Bu safha yöneticilerin ellerindeki imkânları kıymetlendirme ve sözleşmeyi aktecekleri iş yerine ait bilgileri toplama ve tetkik safhası olarak gösterilebilir.

Toplu sözleşmede ileri adınlar almış batılı sendikaların ifadelerine göre bu ilk iki husus bir toplu sözleşmenin yüzde 60-70 ini teşkil eder.

3 — PAZARLIK VE SÖZLEŞME:

Bu husus ilk iki unsurun tam mabalanmasından sonra tarafların masa başına geçerek meseleleri karşılıklı olarak müzakere edilmesidir. Bu safhada sendika yöneticilerinin bilgi ve kabiliyetleri mühim rol oynamaktadır.

Bir toplu sözleşme hakkında bu kuş bakışı izahattan sonra günları belirtmek icap eder.

Memleketimizde ilk defa aktececek toplu sözleşmenin muvaffakiyeti yürütülmesi şimdiye kadar her şeyden azade sereserpe yaşamış ve çalıştığı kimselere hiç bir hak vermeyi düşünmemiş bazı işverenlerimizin bir devrin kapanmış olduğunu anlayarak hüsnüniyet göstermelerine bağlıdır.

Aksi halde meseleler uzun müzakâşe ve gerginliklere sebep olacaktır.

Şunu sarahatle ifade etmek isteriz ki bu yolu tutacaklar hiç bir şey kazanmayacaktır.

Dünyanın sosyal tarihinin tetkiki bu nu açıkça ortaya koymakta ve bu yolu tutanlar neticede hüsnüniyet gösterenlerden çok daha zararlı çıkmaktadırlar.

AREN — Mesele, galiba, bütün merkezeleşme hareketlerinde görülen bürokrasi tehlikesinden doğuyor. Merkezde, toplanacak adamların mahallî derlerden uzaklaşmalarından endişe ediliyor. Ama şimdiye kadar bunun aksi de görülmedi mi? Gerekli yetkilere sahip kılınmadan kurulan millî teşkilatlar pek fazla bir işe yaradı mı?

BEYAZ — Şimdiye kadar kurduğumuz federasyonun zayıf oluşundan çok geçtik. 1951 denberi Türkiye'nin en büyük işçi teşekkülü bizim tekstil federasyonu idi ama, yetkileri bakımından en zayıf olan da oyd.

Siyasî Teşkilatlanma

ARAS — Birleşmenin şekilleri konusunda aramızdaki görüş farkları ne olursa olsun, olaylar bizi eninde sonunda elbette bir birleşmeye doğru itecek. Bugün karşılaştığımız üç büyük mesele var: 1) Sendika kuruluşları içindeki bünyevî değişiklikler; 2) Siyasî teşkilatlanma; 3) Grev ve toplu sözleşme meselelerinin halledilmesi. Millî sendika konusu bunlardan ancak birincisini ilgilendiriyor. Zamanla bu konuda hepimiz tatmin edecek bir teşkilat şekline varacağız muhakkak. Şimdiden bunun üzerinde fazla ısrar etmekte bence büyük bir fayda yok.

THALMAYER — Yüzeili yıl önceki toplumun şartları içinde bulunsaydık, bu birleşme meselesini önemli saymamak belki mümkün olurdu. Ama şimdi şartlar çok değişmiş, işveren zümresi son derece kuvvetlenmiştir. O zümrenin karşısına ne derece kuvvetli bir teşkilat bünyesiyle çıkarsak o derece lehimize olur.

AREN — Sayın İsmail Aras üç meseleyle karşılaştığımızı söylemişti. İsterseniz, şimdi bunlardan ikincisi, yani siyasî teşkilatlanma üzerinde duralım.

ARAS — Bu konuda benim görüşüm mâlûm: işçilerin, işçi olarak, siyasî teşkilatlanmaya gitmelerine taraftar değilim. Bunu işçi temsilcilerini bir araya toplayan Temsilciler Meclisinde de söyledim. 27 Mayıs'tan sonra New York Times gazetesinin muhabiri de TÜRKİŞ Merkezine gelip Türkiye'de bir sosyalist parti kurmak niyetinde olup olmadığımızı sormuştu. Ona da aynı cevabı verdim. Bence, işçinin, mücadelesini sendikalar yoluyla yapması daha doğrudur.

SOYSAL — İşçilerin, hangi ad altında olursa olsun, bir siyasî parti çevresinde birleşmeleri onların işçi olarak öbür mücadele yollarından faydalanmalarına engel olmuyor ki. İşçi olarak, yine sendika, grev ve toplu sözleşme imkânlarından faydalanacaklar. Ama, bir siyasî parti bünyesi içinde, memlekette kendileri gibi düşünün, çalışmanın değerine inanan, çalışanların uzun vadede menfaatlerini belli doktrinlerde bulan başka kuvvetlerle de birleşmek, onların desteğinden faydalanmak imkânını bulacaklardır. Bunda ne gibi bir tehlike görüyorsunuz?

ARAS — İşçilerin bir siyasî parti kadrosu içinde toplanmalarıyla sendikacılığın bütününe yol açılmasından korkuyorum. İşçi dâvalarına destek lâzımsa, bunu mevcut siyasî partiler yoluyla elde etmek mümkündür.

THALMAYER — Geçmişte işçileri sineğinde birleştiren bir siyasî parti yoktu. Öbür partilerden samimî bir destek ve yardım gördü mü işçiler?

ARAS — Görmediysek bunun vebali bize aittir. Bir kuvvet olarak ve iyi teşkilatlanmış bir işçi kütlesi şeklinde ortaya çıksaydı, partilerin bize önem vermeleri mümkün olurdu. Gelecekte de, eğer bir kuvvet olarak ortaya çıkmazsak, siyasî parti şeklinde de teşkilatlınsak, kimse bize aldırış etmez.

Çalışanların parti kurması

THALMAYER — İşçiyi anlamayan, işçinin meselelerini gerçekten benimsemeyen, başka zümrelere dayanan bir siyasî parti işçi menfaatlerini nasıl savunur?

BEYAZ — Doğru. Şimdiki parlamentoda hemen hemen hiç temsilimiz yok. Partilerden birinin veya ikisinin bizi savunacaklarından emin miyiz? Ya hepsi bir araya gelip bizim menfaatlerimizi çiğnerlerse ne olacak? Bunun için mutlaka bir siyasî teşekkül halinde de birleşip temsilcilerimizi parlamentoya sokmaya çalışmalıyız.

AKYÜZ — Aslına bakılırsa, ortada bir psikolojik gerçek var. İşçiler, ilk defa olarak, Kurucu Meclis'te doğrudan doğruya kendi temsilcileri vasıtasıyla seslerini duyurmak imkânını buldular. Böylece, işçi hakları daha iyi korundu. Son seçimlerde ise, bütün partilerin işçi adaylarına ne derece az önem verdikleri mâlûm. Bu bakımdan, ben de, sendikaları ve sendikacılığı yıpratmadan, azamî titizliği göstererek siyasî teşkilatlanma yoluna gidilmesine taraftarım. Türkiye'de siyasî nüfuz ve hak, ancak siyasî kuvvetler, siyasî partiler kanalıyla elde edilebilir.

ARAS — Parti mücadelelerinde hâkim

Nimet Arzik İÇTEN GELDİĞİ GİBİ Doğuyu kalkındırarak adam!...

Teşkilat hakkında fikrim yoktu. Adam hakkında fikrim vardı. Adam teşkilata girmek istiyordu. (Devlet Planlama Dairesinde), «Allahî (değil u) bilâhî Doğuyu kalkındırarak» diye... Suyu geçirecek köprü olarak beni bulmuşta.

Bu cins isteklerin karşısında evvelâ burkulur, sonra «yol bu» diye düşünürüm, «bizim memlekette bu söker. O, ona söyler, o ona söyler, o ona söyler ve en olma, yacak adam en olmayacak işin baş ucuna (zaten başka uç bırakmaz), mezar taş gibi dikilir ve dikili kahr, iş öldürünceye kadar ve büyük bir «tersiyâ» onu söküp atıncaya kadar!...

Kimsekin şu şu şu değeri var diye, kimsekin şu şu şu bilgisi var diye, kimsekin iş hakkında fikri var diye bir makama getirildiğini görmedim. Siz?.. Eil, nihî vicdanınıza koyun...

Vicdanım destâğına çekildi çekildi, biri aleyhte biri lehine sebep yağdı, dostluğun «yığı» bir karış üstün geldi ve Doğuyu kalkındırma teebbüsünün akim kalmaması için başvurdum gereken kişiye. Kişi, esastı kişiydi. Preusip skuntını, güvensizlik skuntını, sorum skuntını, skuntın tümünü kavradı:

«Üzülme» diye beni hafifletti, «İstek kimden geliyorsa, ona tarafından söyle, elbette bu konuyu kafasında uzun uzun evirmiş çevirmişti. Bize bir Doğuyu kalkındırma planı hazırlasın. Enteresan bulursak diye kullanıyayım adamı?... İhtimas değil ki bu...»

Makamın cevabını telefonla aktardım, karşı tarafı memnun olmasına sevinerek çook... İş planı hazırlanmasına kulmuştu. Üç ay yeter mi yetmez mi diye kafamda çetin hesaplar yaparken zırrr telefon çaldı tam bir çeyrek sonra, benim telefonumdan.

«Planım birinci kısmı hazır» dedi ses, okuyayım mı?

«Okuyun...»

«Doğu şimdiye kadar ihmal edilmiştir... Kalkınması lâzımdır... Halkı cefakestir. Doğunun yollarını yapması, orada mekteplerin açılması lâzımdır...»

Kapkara kapkuru, elimde yapıp yapıp, laşan kulaklıktan böylesine şiş ve uzun bir meydan söylevi döküldü. Planım birinci kısmını... Edebiyat bölümü...

Bir çeyrek sonra:

«İkinci kısım hitti» müjdesi verildi. (Eh, elâlem bir çeyrekte fezalara ka-

dar yayılıyor...) İkinci kısım, demagoji kısmıydı. Gün, lük politikaya çatıyordu. Bugünün gün, lüğüne değil, dünün «günüğüne»...

Yarım saatlik bir fasla oldu:

«Bitti» diye bögürdü kulaklıktaki ses, «bitti, okuyayım...»

Üçüncü kısım kendi methiyesiydi... Ancak kendisinin (o, yüksek tevazuunda, kendisinden «bu işten anlıyan» deyimiyse bahsediyordu) bu yaradık bölgeyi kalkındırabileceğini imâ ediyordu... Heyecanlı okuyuş bittikten sonra düşünce mi sordu.

«Canım efendim» dedim, mahcup ve korkak, «bir plan, Doğuyu kalkındırma planı bir ettüür hafiften. Dertlerin kay, naklarını inceleyen ve derman arıyan bir ettiü, bir nevi rapor yanı... Tabii yazdığımız fevkalâde ve ekspres... Bu kadar çabuk plan hazırlayın görmemişim ömrümde...»

Ses kurumlandı telefonda:

«Bütün Doğuyu kalkındırma planı üç çeyreğini bile almadı... (İnsallah tablika'nın neticesi de o kadar çabuk ahır «bek» abicim...»)

«Ancak...» (Yönetim kurullarında kullanılan lisans kullanıyordum, orada övmelerden sonra hep bir «ancak» gelir)... ancak, etnolojik, sosyolojik, ekonomik, psikolojik, jeografik kısımları eksik bu planım... Bu önemsiz kısımları lütfedip tamamlarsanız mükemmel bir eser vermiş ve büyük bir hizmet etmiş olursunuz...

Etnolojik, sosyolojik, psikolojik, ekonomik, jeografik... «ik» le biten o kadar aheksizliğe «Doğuyu Kalkındırıcım» akli yatmadı besbelli, ve telefonum artık çalmadı o gün... ve ben, şu ana kadar vicdan sızısıyla kıvrılır dururum... Neden mi?... Adam benim kalıbında bir ukalaya geçti diye...

Çatmamış olsaydı teşkilatın başlarında belki bugün...

Bizim ülke, günlük kapı kaçtı adamlar ülkesidir, hademesinden, politikacısına, politikacısından zamanına kadar... (Tabii mutlu çoğuluktan bahsediyorum...) «Hazarlıksız», özel bir formasyona ihtiyaç hissetmeyen günlük adamların ülkesi...

Fazilet mi moda?... Özü değil faziletin, sadece sözün... Günlük kapı kaçtı adam, ortaya çıkar: «efendim memlekette fazilet buhranı var» diye lâkızdılar eder ve bap, se girmişse vezir olur... Birkaç sene önce sîrf bu cümleden «vezirleşmiş» gördüm... Kimse «lakızdılar» gayri neyin var?» de-

medi. Turizm mi moda?... Günlük, kapı kaçtı adam herkesin önce meydana atılır: «Memleketin geleceği için turizme inandım kadar hiçbirşeye inanmıyorum... Hayatımı turizme vakfetmiş insanım ben...» Kırk gün bu gürlüğü eder ve susturulmazsa ehdiyeu, büyük turizm uzmanı ilân edilir: «Efendim anlıyan adam... Onun anladığı kadar kışve anlamıyor şu turizmden vesselâm» ve adamın turizminden gelebilirsen geç ondan sonra...

Mütercimlik mi moda?... (Çok moda son zamanlarda, para getiriyor), günlük adam harıl harıl tercümeye girer, günde 20 sayfa, 30 sayfa, 50 sayfa... Artık analitik hissandan sentetige nasıl geçilirmiş, tersine nasıl atılır, onlar «kitabî» lerin bileceği iş... «Adam değil... tercüme makinası», hiçbir ahk «kitabî» bunu kendisi için dedirtebiliyor mu?...

Genel Müdür çoğu zaman kara gözük için Genel Müdür seçilir (gükür bugünlerde bir kara gözükü ekşidi piyasadan). İdare Meclisi Başkanı çoğu zaman, bir büyükle, kabiliyetsizliğinden ötürü, mektepte aynı sopadan dayak yedi diye seçilir ve dev müesseselerin etlisine sütlüsüne karışarak, onları etisiz de sütsüz de bırakır...

Kimsekin sıfatı da «büyük» ten aşağı düşmez... Büyük uzman, büyük yazar, büyük mütercim, büyük politikacı, büyük devlet adamı... Ah şunların bir küçüğünü görsen... Ortancasını görsen. Gerçek degerlere gelince... Köşede kenarda kolmağa adanmışlardır doğuştan. Günlük adamların şamatasında ne kendilerini duyurabilirler, ne kendilerini anlat (İhrir... (Zaten insanın «ben, ben, ben» diye kendini anlatmağa mecbur olması hazine... Günlük adamların yaptıkları odur sabahtan akşama kadar, günün havasına, büyüün isteğine, politikanın havasına göre rötüş edilmiş bir belgi ortaya iteliye iteliye sürmek, develere hendek atlatması, na...)

Onun için, ne diye etnolojik, psikolojik, sosyolojik, ekonomik, jeografik ve dünyamın bütün lüzumsuz «ik» likleriyle adamın hevesini kırdım, hamlesine sed çektim, neşesini gülgelendim, meziyet olan cehaletini bir kusurmuş gibi yüzüne çarptım... Üzülür dururum düşündükçe... Doğuyu kalkındırarak adam, değişik denizlerde sefer eden gemileri kırtaran adamlardan farklı değildi ki seviyece, «başarıya ulaşmışlarım» çoğu gibi günlük adamı sadece... Bazı teşhisler konup, bazı reformlar yapılıncaya kadar bir dümenle başında bulunabilirdi pekâlâ... (Geldi artık o teşhislerin konuşma zamanı, o reformlara girişme zamanı...)

O zamana kadar, formasyona falan n'edem bu geçici dünyada... O zamana kadar bize Doğuyu yarım saatte kalkındırarak insanlar lâzım...

Belki fikara kalkındırıldı da... Belki ben engelledim. Vicdan sızımı hiçlemeyin onun için!...

olan faktörlerin zamanla değişmesi ve siyasî partilerin işçi kütelerine karşı daha anlayışlı davranmaları mümkündür. Partilerin programlarına bakarak aldandımsam. Ben geçen seçimlerde Ankara'da CKMP'nin adayydım. Partinin programına bakacak olursanız, «patron dostu» olarak gözükün birçok madde bulmanız mümkün. Buna karşılık, CHP'nin programında daha halkçı bir çeyri var. Ama, ne oldu? Çalışan kütelenin en kesif olduğu Altındağ bölgesinde CKMP, CHP'den daha fazla oy aldı. Demek ki, halk programlara değil, partilerin gösterdikleri ilgiye önem veriyor. Siyasî partilerin de, ileride, kuru sözlerin ötesine geçerek, oy toplamak için çalışanların meseleleriyle daha yakından ilgilennemeleri mümkündür.

EZGÜ — Bence, işçilerin şu veya bu partiyeye yama olmalarından çok, sağlam bir siyasî doktrin etrafında toplanıp kendilerini Mecliste temsil ettirme yollarını aramaları şart. Türkiye'deki partilerin hepsi birer yuvrak masa gibi; hepsinde her türlü menfaat var. İşçi haklarının bu arada gözden uzak tutulmuşçasını kim temin edebilir? İşçiler, mevcut partilerin, dolayısıyla mevcut menfaat uzlaşmalarının dışında kendi siyasî teşkilatlarını kurabilmelidirler.

SOYSAL — Sendikacılık, nihayet ücret meselesini veya kısa vâdeli iş şartlarını temel olarak alan bir teşkilatlanma ve mücadele yolu. Ama, bir de çalışan kütelenin uzun vâdeli menfaatleri var ki, bu, belli bir doktrin ortaya konmasını, meselelerin daha geniş bir çerçevede içinde tartışılmasını gerektiriyor. Siyasî parti yolunu, yalnız temsil bakımından değil, bu açıdan da önemli görüyor musunuz?

EZGÜ — Tabii. Temel siyasî tutum bakımından, bugün için, mevcut siyasî partilerden işçilere bir fayda geleceğine inanmıyorum. Tutumları Anayasanın ruhuna aykırı. Hepsî, muhafazakâr ve iktisadî bakımdan liberal bir zihniyetin temsilcisi. Kanunları yapılıncaya kadar bir avuç patronun menfaatleri daha ağır basıyor.

AREN — Şimdi hazırlanan grev ve toplu sözleşme kanunu da parlamentoda sabote edilirse, işçinin menfaatine işlemeyecek bir şekilde çıkarsa, ne yapmak niyetindeyiz?

BEYAZ — O durumda, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu elbette bir şey düşünecek ve bir karara varacaktır. Biz de hep birlikte, Konfederasyonun kararını destekleyerek azimle hareket etmeğe hazırız.

ARAS — Bence bu Grev ve Toplu Sözleşme Kanunu şimdiki meclisten eninde sonunda geçecek ama, istediğimiz şekilde geçmeyecek. Bazan en büyük işveren devletin, bazan da öbür işveren temsilcilerinin kanunu şurasından burasından kırpmaları mümkündür. Bize düşen sey, rahat salonlarda toplanıp konuşmak değil, işçi kütlesini kuvvetlendirmek için canla başla çalışmaktır. Bunu başarabilirsek siyasî partiler bizi de gözetmeğe mecbur kalır.

EZGÜ — Kanunun Meclisten çıkacak şekli karşısında nasıl davranacağımız meselesi, bir bakıma, benim savunduğum görüşü daha da kuvvetlendiriyor. Sendika olarak, bu kanunu protesto edecek fiili hareketlere girişmemiz, meselâ grev ilân etmemiz mümkün olmayacaktır. Sendi-

kaları siyasî araçlar için kullanmış olmakla itham edilebiliriz. Buna karşılık, işçi kütlesini temsil edecek bir siyasî partimiz olursa, protestomuzu siyasî mücadele yollarından yapmamız kolaylaşacaktır. Bu bakımdan, yalnız Meclis içinde değil, Meclis dışında da işçi hakları için mücadele edebilmenin en etkili yollarından birini ayrı bir siyasî parti kurmakta görüyorum.

Muzaffer Buyrukçu

Kuyularda

Hikâyeler

Çıktı

Çan Yayınları

İSTANBUL

300 Kr.

(YÖN:864)

CEZAYİR

Tenkill

Evian'da imzalanan anlaşmalar bir bakıma, sonun başlangıcı sayılabilir. Fakat sonun sonuna varmak için çözümlenmesi gereken o kadar çok mesele var ki.

Fransa Cezayir meselesini bundan sonra da General de Gaulle'in şahsi otorite ve prestiji ile çözmek yolunu tutacaktır. 8 Nisanda yapılacak referandum Fransa devlet başkanına geniş ve sınırsız yetkiler verecektir. Komünist partinin dahi referandum için «evet» demek kararını alması, 2 Haziran 1958'de Beşinci Cumhuriyeti kuran Generalin daha bir süre iktidarda kalacağına işaretler.

Gıyaben ölümüne mahkûm edilmiş olan eski General Salan, kanun dışı faşist teşkilât ile ateş kes anlaşmasını baltalamak için her türlü faaliyeti göstermeye başlamıştır. O.A.S. Oran ve Cezayir şehirlerinde kuvvetlidir. Bu şehirlerde oturan Fransız halkı da bu gizli teşkilâtı desteklemekte veya desteklemeye mecbur olmaktadır. Fakat, O.A.S.'in işi kardeş kavgasına kadar götürmesi Salan ve kafadarlarının bir noktayi unuttuklarını veya ihmal ettiklerini gösteriyor: Kanun oyu. Bu teşkilâtın uyuyan döviz kamu oyununda faşizmi temsil etme yönünden bir ölümü yanlı bırakacağı zaten düşünülemez. Anavatanındaki Fransızlar ise, oğullarının kiralık kast'ler tarafından öldürülmeleri karşısında galevana gelmişlerdir. Bu galeyana 18 Şubatla Parişte yapılan O.A.S. alevhtarı muazzam mitinginde kendini göstermişti.

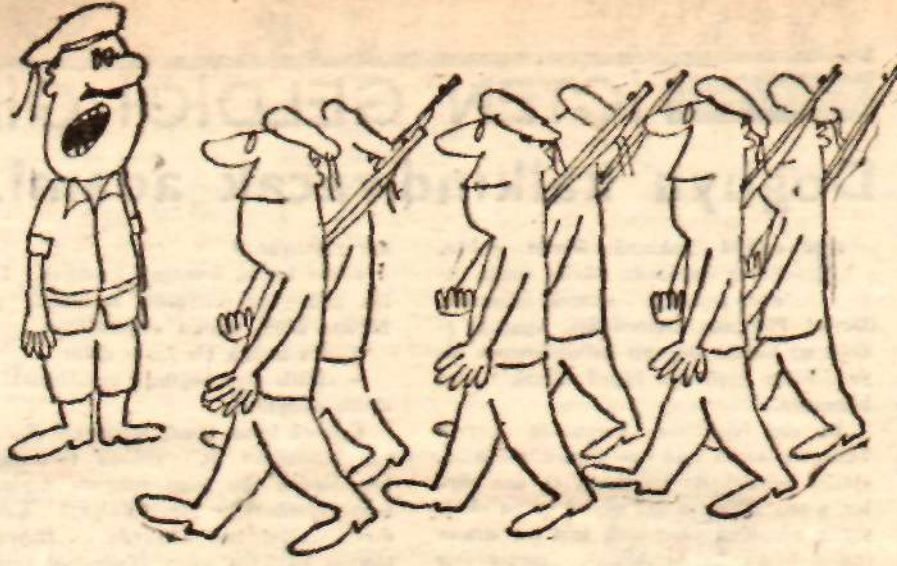
O.A.S.'in bu tarz hareketinin bir sonucu da General de Gaulle'in politikasının daha fazla bir destek görmesi şeklinde ortaya çıkacaktır. Artık Fransızlar kendilerine «kast'iler» denmesini kabul etmemekte ve sorumluların şiddetle cezalandırılmasını istemektedir. Nitekim, General de Gaulle, başbakanına yolladığı mektubunda gereken emri vermiştir: Tenkil.

General de Gaulle'in istediği yetkileri aldıktan sonra O.A.S. in kökünü kazıyıp, anlaşmaları uyduracağını, çeşitli ihtimaller bir ölümüne şiddetinde, akla yakın geliyor. Ancak bu Fransa'da bölünen demokrasinin rejiminin kurulmasını kolaylaştırarak mıdır? Çözüm bekleyen bir diğer mesele de budur.

İktidar hazırları

Cezayir geçici hükümeti üyeleri Fas başkentinde devanılı toplantılar yapmış ve anlaşmaların uygulanması konusunu incelemişlerdir. Bu arada, O.A.S.'in Fransız ordusunu iki ateş arasında bırakmak tasarısı da, milliyetçilerin müslüman halkın nümayiş ve sair taşkın hareketler yapmasına mani olmasıyla gerçekleşmemiştir. Fransa devlet Bakanı Louis Joxe dahi bu hususu bir konuşmasında belirtmiştir.

Cezayirli milliyetçiler, bundan sonra atılacak adımların diktatörlüğüne hususunda tamamen hemfikirler. Bağımsız bir devletin problemleri daha şimdiden önlerine yığılmıştır. Cezayir halkının yaşam seviyesini yükseltmek, iktisadi düzeni aksatmamak ve yerli halkın istihsalde daha faal bir rol oynamasını sağlamak gibi meseleler müstakbel iktidar sorumlularının

— SOL, SAĞ, AŞIRI SAĞ...

omuzlarına yüklenmiştir. Cezayir'in içinde bulunduğumuz çağa ayak uydurabilmesi için bir takım sosyal ve iktisadi reformları gerçekleştirmesi zorunludur. Fransa'nın eski Başbakanlarından Edgar Faure'un da işaret ettiği gibi, Cezayir'de «casur bir sosyal politika takip edilmelidir». Bu arada ortaya çıkan en önemli meselelerden biri toprak reformudur.

ARJANTİN

Sürpriz

18 Mart Pazar günü yapılan Temsilciler Meclisi ve Eyalet valileri seçimi büyük bir sürprizle sonuçlanmıştır. Altı yıl için kanun dışı ilân edilen Peroncular, bu süre sona erdiğinden seçimlere katılabilmeye imkânını bulmuşlardır. Seçimlerin sonucu, Cumhurbaşkanı Arturo Frondizi'nin liberal partisi için bir hezimet olmuştur. Gayri resmi rakamlara göre, Peroncular 2.223.966, Frondizi'nin liberalleri 1.851.042 ve Frondizi'ye karşı olan Halkçı Radikaller 1.384.104 oy almışlardır. Bu sonuçlara göre, Frondiziciler, Temsilciler Meclisinde çoğunluk için gerekli olan 97 temsilciliği sağlayamamış, 75 üyelikle yetinmek zorunda kalmışlardır. Peroncular ise 47 üyelik kazanarak önemli bir başarı elde etmişlerdir. Peroncular, Şte yandan, 18 vilâyette yapılan mahalli seçimlerin onunu kazanarak seçimlerden önce yapılan tahminleri boşa çıkartmışlardır.

Seçimlerin Peroncuların lehine sonuçlanması, 1955 yılında bir hükümet darbesiyle Peron diktatörlüğüne son vermiş olan ordu çevrelerini harekete geçirmiş ve yüksek kumandanlar seçimlerin iptal edilmesi için hükümete şiddetle baskıda bulunmuşlardır.

Ordu seçimlerin iptali isteği ile de yetinmemiş, Frondizi hükümetini devirerek iktidarı ele geçirmeye çalışmıştır. Askeri kuvvetler, Frondizi hükümetinin saatlerinin sayılı olduğunu ve üç askeri kumandanın kurulu juntu'nun Frondizi'yi devirmek istediğini açıklamışlardır. Yapılan plânlara göre bakanlıklara askerler geçecek ve memleketi bir askeri junta idare edecektir. Ordu Bakanı General Rosendo Fraga'nın geçici cumhurbaşkanı olması istenmektedir.

Bu baskı karşısında Başkan Frondizi,

rejimi kurtarmak için seçimleri iptal etmek ve Peroncuların faaliyetlerini yeniden kanun dışı saymak yoluna gitmiştir. Frondizi bir yandan da Kara Kuvvetleri Kumandanı General Raul Alejandro Poggi, Deniz Kuvvetleri Kumandanı Amiral Augustin R. Perras ve hava kuvvetleri kumandanı General Cayo Abina ile müzakerelerde bulunarak bir uzlaşma yolu aramıştır. Ordu ile hükümet yarı sivil, yarı askeri bir koalisyon kabinesi kurmak hususunda anlaşmaya varmışlardır. Yeni koalisyonu mümkün kılmak amacıyla Frondizi'nin sivil kabine üyelerinden altısı istifa etmiştir. Hükümet bir bildiri yayınlarak Cumhurbaşkanının demokratik partiler ve temsili kurumlarla danıştıktan sonra bir «Millî Birlik Hükümeti» kurmaya çalışacağını açıklamıştır. Ancak, kongredeki en kuvvetli muhalefet partisi olan Halkçı Radikaller, Cumhurbaşkanının müzakerelere tekilini kabul etmemişlerdir. Bu durumda Millî Birlik Hükümetinin kurulması muhtemel görülmemektedir.

Amerikanın tutumu

ABD bir askeri darbe olduğu takdirde «Kalkınma için işbirliği» yardım programının Arjantinle ilgili kısmının sona erceğini bildirmiştir. Oysa üç hafta önce A.B.D. Arjantine 150 milyon dolarlık bir yardım yapmıştı. «Kalkınma için işbirliği» programı çerçevesinde yapılan bu yardım kullanılmak için hükümetin lehinde kesin karar bulunmamaktadır. A.B.D. insan gücü ve tabii kaynaklar bakımından Arjantin'i «Kalkınma için işbirliği» programına anahtarı olarak telâkki etmektedir. A.B.D. nin Latin Amerika Devletlerini iktisaden kalkındırma ve bu arada bu devletlerdeki prestijini yükseltmek için giriştiği «Kalkınma için işbirliği» programının gerçekleşmesi büyük ölçüde Arjantin'deki siyasi durumun gelişmesine bağlıdır. Bu durumda A.B.D.'nin Arjantin'deki gelişmeleri yakından izlediği ve Peroncuların iktidara gelmesini arzu etmediği anlaşılmaktadır. Şimdi Madrid'de oturan eski diktatör Peron'un bir sözcüsü, «Peroncuların zaferi ile sonuçlanan seçimleri iptale zorlayan askeri kuvvetleri Amerika teşvik etmektedir.» demiştir. Küba basını da Başkan Kennedy'yi Arjantin askerlerini Frondizi Hükümetini devirmeye teşvik etmekte suçlandırmaktadır.

Öte yandan, İngilizlere de anayasada belirtilen yoldan seçilmiş bir Cumhurbaşkanı olmadıkça, Arjantin'in İngiliz yatırımları için her çeşit savlımı yapacağını belirtmiştir. Bu iki büyük batılı devlet, ordunun desteğine dayanarak Frondizi'nin işbaşında kalmasını istemektedir. İktidarı fiilen ordu elinde tutsa bile, ön plânda siviller gözlenmelidir.

Frondizi, buhrandan kurtulmak için büyük gayret göstermektedir. Ancak Peroncular seçim sonuçlarından da anlaşılabileceği gibi, önemli bir kuvvete sahip bulunmaktadırlar. Şimdilik büyük nümayişler göze çırpılmaktadır. Bununla beraber Peron taraftarları işbirliğinin büyük bir azeve hazırlandıkları bildirilmektedir. Frondizi yeni bir Quadros olma vasfını söylemiştir.

Ordunun müdahalesi ve Batılı müttefiklerinin yardımı durumu hiç dehilse şimdilik yumuşatabilmiştir. Fakat bu durumun Arjantin'de huzuru uzun müddet sağlayacağı tahmin edilmemektedir. Peron taraftarlarının, baskısı arttığı takdirde, Arjantin açık bir askeri idareye gidebilir.

Niçin Peron?

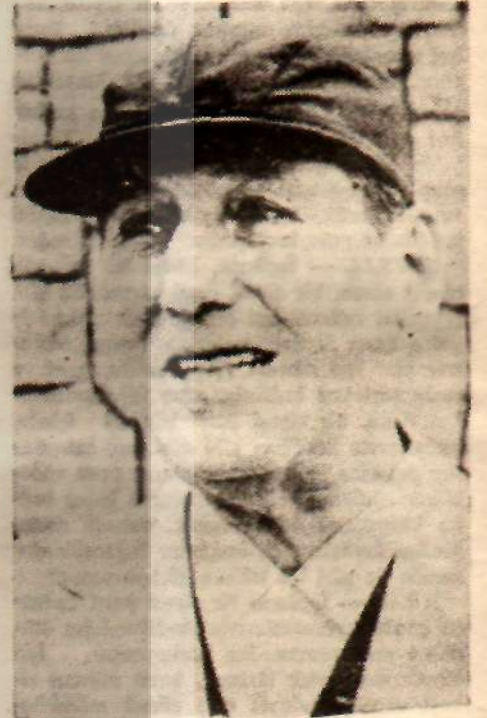
Arjantin buhranı, 15 yıldır sürüp giden ilerici ve gerici kuvvetler arasındaki çatışmanın sonucudur. Bütün kusurlarına rağmen, Peron ilerici kuvvetleri temsil etmektedir. Ordu çoğunluğu ise büyük toprak sahibi aristokrat ailelerden gelmektedir.

Arjantin'de orduya ve kiliseye dayanan muhafazakâr kuvvetler, liberal siyasi sistemi seçmişlerdir. Halkın büyük çoğunluğunun ziraatle yaşaması ve çiftçi ailelerinin toprak sahiplerinin nüfuzu altında bulunması dolayısıyla, muhafazakâr kuvvetler seçimlerde kolayca iktidarı ele geçiremeyecekti. Bu yüzden muhafazakârlar, çıkarlarına uygun gelen liberal siyasi sistemi benimsemişlerdir.

Peron, bu sosyal yapıyı değiştirmek isteyen insandır. Çeşitli entrikalar ve şüpheli ittifaklarla işbaşına gelen Peron, çok hızlı bir sanayileşme hareketine girerek ve işçi sendikalarını teşkilâtlendirerek, bu gayesini az çok gerçekleştirmiş de. Bugün, hızla sanayileşme ve teşkilâtlanma politikasının sonucu, Arjantin'de 2.5 milyon teşkilâtlanmış işçi vardır. Bu işçiler, onlara sosyal alanda yükselme imkânı veren Peron'a bağlıdır.

İşçiler, ilerici aydınların da desteğiyle iktidarı alacak kudrettedirler. Fakat kargılarında aristokrat ordu ve bu orduya dayanan muhafazakâr kuvvetler vardır.

Ordu ve işçiler arasında başlıyan mücadele, herhalde çok çetin olacak ve uzun sürecektir.

Peron

KüBA

Karne usulü

Küba'da önemli gıda maddeleri karneye kondu. Buna sebep Küba'nın bir kaç mîl ötesindeki Amerika Birleşik Devletlerinin Küba'ya karşı uyguladığı iktisadi ambargodur. Dünyanın dört bucağındaki ülkelere hattâ komünist memleketlere bile kutluk oluncu buğday yağdıran Sam Amca, Kübaya yardım elini uzatmayı reddetmektedir. İhtilâlden önce Küba ekonomisini kendine bağlamış olan Amerika Castro yönetimine tenki olarak Küba ile iktisadi münasebetleri koparmış ve onu daha uzak ülkelere ticarete zorlamıştı. Küba'daki karne usulü Castro rejiminin bir hatası sonucunda ortaya çıkmadı.

Üretim arttıktan başka zengin-fakir kutuplaşması da kalmadığından istihlak maddelerinin daha eşit dağıldığıleri sürülebilir. Diğer Latin Amerikan ülkelerinde ise, nüfusun çoğunluğu «ekonomi dışı» sayılmaktadır. Bunlar müstehlik sayılabilecek kadar istihsal yapamamaktadırlar. Öyleyse, halkın hiç bir şey alamıyacak kadar fakir olduğu diğer Latin Amerikan ülkelerindeki vitrinlerin dolu olması itibar edilecek bir husus olmadığı gibi, sosyal adaleti gerektirmeye çalışan bir toplumda geçici bir tedbir olarak mevcut maddelerin karneye bağlanması daha mantıklı sayılmaktadır.

YÖN, 28 MART 1962

Gizli Ordunun havan atışları sonunda Cezayir sokaklarında ölümler...

NASIL ÇILDIRILIR?

Schicklgruber'den Hitler'e

Hitler'in soyu ve yetişme şekli gözönüne alındığı vakit, Bismarck, Hohenzollern soyundan imparatorlar ve Mareşal Hinderburg'un yerini, Avusturyalı bir köylü ailesinden gelen böyle birinin nasıl alabildiği hayret uyandırır. Adolf Hitler, 20 Nisan 1889'da Avusturya - Almanya sınırının Avusturya bölümündeki Braunau am Inn'in mütevazı bir otele olan «Zum Pommer» de doğdu. Bu sınır yakınında doğma olayı, Hitler'i genç yaşından beri düşündürmüştü; aynı dili konuşan iki ülke arasında hiç bir sınırın yer almaması gerektiği, iki ülkenin bir imparatorluk meydana getirmesi düşüncesi Hitler'de erkenden bir saplantı haline gelmiştir. Ünlü «Mein Kampf» Kavgamı kitabı da, bunu belirten cümlelerle başlar.

Hitler, Avusturya gümrüğünde çalışan bir memurun üçüncü evliliğinden meydana gelen üçüncü çocuğuydu. Babası, gayrimişru bir çocuktu, bu yüzden de otuz dokuz yaşına kadar anasının soyadını, yani Schicklgruber adını taşıdı. Hitler'in gerek ana, gerek baba bakımından atalarının zaman boyunca Hiedler, Huetler, ve Hitler gibi soyadları taşıdıkları anlaşılmaktadır.

Hitler'in gezici bir marangoz olan büyükbabası Johann Georg Hiedler, ilk evliliğinden 18 yıl sonra, yani 1842'de Strones köyünden Masia Anna Schicklgruber ile evlendi. Kadının, bu evliliğinden beş yıl önce gayrimişru bir çocuğu olmuş ve adını Alois koymuştu ki, Hitler'in babası budur. Alois'in babasının Johann Hiedler olması muhtemeldir, ama bunu doğrulayan bir delil yoktur. Billen şudur: Hiedler, Anna ile evlenmekle birlikte çocuğu resmen evliliğe kabul etmemiş, bundan dolayı Hitler'in babası, Alois Schicklgruber adıyla bilinmiştir. Anna 1847'de ölünce Johann Hiedler otuz yıl ortalıktan kaybolmuş ve tam 84 yaşında Hiedler adını Hitler'e çevirerek ortaya çıkmış, bir noterin ve üç tanığın önünde Alois Schicklgruber'in babası olduğunu beyan etmiştir. İhtiyarın niye bu kadar uzun bir süre beklediği, aradan bu kadar zaman geçtikten sonra da niye buna lüzum gördüğü bilinmemektedir. Böylece 6 Haziran 1876'da Alois Schicklgruber, Alois Hitler olmuş, Adolf Hitler de Adolf Schicklgruber adını taşımaktan kurtulmuştur. Üçüncü Reich'ta telefon konuşmalarının başında bile kullanılmadığı ad olan «Heil Hitler!» selamını, «Heil Schicklgruber!» diye iktmek her halde pek tuhaf olacaktı, nitekim Hitler'in kendisi de bu ad değişikliğinden son derece memnun olduğunu anılarında belirtmiştir.

Hitler'in yakınları

Hitler'in babası Alois'in ilk evliliğinden hiç çocuğu olmadı. Bu evliliği sırasında bir otele aşçılık yapan Franziska Matzelberger ile münasebet kurarak yine Alois adını taşıyan bir çocuk edindi. İlk eşinin ölümünden bir ay sonra da Franziska ile evlendi. Franziska, Angela adında bir kız çocuğu doğurdu, bir yıl sonra da veremden öldü. Alois, ikinci eşinin ölümünden altı ay sonra, Hitler'in annesi Klara Poelzl ile evlendi. Alois Hitler ile Klara Poelzl, kardeş çocuklarıydılar, bundan dolayı da

Nuremberg'de Nazi kongresinin açılışı: Himmler, Lutze, Hitler, Hess ve Streicher

evlenebilmeleri için kiliseden izin almaları gerekmişti. 1885'te evlenen çiftin ilk çocukları Gustav, ikinci çocukları Ida genç yaşta öldüler. Üçüncüsü, Adolf Hitler'di. Dördüncü çocukları Edmund altı yaşındayken öldü. 1896'da doğan son çocukları Paula, Adolf Hitler'in ölümünden sonra da yaşadı. Paula bir yana bırakılırsa, Hitler'in ilvey kardeşleri, yani Franziska Matzelberger'den doğma Alois ile Angela. Üçüncü Reich diktatörünün bütün serüven boyunca yaşayan tek yakınlarıydı. Angela, maliye memurlarından Raubal ile evlendi. Dul kalınca Viyana'ya gitti, mürettebiyle yaşadı. Bir aralık yahudiler için açılan bir hayır kurumunda aşçılık yaptı. Hitler 1928'de Angela'yı evine bakması için Barchtesgaden'e getirtti. Angela 1936'da Dresden'de bir mimarla evlenerek Hitler'in yanından ayrıldı. O vakit Almanya'nın diktatörü olan Hitler bu evliliği hoş karşılamadı, ilvey kardeşine düşün hediyesi bile göndermedi. Bununla birlikte, Angela, Hitler'in hayatında önemli bir rol oynadı: Gençliğinde Hitler'in, ailesinden en samimi olduğu kimse Angela idi. Bundan başka, Angela'nın ilk evliliğinden olan kız, yani Hitler'in yeğeni sarışın Geli Raubal'ın, Hitler'in tek büyük aşkı olduğunu ve bunun feci bir şekilde sona erdiğini ileri de göreceğiz.

Üvey kardeşi Alois'e gelince, Hitler ondan söz açılmadıkça hiç hoşlanmazdı. Alois, önce bir kahvede garsonluk yaptı. Uzun yıllar polisle başı derde girdi: 18 yaşındayken beş ay, 20 yaşındayken yirmi ay hapse mahkûm oldu. İkisinde de suçu hırsızlıktı. Almanya'ya geçince başı yeniden derde girdi: 1924'te Adolf Hitler Münih'teki hükümet darbesi teşebbüsünden hapiste yatarken, Hambourg'taki bir mahkeme de Alois'i iki karılı olmaktan altı aya mahkûm diyordu. Alois İngiltere'ye geçti, orada bir daha evlendi, sonra bu evliliğinden kurtulmak için de Almanya'ya döndü. Nazilerin İktidara gelişi Alois'in oldukça işine yaradı. Berlin'in bir mahallesinde bir «Bierstube» (bira satan koltuk meyhanesi) açtı. Savaşın az önce meyhanesini buradan başkent batısındaki kibar bir mahalle olan Wittenbergplatz'a taşıdı. Alois'in meyhanesi nazilerin devam ettikleri bir yer oldu. Savaşın ilk yıllarında besin maddeleri-

ne konan sıkı tahdide rağmen burada içki eksik değildi. Alois bu sıralarda altmışına yaklaşıyordu. İri yarı, basit, mültefi, ilvey kardeşi Adolf'e hiç benzemiyen biriydi; öbür Almanya da Avusturyalı meyhanecilerden hiç farkı yoktu. İşleri iyi gidiyordu ve geçmişteki serüvenleri ne olursa olsun, şimdiki müreffeh hayatından memnundu. Tek korkusu suydü: Üvey kardeşi Adolf'un o ünlü kızgınlık anlarından birinde elinden meyhanecilik belgesini alması.

Rahip mi ressam mı?

Babası 56 yaşında gümrük idaresinden emekliye ayrıldığı vakit Hitler altı yaşındaydı. Linz'in birkaç kilometre güney batısındaki Fischlham köyünün ilkokuluna gönderildi (1895). Fakat babası bir yerde durmak bilmiyordu, bu yüzden Hitler 15 yaşına bastığı vakit yedi adres ve beş okul değiştirmişti. Bu arada iki yıl Lambach'taki Benediktin manastırındaki derslere devam etti, manastır korosuna katıldı, şan dersleri aldı ve kendi anlatışına göre, bir ara tamamıyla manastırda kalmağı düşündü. Sonunda, babası kesin olarak Linz'in güneyindeki Leodig köyüne yerleşti, Hitler de 11 yaşındayken Linz koleji'ne başladı. Adolf'u koleje göndermek, emekli gümrük memuru için büyük bir fedakârlıktı, ama adamcağız oğlunun memur olmasını istiyordu. Buna karşılık Adolf memur olmayı asla istemiyordu. Bundan dolayı baba ile oğul arasında uzun bir soğuk harb başladı. Adolf'un gönlünde başka bir aslan yatıyordu, hiçbir vakit başaramıyacağı bir meslek: Ressamlık. «Mein Kampf» ta şöyle diyordu: «Memur olmak istemiyordum. Hayır, yüz kere hayır.» Bir gün açıkça anlamam ki ben ressam olmak istiyordum. Babam şaşırıp kaldı: «Ressam mı? Sanatçı mı?» Akıma kaçırıldığını sandı, ya da belki yanlış duyduğunu, yanlış anladığını sandı. Fakat neden bahsettiğimi, hele niyetimin ne kadar ciddi olduğunu anlayınca bütün gücüyle buna karşı çıktı: «Sanatçı mı? Hayır! Ben yaşadığım sürece asla... «Ne babam bu «asla» dan vazgeçmek istiyordu, ne den ben «evet» imden.»

Nihayet tartışmalar sonunda Adolf okuldan ayrıldı. Böyle davranmakla babasını karşı koymaktan vazgeçireceğini umduğunu

yazmaktaydı. Belki de bu, otuz dört yıl sonra, okuldaki başarısızlığı örtmek için ileri sürdüğü bir bahanedir. Zira ilkokuldaki notları iyi olmakla birlikte kolejdeki notları o kadar düşüktü ki, ne Linz kolejinden ne de biraz sonra girdiği Steyr kolejinden mezuniyet belgesi alamadı.

Bu başarısızlıklar Hitler'de derin bir iz bıraktı. Bunu üniversite üyelerine, diplomalılara, öğretmenlere karşı takındığı küçümserlik tutumundan anlamak mümkündür. Hatta hayatının son üç yılında, genel karargâhta savaşın yönetimiyle uğraşırken bile, eski parti arkadaşlarına, gençliğinde tanıdığı öğretmenlerin «budalalık-larından» söz açmaktan zevk alıyordu. Hitler'in gizli konuşmalarından tutulan notlar, öğretmenlerinin kendisine verdikleri kötü notları asla affetmediğini ortaya koymaktadır. «Mein Kampf» ta övdüğü ancak bir öğretmen vardır, Linz kolejindeki tarih öğretmeni Leopold Poetsch.

Hitler'in babası 1903'te bir akciğer kanamasından öldü. Dul kalan 42 yaşındaki eş, iki çocuğu Adolf ve Paula'yı alarak Linz'in bir mahallesi olan Urfahr'a yerleşti.

«Avare yıllar»

Hitler, bundan sonra 16 - 19 yaşlarına raslayan iki üç yıl «hayatının en mutlu yılları» saymaktadır. Anasının sağlık durumunun gittikçe kötüleşmesine, küçük emekli maşının geçimlerine kutu kutu yetmesine rağmen Hitler herhangi bir işe girmekten kaçınıyordu. Düzenli bir işe girip kendi hayatını kazanmak düşüncesi ona tiksintil veriyordu; hayatının sonuna kadar da bu düşüncesini muhafaza etti.

Hitler her ne kadar sanatçı olmağı, özellikle ressamlığı, bu olmazsa geçimini sağlamak üzere mimarlığı aklına koymuşsa da 16 yaşından başlayarak siyasetle de yakından ilgilendi. Habsbourg'lara, Avusturya - Macaristan imparatorluğundaki Alman olmayan bütün ırklara büyük bir kin besliyordu. Almanlara duyduğu sevgi de aynı ölçüde büyüktü.

Linz, eninde sonunda bir taşra şehriydi, oysa sanatçılık emelleri besleyen bu delikanlının gözü Viyana'daydı. 1906'da, 17 nci doğum yıldönümünün hemen ardından, annesinin ve öbür yakınla-

rının verdiği paralarla Viyana'ya gitti. 1907 ekiminde Viyana Güzel Sanatlar Akademisi'ne giriş imtihanlarına girdi, fakat kazanamadı. Ertesi yıl yeniden Akademi'ye resimlerini gönderdi, fakat resimler o kadar kötüydü ki, imtihana alınmadı bile. Bu, Hitler için büyük bir darbe oldu, zira başarı kazanacağından çok emindi. Bunun üzerine mimarlık bölümüne girmeye çalıştı, fakat lise diploması olmadığından bu da olmadı. Bu arada annesi göğüs kanserinden ölmek üzereydi. Linz'e döndü. Kadıncağız 1908 Aralık ayında öldü. Anasının ölümü de Hitler için büyük bir darbeydi. «Mein Kampf» ta bunu belirttikten sonra «şu ya da bu şekilde hayatımı kazanmam gerekiyor» diye ekliyordu ama, bildiği hiçbir meslek yoktu. Yeniden bavulunu alıp Viyana yolunu tuttu.

Bundan sonra, 1909'dan 1913'e kadar uzanan dört yıl Hitler «Mein Kampf» ta, yukarıdaki aksine olarak «hayatının en mutsuz yılları» diye adlandırır. Zira bir baltaya sap olmağı hiçbir vakit aklından geçirmiyen Hitler, ne bir meslek öğrenmiş, ne de sürekli bir işe girmeğe yanaşmıştı. Daha çok karları süpürmek, hıltı çırpamak, Batı garında bavul taşımak gibi işlerde çalıştı. 1909 Kasımında, daha Viyana'ya bir yıl olmadan, kendi deyimiyle «kadere meydan okumak» üzere Simon Denk Gasse'deki mobilyahı odasını bıraktı, sefil hanlarda, ya da bunlardan daha az sefil olmayan bir otele, Tuna'nın kıyısında Viyana'nın 20 nci mahallesindeki Meldemannstrasse'de 27 no.lu otele yaşamaya başladı. Açlıktan ölmek için de fakirlere parasız dağıtılan çorbadan yararlanıyordu. «Mein Kampf» ta, bu yıllarda karnının iyice doyduğunu hiç hatırlamadığını yazmaktadır. Bununla birlikte düzenli bir işe girmeği yine aklından geçirmiyordu. Bu düşüncesini «Mein Kampf» ta açıkça belirtmiştir: Küçük burjuvazya tutkusunu vardı, emeğiyle geçinen proleter kalabalığına katılmaktan ırkılıyordu. Nitekim daha sonraları, o zamana kadar teğkilatlanmamış, düşük ücretli, buna rağmen her ne pahasına olursa olsun «içki» sınıfının üstünde bir sınıf olmak hayalini besleyen milyonlarca küçük burjuvaya dayanarak «Nasyonal Sosyalist Partisi» ni geliştirmeye girişince bu korkuyu sömürecektiler.

Her ne kadar Hitler, bu sıralarda gelirinin bir kısmını «küçük çaptaki ressamlık çalışmalarıyla» kazandığını ileri sürüyorsa da, «Mein Kampf» taki birçok biyografik noktalarda olduğu gibi burada da doğru söylememektedir. Bununla birlikte siyasi düşmanlarının ileri sürdüğü gibi Hitler'in inşaatlarda boya işlerinde çalıştığı da doğru değildir.

Bohem hayatı

Viyana'daki bu başıboş yaşayışında Hitler tam bir bohemdi. Hitler'i bu sıralarda tanıyanlar onu, topuklarına kadar inen, kaftana benzer siyah, hırpani paltosu; yağlı, siyah yapkasıyla hatırlamaktadırlar. Uzun, darmadağın saçlarından bir kâhkül alına ve ensesinde kirli yakasının üstüne düşüyordu. Yaşadığı aşağılık çevreye rağmen kendisini gençlik iptilâlarından uzak tutuyordu: İçki, sigara kullanmıyor, kadınlarla düşüp kalkmıyordu (bunun sebebi, bazılarının ileri sürdüğü gibi yapıldığı herhangi bir anormallikten değil, aşırı utançgâz olmasından geliyordu). Kendisi de, pek sadır olarak mizah belirtisi gösterdiği anlardan birinde «Mein Kampf» ta o zamanki halini şöyle anlatıyordu: «Öyle sanıyorum ki, o zamanki tanıdıklarım beni ezantrik bir insan sayıyorlardı.»

Gelecek sayıda
NAZİ PARTİSİNİN
DOĞUŞU

Çindeki çalışma seferberliğinde basit aletlere ve fazla işgücüne de yararlanarak sulama faaliyetine girişildi, toprağın verimi arttırdı.

“Çin Meselesi”

(Asistan Ahmet Mumcu'nun Çin konusunda bir incelemesi, Hukuk Fakültesi Dergisine ek yayın, Ajans Türk Matbaası, Ankara 1962, 73 sayfa)

Ciddi bir araştırma

Memleketimizde ilk defa genç bir asistan, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin asistanlarından Ahmet Mumcu, bundan bir süre önce ihtisas için gittiği Batı Almanya'da kaldığı süre içinde, Batı Almanya gazetelerinin yayınlarından ve oradaki hocalarının takrirlerinden de mülahim olarak Çin meselesinin üzerine eğilmiştir.

Ahmet Mumcu Türkiyeye döndüğünde de araştırmalarına devam etmiş ve kendi ihtisas dalında, daha ziyade de Batı Almanya ilim kaynaklarına başvurarak *Çin Meselesi* adlı makalesini yazmıştır. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisine ek olarak ayrı bir baskısı yapılan 73 sayfalık ince efit aslında ilmi bir makteldir ama, ele aldığı konunun yeniliği ve bilinmezliği, ortaya koyduğu gerçekler bakımından rahatlıkla ve üstelik merakla okunmaktadır.

Asistan Ahmet Mumcu makalesine şöyle girmektedir: «Şu anda dünya ilim ve siyaset âleminin meşgul olduğu bir numaralı hayati problem, Çin'in durumudur. Gerek Batı, gerek Doğu blokunun devlet adamlarını bu mesele derin bir şekilde düşündürmektedir.

Çinin bugünkü nüfusu 700 milyona yaklaşmaktadır. Bu yüzünlü nüfusunun Dünnyada bir milyara yakın bir Çinli kitlesi bulunacaktır. Bu insanları Çin'in kendi kaynakları besleyemeyecektir. O zaman bu fazla nüfusun akıbeti ne olacaktır? Çinliler acaba, Komünist rejimin de etkisi ile savaşı bir siyaset mi gödeceklerdir? Eğer böyle bir siyaset tutulursa Doğu-Batı bloklarının ilgisiz nasıl bir yönde gelişecektir? Bu meseleye başka türlü çözüm yolu bulunabilecektir mi? İşte siyaset ve ilim adamları bu büyük meselelerin nasıl çözümlenebileceğini araştırmaktadırlar.»

Tabii, Ahmet Mumcu'nun sözünü ettiği siyaset ve ilim adamları dünya siyaset ve ilim adamlarıdır ve bizim siyaset ve ilim adamlarımızın bunlarla en küçük bir ilgisiz olmadığı gibi, bunlar böyle bir meselelerin varlığından bile habersiz görülmeyi tercih etmemektedir.

Bölümler

Ahmet Mumcu, 73 sayfalık makalesini, bir ilmi efit-dün gerektirdiği gibi bölümlere ayırmış. Yazısında önce Çin kültürünün doğuşunu anlatıyor, Çin'in siyasi ve sosyal gelişmesini etkileyen unsurlar üzerinde duruyor, kısaca Çin'in siyasi tarihine değiniyor ve bunun için de ta Milattan önce Üçbin yıllarına kadar uzanıyor. Çin felsefesini etkileyen insanları bu arada Konfüçyüs'ü, Budda'yı sayıyor. Çin'in iç ve dış mücadelelerini naklediyor.

Giriş Birinci Bölüm başlığını taşıyan ve Çin'in bugünkü durumunun temellerini hazırlayan meseleleri anlatan bölümü takip ediyor. Ahmet Mumcu bu bölümde de gene bir makalenin sınırlarını aşmayacak şekilde Çin kültürünün yozlaşmasının ve Çin'in emperyalizm tarafından sömürülmeğe başlanmasının, daha sonraları emperyalizmin Çine iyice yerleşmesinin ve bu emperyalizme karşı Çinde başlayan ilk ayaklanmaların, Afyon harplerinin hikâyesini naklediyor.

Yirminci yüzyılın ilk yıllarında Çin'in durumu için Mumcu'nun çizdiği tablo şudur:

«Avrupalılar artık Çinlilere tam bir köle muamelesi yapmaya başlamışlardır. Kapitülasyonlar, Çinlilerin öledikleri Batılı kalkınmayı inkârsız kuyordu. Avrupalıların adı Çinlilerin dilinde beyaz şeytanlardı. Kalkınma için ilk adım yabancı nüfuzunun Çinde kırılması olacaktır. Böylece gene gizli hareketlerin belirmediği görüyoruz. Krallık âilesi mensuplarından bazı aydın kişilerin bu hareketlere yakınlık göstermesi sonucunda, bu gizli çalışmalar organize bir hale gelmeğe başladı. Gizli derneklerin sayısı arttı. Bunların en önemlisi Çince adı yumruklar olan Bokser derneği idi. Yumruklar derneği hükümetin de scupatisine kavuşmuştur. 11 Ocak 1900 de ise dernek resmen tanıdı. Bunun mensupları ilk önce Hristiyan misyonerleri ve Hristiyan olan Çinlileri tenkil etmeğe işe başladılar. Az zamanda yabancılara karşı ciddi isyan hareketleri göçüldü. Sonunda büyük devletler ile Çin tekrar savaşa

tutuştu. Rus-Japon; İngiliz-Alman anlaşmaları ile emperyalist devletler Çine savaş için el ele verdiler. II. Wilhelm Çinlilere karşı sert çıkışlarda bulundu, onları ikellikle ilham etti. Huzul gelmiş savaşı sonunda nihayet Çin yenilgiyi kabul etmek zorunda kaldı. 7 Eylül 1901 de imzalanan anlaşma ile Çin hükümeti yabancıların haklarını teyit ve suçlarını cezalandırmayı taahhüt etti. Yumruklar derneği mensupları ölüm cezasına çarptırıldılar. 39 yıl Çin çok ağır borç altına sokacak 1,7 milyar altın frank da tazminat yüklenildi. Yabancıların imtiyazları arttırıldı, bilhassa yeni gümrük kapitülasyonları verildi.

Artık Çinde köklü ve esaslı reformların yapılması zorunluluğa kendisini iyice duyuruyordu. Ancak bu reformların yapılabilmesi için ortam son derece elverişsizdi. Herşeyden önce, ana prensipler içinde ve hukuka uygun olarak yönetilen bir devlet idaresi fikri Çinde bilinmiyordu. Eğitim davasının çözümlenmesi büyük güçlükler gösteriyordu. 1901 ve 1902 yıllarında Batı örneğine göre yapılan eğitim plânlarının uygulanması çok zordu. O tarihte Çin nüfusu 400 milyonu aşmıştı. Okul çağında, 65 milyon çocuk olmasına karşılık, ancak 89 bin öğretmen 16 milyon da öğrenci vardı. Bu heybetli meseleyi çözmek böylece hemen hemen imkânsızlaşıyordu. İdari ve mali teşkilatın bozukluğunu düzeltmek, kapitülasyonlar yüzünden mümkün oluyordu. İktisadi durumda olan kanunları terk edip modern kanunlara ulaşmak arzusu ancak ceza hukuku alanında kısmen kabul olabiliyordu.

Bir dokun, bin ah dinle...

Dev meseleleri arasında en büyük tehlike de Çin için ağırlık meselesi olmuştur. Her geride bırakılan yıl içinde Çinde milyonlarca ve milyonlarca insan açlıktan ölmüştür. Kitlik senelerinde ise bu açlıktan ölümlerin miktarı on milyonların üzerine çıkmıştır.

1908 yılında Çin'in ilk Anayasası taslağı hazırlanmış, 1911 yılında devamlı isyanlar ve karışıklıklar sonunda İngiliz tipi monarşik bir

Anayasaya gidilmiş, bir süre generaler diktatörlük etmiş ve 5 Şubat 1912 de Monarşik kudret bir hükümet tasarrufu ile Devletia şeklini Cumhuriyete çevirdi. Dr. Sun Yat-Sen bu yıllarda ortaya çıkmıştır. Çinin ilk bölünmesi de bu yıllara rastlar. Ne var ki, o zamanlarda generaler ve politikacılar arasındaki mücadele de iyi den iyiye ortaya çıktı. Kuzeyde tekrar krallık ilân edildi. Ancak 1920 yılındadır ki, Dr. Sun Yat-Sen Güney devletini kesin olarak tekrar kurdu ve istikrarlı bir idare getirdi. Ahmet Mumcu Sun Yat-Sen'i şöyle tanıtmaktadır:

«Dr. Sun Yat-Sen Hong-Kong ve Honolulu'daki Amerikan okullarında tıp öğrenimi yapmış, görüşleri itibariyle tamamen batılı büyük bir Çin aydınıdır. Kendisi Batı'da devlet nazariyelerini de incelemiş ve en çok Montesquieu'nün etkisi altında kalmakla beraber, Çin Cumhuriyetinin esaslarını tamamen orijinal bir tarzda ve gerçekleri göz önünde tutarak kurmuştur.

Dr. Sun Yat-Sen'e göre en iyi rejim demokrasidir ve Çin'in gelecek rejimi klâsik demokrasi olacaktır. Ancak, Çin halkı henüz klâsik demokrasiyi hazmedebilececek bir olgunlukta değildir. O halde Çin halkı bu ölküye doğru yol alabilmek için yetiştirilmeli ve demokrasiye kademeli bir şekilde geçmelidir. İlk önce Çin iktisadi güçlüklerini yenmeli, eğitim problemlerini çözümlenmelidir. Bu iki ana dava da ancak disiplinli ve otoriter (totaliter değil) bir toplum düzeninde gerçekleştirilebilir. Dr. Sun Yat-Sen bu iki meseleyi çözüm yoluna koyabilmek için Komünist Rusya'nın devlet ve idare sistemini benimsemek gerektiğini ileri sürüyordu. Fakat kendisi asla marksist değil, bilakis asımlı bir demokratidir. Ancak, Çin'in muazzam nüfusunun doğurduğu önemli problemlerin tam demokratik bir iklim içinde çözümlenemeyeceği kanısındadır. Kendisi Sovyetlerin bilhassa otoriter iktisadi plânlanmalarına ilgi duymuştur.»

1925 yılında ölümüne kadar inandığı yolda yürüyen Dr. Sun Yat-Sen az çok başarılı bir kalkınma planı tatbik etmiştir. Ancak, ölümü, yeni iktidar kavgaları, nin çıkmasına yol açmış, kuzey ile harpler bütün şiddet ile başlamıştır. Generaller arasındaki mücadele sürüp gider iken Chiang Kai-Shek idareyi ele almış, bir süre de devleti Dr. Sun Yat-Sen metodlarına göre idare etmiştir. 1931 yılında anayasayı çok daha liberal bir hale getiren yeni diktatör için Hukuk Fakültesi dergisine ek olarak yayımlanan fasıkülde Ahmet Mumcu Batı Almanya kaynaklarından faydalanarak şöyle yazmaktadır:

«Chiang Kai-Shek asımlı bir komünizm düşmanıdır. Kendisinin öğreniminin bir kısmı Moskova'da olmuştur. Daha sonraları kuruttuğunu yaptığı savaş akademisi, onu diktatörüne ise Chou En-Lai idi. Bu tarihlere Chiang Kai-Shek'de sanyoruz ki henüz komünizm düşmanlığı kesin olarak belirmemiştir. Onda bu düşmanlık aslı, evlendikten sonra başlamıştır. Karısı Çinin en zengin bankacısında birisinin kızı idi. İfne girdiği bu yeni âlem onu derhal büyük sermayelerin koruyucusu ve temsilcisi olmağa sürüklemiş ve tabii, Çinin en büyük derdi olan toprak reformu davasının uzaklaştırılmıştır. Amaç büyük ve kuvvetli bir Çin kurmaktır. Bu yeni Çin kendi gelenekleri içinde yitirilecektir. Bu yüzden Çinde sadece kötü alışkanlıkların düzeltilmesi ile toplumun yaşama tarzında bir devrim olacaktır. Bu devrimi de aydın sınıf başaracaktır. Aydın sınıf yapacağı her hareketi düşünüp ondan sonra hareket edecektir, fakat sadece düşünmek de olmaz, çünkü hareket geçmeden tam bilme kabli değildir.»

Chiang Kai-Shek, Sun Yat-Sen'in fikirlerine hayrandır, fakat ne yazık ki ona birşey ekleyememiştir. Büyük sermayelerin yanını tutması, kendisine hayalî toprak davasına dair hiçbir fikir getirmemiştir.»

General Chiang Kai-Shek bu fikirlerle kısa bir zamanda tam bir faşizme kaymıştır. Halkın kopa kopa, onları dert...

Gündelik gazetelerimizden tutun da, en ciddi ilmi araştırmalar yapan fakültelerimize kadar çeşitli yerlerde sondağlar yayın. Çin hakkında şöyle ciddi bir yayına rastlayamayız. Aydınlarımız ve politikacılarımız ise Çin dendi mi aklılarında sadece Chiang Kai-Shek'in Formozasını gözlerini önüne getirebilirler ve orada, gençleşmeye imkân olmadığı için gündün güne ihtiyarlayan bir ordunun mensuplarını hatırlayabilirler. Bu Çinin ötesinde, gerçek ve büyük Çinin, nüfusu 800 milyonu geçen, dünyanın en kalabalık memleketinin gerçekleri bizim gazetelerimizde hiç bir zaman yer almaz. Gerçi, Dr. Sun Yat-Sen, Chou En-Lai, Mao Tse-tung gibi adlar, yabancı ajans bültenlerinden aktarılacak suretiyle zaman zaman gazete haberleri arasında yer alır ama, bu isimlerin arkasında yatan mânâ hiç bir zaman bilinmez.

Kısrak için politika gelişmeleriyle lüzumundan fazla vakit kaybeden aydınlarımız ve hele politikacılarımız, ikide bir Rus tehlikesinden bahsederek de, bugün artık bütün Dünyayı önünde derin derin düşündüren, hattâ Rusyayı bile endişelere sevk eden Çinden haberdar olmaya vakti bulamazlar.

Gerçi için aslı aramız ise, bu hal yakın zamana kadar sadece Türkiye'ye has bir durum da değildir. Ancak son birkaç yıldır ki, Batı Almanya'da, Amerika Birleşik Devletlerinde ve İngiltere'de gazetelerle birlikte politikacılar da uyanmışlar ve her geçen gün değil, her geçen dakika bir parça daha büyüyen ve kalabalıklaşan Çin gerçeğinin üzerine düşünmeye başlamışlardır.

1933 yılında Çin nüfusu 582 milyon iken 1957 de 625 milyona ulaşmıştır. Her ay ortalama Çin nüfusu bir milyon kişilik bir artış göstermektedir ve ne doğu, ne kontrol, ne çocuk aldırma, serbest bırakma usulleri bu artışın ve başdöndürücü çoğalmayı önleyememektedir. Son istatistikler ise Çinin nüfusunun 700 milyona yaklaştığını ortaya koymuştur. Yüzölçümü bakımından tam Avrupa kıtası büyüklüğünde olan Çin bugün dünyanın en kalabalık nüfusuna sahip memleketidir ve kara ordusu, Amerikan ve Rusyanınki de dahil olmak üzere dünyaya kara ordularının en büyüğüdür.

'Yılanların öcü, Beyaz perdede

Bazı eserler vardır, ilk anda nasıl olduğu, neden olduğu anlaşılmaksızın birdenbire «mesele» oluverirler. Gerçekte kendi haline, «mütevazı» bir kitap olan eser, çevresinde uyanan gürültü, çarpışan tutku ve ideolojilerle bir «ünlü dava» olur. On yıl kadar önce Mahmut Makal'ın «Bizim köy» ü, böyle bir olaya yol açmıştı. Nurgüz köyünün bu iddiasız öğretmeninın kısacık «köy notları», köy enstitülerinin «kronik» düşmanlarının, Mac Carthy'cilerin şimşeklerini üzerine çekmişti. On yıl sonra Makal'ın arkadaşı ve meslektaşı Fakir Baykurt'un «Yılanların öcü» romanı, köy enstitülülere karşı yeni bir «sürek avı» na girişen Mac Carthy'cilerin hismine uğradı. Gerek Baykurtun, gerekse «Yılanların öcü» nün çilesi, Makal ve «Bizim köy» den daha uzun sürdü, hâlâ da sürmekte. Geçen hafta «Yılanların öcü» romanından filme alınan aynı adlı filmin sansüre gelişiyse, bu «mesele» nin yeni bir perdesi başlıyordu. Aşağıda bunun hikâyesini bulacaksınız.

«Yılanların öcü» filmi 16 Mart cuma günü Ankara'daki Merkez Film Sansür Kurulunun karşısına çıktı. Aylarca önce aynı kurul «Yılanların öcü» nün senaryosunu okumuş ve onaylamıştı. Ama bu iki olay arasında köprülerin altından epey sular geçmiş, etrafı kollamakta çok usla olan o ünlü sansür kurulunun karşısına yepyeni meseleler çıkmıştı: «Yılanların öcü», senaryo olarak sansür kuruluna geldiği vakit, düşük Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri ve onun «nezahet» arkadaşları «hile-i ger'iy» yapan Cahit Okur'un 1959'daki Mac Carthy'ciliği gıktan unutulmuştu. 27 Mayıs devrimiyse birlikte Fakir Baykurt «sadece itibar» etmiş ve öğretmenliğine dönmüştü. Sansür tüzüğüne yeni gerekçelere göre daha «liberal» kılığa sokulması için çalışmalar yapılırken, etrafı kollamakta pek usta olan sansür kurulu da kendine daha o zamandan çeki düzen vermeğe çalışıyordu. «Yılanların öcü» romanından yapılan senaryo bu hava içinde sansür kurulundan filme alınmak iznini koparmıştı. Fakat ondan sonra, ortaya bir «Yılanların öcü» piyesi olayı çıktı. «Yılanların öcü» piyesi de gerçik Devlet Tiyatrosu «Edebi Kurul»unca sahneye konmak üzere seçilmiş, piyesin provalarına başlanmıştı ama, tam bu sırada, parlamentoya seçildi partilerin listelerinden sızmış olan ırkçılar, Mac Carthy'ciler Baykurt'a ve «Yılanların öcü»ne karşı yeni bir «sürek avı» na girişmişlerdi. Bunun üzerine piyesin oynanmasından vazgeçilmişti.

«Yılanların öcü» sansürde

«Yılanların öcü» Ankara'daki Film Sansür Kuruluna ikinci defa işte bu şartlar altında geliyordu. Sansür kurulunun işleyişini, tutumunu, zihniyetini bilenler, bir film için bundan daha elverişsiz, daha kötü şart olamayacağını kabul ederler. Cuma günü, Gölbaşı sinemasının kirli perdesinin önünde, soğuk salonda bulunanlar ve hiçbir şeyden haberi olmayanlar bile, ortada olağanüstü bir durum olduğunu

anlamışlardı. Zira salon, bir film sansüründe raslanmayacak kadar kalabalıktı, kerli ferli adamlarla doluydu. Bu arada özellikle, olayın 1959'dan beri başlıca kahramanları olan Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun tam kadro ile yer aldığı göze çarpıyordu.

Hiç film sansüründe bulunmuş mu? Film sansür tüzüğündeki maddelere göre, «kontrol sırasında komisyon üyelerinden ve kolluk mensuplarından başka kimse bulunmaz». Ama bizim şarklı zekâmız bunun «hile-i ger'iy» sini bulmuştu: İnceleme sırasında sinema salonundakiler «harem ve selâmlık» a ayrılır; sansür kurulu balkona çıkar, sinemacılar, misafirler salonda kalır.

Sansür kurulunun tüzüğüne göre, beş «akıllı kişi» si vardır. Bunlardan biri, İçişleri Bakanının İçişleri Bakanlığının başkanından seçtiği başkandır. Yine İçişleri Bakanının Emniyet Genel Müdürlüğünden seçtiği bir kimse (genel olarak bu basın işlerine bakan 9. şube müdürüdür), Genel Kurmay Başkanlığı'ndan, Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'ndan ve Millî Eğitim Bakanlığı'ndan gönderilen birer memur, sansür kurulunun öbür dört üyesini meydana getirir.

Bu beş «akıllı kişi» filmi seyrettikten sonra hemen orada bir «ayak divanı» yaparlar ve film hakkında kararlarını verirler. Bazı durumlarda, bu kararın verilmesi biraz daha gecikir ama, genel olarak filmin kaderi aynı gün belli olur. Tüzüğüne göre, sansür kurulunun bir film üzerine kararı üç şekilde belirebilir: Toptan red, kesinti ve değişikliklerle kabul, olduğu gibi kabul. Fakat, genel olarak, sansür kurulunun bir film hakkında toptan red kararı vermesi son derece nadir raslanır bir olaydır. Sansür kurulu daha önce senaryoyu inceleyip çevrilmesine izin verdiği için, bundan sonra ancak çevrilmesine izin verdiği senaryo ile çevrilen film arasında büyük bir ayrılık olup olmadığını inceleyip ayrılık görürse, bunun senaryoya göre değiştirilmesini ister. Fakat kurulun, hazırlanan senaryoların çevrilmesine daha önce izin

Sansürden bir türlü geçemeyen «Yılanların öcü»nden bir sahne

vermiş olmasından pişmanlık duyduğu da sık sık raslanan bir olaydır. «Yılanların öcü», kurulun bu «pişmanlıklarından» biriydi.

Kulakları aylardır bir «Yılanların öcü» gürültüsüyle dolan o son derece «chassas» ve etrafı kollamakta usta sansür kurulunun zihniyeti, davranışı, ısratı göz önüne alınca, Cuma günü Gölbaşı sinemasına «kararları ceplerinde» geldiği yanılmaksızın söylenebilir. Film bittikten sonra da bu «cepteki karar» lar sinemacılar bildirilecekti. Fakat üyelerden ağır basan bazılarının tutumu, kurulu da bir kararsızlık yarattı, bunun ardından bir tartışma başladı. «Ayak divanı», öğleden sonra Emniyet Müdürlüğünde kapalı oturum tartışmasına döktü. Üyeler bir türlü bir karar veremiyorlardı. Böyle durumlarda her zaman olduğu gibi, bürokrasinin çarkları dönmeğe ve sorumluluğu üzerinden atma çabaları belirmeye başladı. Her bakanlığın, angarya olarak yüklediği sansür işiyle görevli olan ve her yerli film üzerine göz kırpmadan büyük bir uzman edasıyla kararlarını hemen bildiren üyeler «bu işi âmirlerimiz halletsinler» deyip işin içinden çıktılar.

«Yılanların öcü»

Çankayada

Cuma günü geç vakit sansür kurulu için içinden çıkmadan dağıldıktan az sonra, Çankaya'da belki de «Yılanların öcü» nün kaderini değiştirecek bir olay cereyan ediyordu: Filmin yapıcısı Nusret İkbâl, Rejîsör Metin Erksan, yapımcı Selâhattin Yazgan, filmin işletmecisi Burhanettin Güreli, Fakir Baykurt «Yılanların öcü» nü Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'e göstermek üzere Çankaya köşkünün götürmüşlerdi. Film, köşkün sinema salonunda Cemal Gürsel ve eşi, Osman Köksal, Bayyaver ve daha birkaç kişi önünde gösterilirken sinemacıların «moral» adamakıllı bozuktu. Gündüzlük olaylar hepsinin asabını bozmuştu. Bundan dolayı her şeyden mâna çıkarıcı olmuşlardı, nitekim bir ara Cemal Paşa'ya gözleri ilânen sinemacılar birbirlerine bakıştılar: Gürsel, yüzü ask denemek kadar ciddi, büyük bir dikkatle filmi izliyordu. İş artık şakaya vurmaktan başka çıkar yol olmadığını anlayan sinemacıların bir arkadaşıyla doğru eğildi ve dedi ki: «Film bitince ne olacak biliyor musunuz? Paşa,» böyle filmler çevirdikleri için bunların hepsini sıra dayığından geçirin!» diye emir verecek. «Hazır olunuz dedi. Zaten asabı bozuk olan sinemacılar sinirli sinirli gülüşmeğe başladılar.

Fakat Gürsel'in tepkisi hiç de

öyle olmadı. Film bitince sinemacıları yanına çağırıp, hepsinin ayrı ayrı ellerini sıktı ve onlarla ayaküstü bir sohbetle bulunarak dedi ki: «Bu filmi yapmakla ve gerçekleri apaçık göstermekle vana hizmet ettiniz. Sizleri tebrik ederim. Şimdiye kadar gördüğüm Türk filmlerinin en iyisiydi. Böyle Türk filmleri yapmak lâzımdır. Tekrar tebrik ederim.» Sinemacılar derin bir nefes aldılar. Günün bütün sıkıntısını unuttular. Oysa bu bir başlangıçtı. Gürsel, «Yılanların öcü»yle, bu çeşit gösterilerden çoğunda olduğu gibi «nezaket»e ilgilene-memişti. Nitekim sinemacılarla vedalaştıktan sonra salondan çıkıp giden Gürsel, biraz sonra onları buldukları bayyaverli odasından yeniden çağırıp, Bu sefer sinemacıları büyük salona aldı. Gürsel dedi ki:

«Filmi çok beğendim. Memleketin bize kapalı kalmış gerçeklerini çok iyi aktarmışsınız. Köylerimiz hakikaten böyledir. Hatta gerçek, buradakinden çok daha acıdır. Siz bu gerçeği biraz yumuşatmış ve cilalamışsınız. Bizim memlekette eskiden beri her türlü meselelere, bilhassa köy meselelerine karşı bir münevver taassubu vardır. Bunlar gerçeklerin örtülmesi isterler; gerçekler söylendiği zaman bağırlar, çağırırlar. Halbuki bu gerçekler kapalı kaldığı müddetçe, görülmediği, teşhis edilmediği müddetçe, tedavisi de mümkün olmaz. Bundan 70 — 80 yıl önce Finlandiya da bizim durumumuzda idi. Bir takım cesur sanatçılar, yazarlar çıkıp memleketin gerçeklerini olduğu gibi gösterdiler. tenkidler yaptılar. Siyaset adamları da bunları görüp, okuyup bu gerçeklere vakıf oldular, memleketi ilerletmek için tedbirler aldılar ve böylece şimdiki mükemmel Finlandiya meydana geldi.

«Bizim gerçeklerimiz daha da acıdır. Bir memleketin halkın 20 milyonu yoksulluk içindeyken kulan kısmın saadetinden, refahından bahsedilemez. Bunlara göz yumulduğu müddetçe bunlar aynen kalacaktır. Ama bunları konuşmuşuz; aramızda tartışmışız takdirde, derlere çare aradığımız derde, derlere çare aradığımız takdirde daha ileriye gideceğiz. Bu hakikatleri anlatan eserleri meydana getirmeğe devam edin. «Yılanların öcü» hakkında birçok şeyler söylendi. Ben bunların hiçbirini filmde görmedim. Sizleri tekrar tebrik ederim.»

Sansür kurulu çıkmazda

Gürsel'in konuşması sinemacıların yüreğine su serpmişti. Sohbet koyulaştı. Sinemacılar o ünlü sansür kurulu hakkındaki korkularını açıkladılar. Gürsel, filmlere meraklıydı ama, sansür kuruluyla

hiç ilgilenmemişti. Sansürün nasıl işlediğini, sinemacıların deyimiyle nasıl «film kasaplığı» yaptığını bilmiyordu. «Kim bunlar?» diye sordu. Sinemacılar o pek ünlü sansürü anlattılar. Gürsel «merak etmeyin» diyordu.

Sinemacılar köşkten çok memnun ayrıldılar. Ertesi gün hemen bütün gazetelerde Gürsel'in «Yılanların öcü» üzerine konuşması yer alıyordu. Yalnız, ırkçıların, Mac Carthy'cilerin çöreklediği «Yeni İstanbul» geçişinden gazetelerin Gürsel'in demecine yer vermemişlerdi. Fakat «Yılanların öcü» bahsi geçsin de «Yeni İstanbul», «Yeni İstanbul» lüğünü göstermesin olmazdı. Nitekim, akıl hocaları Ali Fuat Başgil'in, kendisini tanıyan herkesi güdüren çekice «doğruluk» ve «doğru haber» öğütleriyle yayın alanına atılan «yalan fabrikası», büyük bir yüzüzlükle Cumhurbaşkanı Gürsel'e böyle bir konuşma yapmadığını, «köşkteki yaverlere affen» bilmeyordu. «Cumhuriyet», «Vatan», «Milliyet», «Hür Vatan», «Dünya», «Öncü»... hepsi hepsi yalan yazıyorlardı da yalnız «yalan fabrikası» doğru yazıyordu. Tabii adı geçen gazetelerin müesseseleri derhal telefona sarıldılar, meseleyi köşkten sordular. Aldıkları cevap şuydu: «Yeni İstanbul» adındaki gazete hiç bir yaver bahsi demeyememiştir. Ama «yalan fabrikası» ve «Zafer», «Havadis» gibi yarıdakıları bu konuyu işlemeğe devam ettiler. Bir kısmı Cumhurbaşkanı'nın birer birer demeyemediği temeline dayanan bir «edebiyat» tutturularak «Yeni İstanbul» un o pek konuşmaz Arif Nihat Asya, sinemacıların Çankaya'da film göstermelerine dokunarak «yalan fabrikasının aradıkları», «Ankara» yalandan geçilemez hale gelecek gibi çirkiz telimlerde bulunmuştu.

Ama Gürsel'in konuşması yalan bunları değil, sansür kurulunu çağırıyordu. Cuma günü bir kararla varılan kurul, cumartesi günü toplanacağı vakit Gürsel'in konuşmasını okumuş bulunuyordu. Etrafı kollamakta o kadar usta olan kurul bu kez yalınmıştı. İşler de böyle bildikleri gibi yürümüşüdü. Ama işin içinden nasıl çıkacaklarını da kestiremiyorlardı. Bürokrasinin çarkları birer birer dönmeğe ve sorumluluğu üzerinden atma çabası bir daha belirmeye başladı. Cumartesi, pazartesi ve salı günleri daha geniş bir toplantı salonunda İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürü, Emniyet Müdürlüğü Heri gelenleri, Osman Köksal, Nasır Zeytinoglu ve diğer başkanlarının önünde birer birer

İn taraf görülmedi. O kadar ki Emniyet Genel Müdürlüğü, sansür başkanına bu işi niye «savsakladığını» sert bir şekilde sordu. O «pek siyasi» Topaloğlu ise, aynı düşünceyi belirtmekle birlikte sonradan sansür kuruluna «bildikleri gibi davranmaları» nı söylemekten geri kalmadı. Sansür kurulunun niyeti ise, tam on yıl önce başka bir sansür kurulunun yine aynı

rejisörün filmi olan «Aşk Veysel'in hayatı» na yaptığı gibi bir «kuşa döndürme ameliyesi» ne girişmişti. Nitekim bir haftadır o perdeden bu perdeye döleştirilen, hakkında bir türlü bir karara varılamayan film, 23 Mart cuma günü bir kere daha bu amaçla ünlü sansür kurulunun önündeydi. Sansür kurulu her vakit en zevkle yaptığı

işe başlamak üzereydi. Eger bir mucize olmazsa, «Yılanların öcü» de «Aşk Veysel'in hayatı» nın âkıbetinden kurtulamıyacaktır. Fakat hiç olmazsa, aradan geçen on yıla rağmen, bir zihniyetin hâlâ Mac Carthy'elerin, çirkin yüzünü, değişmediğini ortaya koyacak idarecilerin «siyasi», davranışlarını, sansürün korkunç keyfilğini bir daha açığa vuracaktır.

Fransız sineması "Yeni Dalga,,nın ötesinde...

Yeni—dalga (nouvelle vague) cereyanıyla yakından veya uzaktan ilgili, çoğu çevrilmeleri üzerinden iki seneye yakın bir süre geçmesine rağmen henüz vizyona girmemiş deneme mahiyetindeki yapıtların ve her köşede türeyen genç rejisörlerin enflasyonundan, sahte ve fazla şişirilmiş kıymetlerin tüklenmesinden sonra 1962 nin ilk aylarında Fransız sineması daha ziyade yeni, orta ve eski kuşak yönetmenleri arasında rasyonel bir işbirliğine varmış bulunmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarından beri Bresson'lara, Clouzot'lara, Cayatte'lara rağmen gerçek bir değer denemesine erişmeyen Fransız sineması, yeni — dalga cereyanı etrafında yapılan bütün gürlüğe, bu cereyan sayesinde isim yapan birkaç yararlı sanatçı ve yapıta rağmen beynelmül alanda özediği yeri sağlamamıştır henüz. Oysaki, prodüksiyona esaslı bir yön verebilecek olan sanatçılar eksik değil. Eksik olan; bu sanatçıları birleştirerek, sahte bir estetizmden veya çeşitli etkilerden kurtarabilecek müsterek bir tutumdur. Yeni—gerçekçilik sa. yesinde kendinden bahsettiren bir İtalyan sinemasına karşı, çağdaş Fransız sineması yeni—dalga—ya bağlılığıyla bir kez daha kendini göstermektedir.

Önemli olan şüphesiz ki söz sahibi kişilerin mevcut olup olmamasıdır ve bunlar mevcuttur bugün Fransa'da. Oysaki, fazla küçük çaplı yapıtları, Fransız sineması, son on yıl boyunca sayılan edebiyata ve estetiktekinin etisini kendine somutlaştırmaktadır. Alain Resnais'in «Aşkım Hiroşima» veya «Geçen yıl Marienbad'ta» gibi yapıtların sanat değeri ne denli büyük olursa olsun, Fransız yönetmenleri bile bu yapıtları izleyen Antonioni ve Ingmar Bergman'a dönmek zorunda kalıyorlar. Ekoller (Resnais, Clair, Clouzot, Cane) bir yana bugün Fransız sinemasını değerlendirecek kişiler kimlerdir? Her ne kadar Fransız sinemasının 1961 de uluslararası yarışmalarda kazandığı armağanla-

rı Alain Resnais'ye («Geçen sene Marienbad'ta» — Venedik'te), Jean Goddard'a («Kadın Kadındır» — Berlin'de), Louis Malle'ye («Zazı Metro'da» — Frankfurt'ta), Henri Colpi'ye («O kadar uzun bir ayrılık» — Kan'da) borçlu ise de 1961 yılı aynı zamanda René Clair'ın (Dünyanın bütün altınları), Jean Delannoy'un (Kiev Prensesi — Buluşma), René Clément'in (Yaşamak Mutluluğu) da yılı olmuştur.

Öyle ki Fransız sineması yeni kuşağın çoğu barok bir şekilliliğe, doğa ötesi bir psikoloji'ye yönelen denemeleri ile değerini muhafaza için çabalyan eski ve orta kuşağın yararlı yapıtları arasında çekiyor. Ortaya çıkışları bir bomba gibi patlayan, sinema sanatına — hattâ sinema sanayine — yeni bir devir açacağı beklenen fakat çabuk sönen ve aslında belirli bir cereyandan ziyade kolaylığa kaçarak aynı sınıfta altında toplanan genç ve kararlı (ya da şanslı) yönetmenlerden müteşkil bir gruptan ibaret olan yeni—dalga'nın en ünlü üçlüsü, François Truffaut, Claude Chabrol ve Jean Luc Goddard bile bugün yerinde saymaktadırlar. Değerleri, işleri tarafları ne olursa olsun öyle görünüyorki «Piya, sınıt üç çimeyin» ve «Jül ve Jim», Truffaut'un ilk ve yarı—biyografik «400 Darbe» sinden çok uzak kalmaktadırlar. «Tehlikeli Rabatlar» ını gördüğümüz Claude Chabrol ise «artık sırf arkadaşların hoşuna gidebilecek şakaların devri geçti» deyip daha geniş bir seyirci kütlesine hitap etmek üzere pek sevdiği ve etkisinden kurtulamadığı, Hitchcock'a özenen «Şeytanın Gözleri» niden ve Seks-pir'den gayet serbest bir tarzda uyarladığı ve kendi tabiri ile, «Edebi bir eserden uyarlanan bir filmde ziyade, bir edebî eserin etkisini izleyen bir film» diye vasiylandığı «Ofelya» yı bitirdikten sonra senaryosunu Françoise Sagan'ın hazırladığı meşhur kadın kaatili Landru'yu perdeye aktarmak üzeredir. Geriye bir Goddard kaldı ki nispeten kendi

dünyasına sadık kalarak ille de anne olmak isteyen bir genç kadının yarı satirik yarı hissi hikâyesini «Kadın Kadındır» yapıtında anlattıktan sonra «Hayatını Yaşamak» ta kocası tarafından fahişe sevkedilen başka bir kadının durumunu ele almaktadır.

Esasen yeni—dalga denilen sahte cereyan artık kendiliğinden çıkmış bulunmaktadır. Geriye kalanlar yavaş yavaş normal durumlara dönmek üzeredirler. Bu durumda çağdaş Fransız sineması prestijini muhafaza için kimlere ümit bağlamaktadır.

1962 Yılı'nın ilk aylarında çevrilen veya çevrilmekte olan filmler bir göz atarsak ümit verici bir panorama ile karşılaşırız.

Savaş yıllarında Amerika'da çevirdiği filmlerle bir hayli yıprandıktan sonra eski seviyesine ulaşamayıp gelişimi sarılan Jean Renoir, Perret'in nazi kamplarına ait «Raptedilmiş Onbaş» romanını perdeye aktarmaktadır; başkalarına nazaran gene en görünür kişi sayılabilecek Bresson «Jan D'Ark'ın dönüşü» ile meşguldür; «Siyah Orfe» ve «Os Bandeirantes» ile dünyayı dolayan Marcel Camus Seylon'da «Cennet Kususu» nu çevirmektedir; Lois Malle ise, geçen ay Paris'te vizyona giren «Özel Yaşam» ile kayda değer yeni bir başarı kazanmıştır.

İlerisi için nice projeler mevcut: André Cayatte'in «Alle Yaşamı», Marcel Carne'nin Zola'dan uyarladığı «Jerminal», Georges Franju'nun François Mauriac'ın romanından alınan «Terez Dükeyrus» ve gene yeni rejisörlerin (fakat artık yeni—dalga'dan bahsedilen yok) yapıtları: Charles Gerard'ın «Şirketlerin Kanunu», Serge Bourguignon'un «Avray Şehrinde Pazar Günleri» ve Maurice Boutel'in «Fahişe» isimindeki yarı dokümanter filmi.

Bütün bu yapıtlar ne denli yararlı olurlarsa olsunlar, Fransız sinemasını tutumlu bir yola sevkedecekler mi acaba?

Giovanni Scognamillo

«Buluşma»da Annie Girardot ve George Sanders

YÖN, 28 MART 1962

GRAPHO-ENGLISH Mektupla Öğretim Okulu Türkiye'nin en ücra köşesine kadar yabancı dil öğretmektedir. Bulunduğunuz şehir, kasaba ve köyde işinizin hasından hiç ayrılmadan ve hiç masraf etmeden boş vakitlerinizde bir yabancı dil öğrenebilirsiniz.

Hangi yaş ve meslekte olursanız olunuz, tahsil seviyeniz ne olursa olsun GRAPHO-ENGLISH metodu ile bir yılda istediğiniz yabancı dili öğrenebilirsiniz.

Türkiye'nin en ciddi ve en geniş teşkilatlı yabancı dile öğretim müessesesi olan GRAPHO-ENGLISH memleketimizde yabancı dil öğretmeğe muvaffak olmuş yegâne müessesedir.

Türkiye'nin yüzlerce şehir, kasaba ve köylerinde onbin den fazla vatandaşın mükemmel olarak İngilizce, Fransızca ve muhasebe öğrenmiş olması bu hususta en kuvvetli teminatıdır.

Şimdiye kadar büyük kültür merkezlerinden uzakta bulunan siz Türk aydınlarına da bu yardımcı olmuş bulunan GRAPHO-ENGLISH bu büyük hamlesinde sizin de yardımlarınızı rica etmektedir.

Büyük bir kültür hamlesine ihtiyaç olan memleketimizde yabancı dil öğretiminde daha büyük bir başarı elde edebilmek için siz Türk aydınlarımızın yardımı bizim için çok kıymetli olacaktır.

Çevrenizde yabancı dil öğrenmek isteyip de herhangi bir çalışma imkânı olmayan vatandaşlara bizim çalışmalarımızdan bahsediniz. Onlara anlatınız ki, bir yabancı dil öğrenmek için mutlaka bir koleje gitmeye lüzum yoktur. Sonra düşününüz ki, okullarda haftada bir kaç saatle ve 60'ar kişilik sınıflarda İngilizce öğrenmek pek güçtür ve müsbet neticeler vermekten çok uzaktır.

GRAPHO-ENGLISH metodu Türkiye'de yabancı dil öğretiminde harikalar yaratmıştır. Yüzlerce lise öğrencisi, yüzlerce doktor, sanatçı, iş adamı veya işçi bu sahada başarı kazanmışlar, yüzlerce ilkokul öğretmeni GRAPHO-ENGLISH sayesinde İngilizce öğrenerek Çapa Eğitim veya Gazi Eğitim Enstitüsüne girerek liselere İngilizce öğretmenleri olmuşlardır. Bunlar içinde birçokları yazdığı eserlerde isimlerinin yanına GRAPHO-ENGLISH adını iftiharla zikretmektedirler. Hâlen Amerikada, İngilterede ve Almanyada bulunan öğrencilerimizin isim ve adresleri burada zikredilemeyecek kadar çoğalmış bulunmaktadır. Bunlar içinde türlü vesilelerle gazetelerde duyulanları sizler de hatırlayacaksınız. Mustafa Gökmenler, İsmail Akyürekler, Ünsal Aycınlar, Dr. Beha Özcanlar, Birsen Ongunlar ve Milletlerarası İngilizce kompozitör yarışmasında Dünya birinciliği kazanan lise öğrencisi Hasan Güllüvüldüz...

Bütün bunlar bir gerçeği ifade ediyor:

GRAPHO-ENGLISH Türkiye'de müsbet netice vermiş yegâne milli bir metottur. Siz de bu fırsattan faydalanmak için aşağıdaki kuponu kesip bize göndererek ücretsiz bir broşür isteyiniz.

Göreceksiniz siz de bir yılda mükemmel İngilizce, Almanca, Fransızca veya Muhasebe öğrenmiş bulunan bir lise öğrencilerimiz arasına katılacaksınız. Öğrencimiz olduktan sonra:

- 1 — Yazın bedava kamplara katılmak.
- 2 — Avrupa veya Amerika için burs temin etmek.
- 3 — İngilizce kitaplardan müteşkil bir kütüphaneye kavuşmak.
- 4 — Sağlam bir meslek elde etmek isten bile değildir. Bütün iş hemen karar vermek ve derhal hareket etmektir. İste dolduracağımız kupon:

İsim Soyadı .....
Yaş ve meslek .....
Öğrenmek istediğiniz ders .....
Senelik izniniz ne zamandır .....
İngilizce yaz kamplarımıza gelmek ister misiniz?
İngiltereye gitmek ister misiniz? .....
Bölgenizde mümessilimiz olmak ister misiniz? ...
Adresiniz .....

Bu kuponu doldurduktan sonra aşağıdaki adrese hemen postalayınız:

Limasollu Naci

İNGİLİZCE OKULU Sıraselviler Caddesi No. 50

TAKSİM

YÖN — 002

HER EVE BİR KİTAPLIK

Türkiye'nin neresinde olursanız olunuz en ücra köşeye kadar istediğiniz kitap ödemeli olarak gönderilir. Ücretsiz kitap katalogumuzu isteyiniz.

Adres sadece:

P.K. 41 Kadıköy - İstanbul

YÖN — 003

